

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

Τμήμα Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και
απεικόνισή τους με τη βοήθεια γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημήτριος Κουζής

Αθήνα, 1998

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	11
1.1 ΓΕΩΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	14
1.1.1 Μορφολογία του εδάφους	14
1.1.2 Κλίμα	15
1.1.3 Χρήσεις Γης	16
1.1.4 Υπέδαφος - Ορυκτός Πλούτος	19
1.1.5 Υδάτινο Δυναμικό	21
1.1.6 Φυσικοί Πόροι	22
1.1.7 Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον	25
1.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	30
1.2.1 Πληθυσμιακή Μεταβολή στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας	30
1.2.2 Δείκτες Γεννητικότητας και Θνησιμότητας	36
1.2.3 Δείκτες Γήρανσης και Εξάρτησης	38
1.2.4 Πυραμίδες Ηλικιών	41
1.2.5 Αστικοποίηση	48
1.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	53
1.3.1 Διάρθρωση και Εξέλιξη του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος	53
1.3.2 Διάρθρωση και Εξέλιξη της Απασχόλησης	72
1.4 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	82
1.4.1 Τεχνικές Υποδομές	82
1.4.2 Κοινωνικές Υποδομές	89
1.4.3 Οικονομικές Υποδομές	105
1.5 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	116
2.1 ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ	116
2.1.1 Μέτρα Διασποράς	117
2.1.2 Μέτρα Συγκέντρωσης	119
2.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ	119
2.2.1 Υπολογισμός μέτρων συνολικής διασποράς	119
2.2.2 Υπολογισμός μέτρων συγκέντρωσης	130
2.3 ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ (CS) ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (CL)	133
2.3.1 Υπολογισμός Συντελεστή Εγκατάστασης (CL)	134
2.3.2 Υπολογισμός Συντελεστή Ειδίκευσης (CS)	136

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	137
3.1 ΓΕΝΙΚΑ	137
3.2 Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ Γ.Σ.Π. ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ	139
3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Γ.Σ.Π. ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ	141
3.4 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ Γ.Σ.Π.	144
3.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ Γ.Σ.Π.	145

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ.....	152
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ.....	162
--	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ	169
----------------------------	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει στην διερεύνηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας κατά την χρονική περίοδο 1981-1991 και στην απεικόνισή τους με τη βοήθεια Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών, τα οποία καταδεικνύονται ως τα πλέον απαραίτητα εργαλεία σε θέματα περιφερειακού σχεδιασμού, προκειμένου να εξαχθούν πολύτιμα συμπεράσματα όσον αφορά την αποτελεσματικότητα ή μη της πολιτικής ανάπτυξης της περιφέρειας.

Η εργασία αποτελείται από την εισαγωγή και πέντε επιμέρους κεφάλαια. Το αντικείμενο κάθεμιάς από αυτές τις θεματικές ενότητες έχει συνοπτικά ως εξής:

Στην **Εισαγωγή**, αναφέρεται το περιφερειακό πρόβλημα μέσα από την περιγραφή των μορφών του προβλήματος, διερευνώνται τα αίτια που το προκαλούν και παρουσιάζονται οι θεωρίες, οι οποίες επιδιώκουν να ερμηνεύσουν τη διαδικασία σχηματισμού των χωρικών ανισοτήτων.

Στο **Πρώτο Κεφάλαιο**, παρουσιάζεται η αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, μέσα από μια διεξοδική μελέτη των γεωφυσικών (μορφολογία, κλίμα, χρήσεις γης, υπέδαφος-ορυκτός πλούτος, υδάτινο δυναμικό, φυσικοί πόροι, φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον), δημογραφικών (πληθυσμιακή μεταβολή, δείκτες γεννητικότητας και θνησιμότητας, δείκτες γήρανσης και εξάρτησης, πυραμίδες ηλικιών, αστικοποίηση) και οικονομικών χαρακτηριστικών (διάρθρωση και εξέλιξη του ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος και της απασχόλησης), των υποδομών (τεχνικές, κοινωνικές και οικονομικές υποδομές) και του επιπέδου πολιτισμού της περιφέρειας.

Η εκτίμηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων μέσω επιλεγμένων μέτρων διασποράς και συγκέντρωσης αποτελεί το αντικείμενο μελέτης του **Δεύτερου Κεφαλαίου**.

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης πρόκειται να χρησιμοποιηθούν από τα μέτρα διασποράς η μέση απόκλιση τετραγώνου (σ), ο συντελεστής μεταβλητότητας (CV), ο σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας (WCV), ενώ από τα μέτρα συγκέντρωσης ο συντελεστής Gini.

Επιπλέον, υπολογίζονται και οι συντελεστές εγκατάστασης και ειδίκευσης.

Το Τρίτο Κεφάλαιο, περιλαμβάνει εκτενή και συστηματική παρουσίαση της συμβολής και της χρησιμότητας της πληροφορικής και ειδικότερα των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών στον σχεδιασμό του χώρου. Συγκεκριμένα, αναλύονται η τεχνολογία και ο ρόλος των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών στο σχεδιασμό του χώρου, καθώς επίσης και ο ρόλος της βάσης δεδομένων.

Ακολουθεί το Τέταρτο Κεφάλαιο το οποίο αφιερώνεται στην παρουσίαση των θεματικών χαρτών με τη βοήθεια των οποίων καταδεικνύονται οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες της περιφέρειας. Οι χάρτες κατασκευάστηκαν, μετά την ψηφιοποίηση χαρτών της ΓΥΣ, κλίμακας 1:50.000, με τη χρήση του λογισμικού, Arc Info ver. 7.0.1 και Arcview 3.0.

Τα συμπεράσματα και οι βασικές κατευθύνσεις στα οποία καταλήγει η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το αντικείμενο του τελευταίου - Πέμπτου Κεφαλαίου.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση της Βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνησή της, στην οποία γίνονται σχετικές παραπομπές στα κείμενα των Κεφαλαίων που παρουσιάστηκαν παραπάνω. Η επεξεργασία του κειμένου έγινε σε περιβάλλον Windows 95 με τη χρήση του λογισμικού Word 7.0 και Excel 7.0.

Από τη θέση αυτή θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της παρούσας εργασίας κ. Αθανάσιο Παπαδασκαλόπουλο, για τις πολύτιμες παρατηρήσεις του και τις διορθώσεις πολλών ατελειών του αρχικού κειμένου, και τα μέλη της επιτροπής κ. Αναστάσιο Τασόπουλο και κ. Παναγιώτη Γετίμη. Ευχαριστώ, επίσης τον Μηχανικό Πληροφορικής κ. Δημήτριο Σαργιώτη για την πολύτιμη βοήθειά του στην δημιουργία των χαρτών και την παροχή του απαραίτητου λογισμικού για την εκπόνηση της εργασίας.

Τέλος, θα αποτελούσε ιδιαίτερη τιμή για τον συγγραφέα, της παρούσας διπλωματικής διατριβής, να έχει τις κριτικές παρατηρήσεις όσων θα τη διαβάσουν.

Δημήτριος Κων. Κουζής
Αθήνα, Σεπτέμβριος 1998

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ:	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΠ:	Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
ΒΙ.ΠΕ:	Βιομηχανική ΠΕριοχή
ΓΥΣ:	Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού
ΓΟΚ:	Γενικός Οικοδομικός Κώδικας
ΓΣΠ:	Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών
ΕΣΥΕ:	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
ΕΜΥ:	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
ΙΓΜΕ:	Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών
ΙΠΑ:	Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΚΠΣ:	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Κwh:	Κίλοβατώρα, μονάδα μέτρησης ενέργειας
μ.:	Μέτρα
ΜΕΡΜ:	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής
m ³ :	Κυβικά μέτρα
Mwh:	Μεγαβατώρα, μονάδα μέτρησης ενέργειας
Ο.Τ.Α.:	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΘΕ:	Πάτρα - Αθήνα - Θεσ/νίκη
R:	Ρίχτερ, μονάδα μέτρησης σεισμικής δραστηριότητας
π.Χ.:	Προ Χριστού
τ.μ.:	Τετραγωνικά Μέτρα
τ. χλμ.:	Τετραγωνικά Χιλιόμετρα
ΦΕΚ:	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ύπαρξη χωρικών ανισοτήτων αποτελεί μία ιστορική βεβαιότητα. Με την πρόοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης οι ανισότητες μεταξύ των χωρικών μονάδων αυξάνονται τόσο ως προς τη δομή, όσο και ως προς το μέγεθος της απασχόλησης. Η άνιση καπιταλιστική ανάπτυξη δημιούργησε μία σειρά από ερειπωμένες και προβληματικές περιοχές. Μέχρι τον 20ο αιώνα, η κλασική οικονομική σκέψη για πολλούς λόγους δεν ασχολήθηκε με την κατανομή των δραστηριοτήτων στο χώρο. Κυρίως, γιατί στηρίχτηκε στην υπόθεση ότι τόσο το κεφάλαιο όσο και η εργασία θα μετακινηθούν σε κείνες τις περιοχές, όπου θα έχουν το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος ή μισθό αντίστοιχα.

Οι κυριότερες θεωρίες “περιφερειακής ανάπτυξης” που αναπτύχθηκαν μέχρι σήμερα, και που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τις χωρικές ανισότητες μπορούν να διακριθούν σε δύο βασικές ομάδες: της αυτοεξισορρόπησης-ανάπτυξης και της ανισορροπίας-υπανάπτυξης.

Οι θεωρίες της αυτοεξισορρόπησης-ανάπτυξης υποστηρίζουν ότι οι αυτόματοι μηχανισμοί της “ελεύθερης” αγοράς τείνουν να προκαλέσουν τόσο εξισορρόπηση όσο και μείωση των ανισοτήτων στο χώρο.

Από την άλλη μεριά, οι θεωρίες της ανισορροπίας-υπανάπτυξης υποστηρίζουν ότι οι περιφερειακές ανισότητες είναι βαθιά ριζωμένες στο καπιταλιστικό σύστημα και μάλιστα τείνουν να διευρύνονται όσο η οικονομία αφήνεται να λειτουργεί στα πλαίσια της ελεύθερης αγοράς. Η κρατική παρέμβαση είναι απαραίτητη για την μείωση των ανισοτήτων και την προώθηση της ανάπτυξης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

(Λαμπριανίδης: 1992).

Η νεοκλασική Θεωρία αντιμετώπιζε τη χωρική ασυμμετρία της αναπτυξιακής διαδικασίας και την περιφερειακή ανισορροπία ως βραχυχρόνιο πρόβλημα προσαρμογής, που παρουσιάζεται ευκαιριακά και εξαφανίζεται από τη δράση των δυνάμεων της αγοράς, μέσα σε ένα αυτόματο σύστημα οικονομικής ισορροπίας. Με βάση τις αρχές τον τέλειου ανταγωνισμού και της πλήρους απασχόλησης και κινητικότητας των συντελεστών της παραγωγής κεφαλαίου και εργασίας η σχετική νεοκλασική υπόθεση διαμορφώνεται ως εξής:

(Κόνσολας: 1997).

Η επιδίωξη της μεγιστοποίησης των κερδών από τις επιχειρήσεις τις οδηγούν στις περιοχές εκείνες που ο συνδυασμός των συντελεστών της παραγωγής εργασίας και κεφαλαίου,

εξασφαλίζει την επίτευξη του παραπάνω σκοπού. Όταν όμως για κάποιους λόγους, κυρίως αμοιβής του κεφαλαίου, της εργασίας και των πρώτων υλών, διαφοροποιείται το κόστος παραγωγής και επηρεάζει τα κέρδη, τότε συνακόλουθα επηρεάζεται και ο τόπος εγκατάστασης των επιχειρήσεων.

Η υπάρχουσα κατάσταση ισορροπίας μπορεί κατά συνέπεια να διαταραχθεί, όταν εξωγενείς παράγοντες (π.χ. ζήτηση από το εξωτερικό) αυξήσουν τη ζήτηση των προϊόντων της περιοχής X, με αποτέλεσμα της ζήτησης εργασίας και κεφαλαίου, την αύξηση της αμοιβής τους και την αύξηση της κινητικότητάς τους, από άλλες περιοχές προς την περιοχή X. Η ροή αυτή θα συνεχισθεί μέχρι να δημιουργηθεί νέα ισορροπία σε πιο υψηλό εισοδηματικό επίπεδο. Αν και είδαμε πως μπορεί να δράσουν οι εξωγενείς παράγοντες, οι ενδογενείς παράγοντες του συστήματος δεν έχουν κανένα λόγο να μεταβάλλουν την κατάσταση ισορροπίας. Ο υποθετικός αυτός μηχανισμός έρχεται σε αντίθεση με την πολύπλοκη και πολυσύνθετη χωροταξική, οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα, που δημιουργεί το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων.

(Ρέπας: 1991).

Η ουσία, λοιπόν του προβλήματος βρίσκεται στη διαπίστωση ότι ο μηχανισμός της αγοράς δεν δημιουργεί αυτόματα περιφερειακή ισορροπία και ότι τόσο οι περιφερειακές ανισότητες που παρατηρούνται διαχρονικά, ανάμεσα στις περιφέρειες μιας χώρας ή μιας ομάδας χωρών, όσο και οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες που παρατηρούνται μεταξύ των χωρικών μονάδων που συνθέτουν την περιφέρεια μπορούν να προσδιορισθούν με μια σειρά δεικτών, όπως είναι το ποσοστό ανεργίας, το κατά κεφαλήν εισόδημα κ.ά. Βέβαια, το πλέγμα των σχέσεων των κοινωνικών σχηματισμών και του χώρου είναι τόσο πυκνό και εκτεταμένο ώστε προκαλεί σημαντικές δυσχέρειες στην τυπολογική κατάταξη των περιφερειακών ανισοτήτων.

Για τη διερεύνηση της πολυμορφίας του περιφερειακού προβλήματος χρησιμοποιούνται τέσσερα κριτήρια:

το ειδολογικό, το χωροταξικό ή λειτουργικό, το αναπτυξιακό και το κλαδικό.

(Κόνσολας: 1997).

Με το πρώτο κριτήριο, το ειδολογικό, οι περιφερειακές ανισότητες μπορούν να πάρουν τη μορφή άνισων οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και άνισων πολιτιστικών ευκαιριών. Δεν εξαντλείται όμως η ειδολογική διάκριση των περιφερειακών ανισοτήτων με τις παραπάνω κατηγορίες, γιατί οι ανισότητες αυτές αναφέρονται σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στην πολύπλοκη σύνθεσή τους.

Το χωροταξικό κριτήριο προσδιορίζει την περιφερειακή ασυμμετρία, όπως εκδηλώνεται με την ύπαρξη περιφερειακών ανισοτήτων α) ανάμεσα στην Πρωτεύουσα και την υπόλοιπη χώρα, β) ανάμεσα στις κυριότερες μεγάλες πόλεις και τους υπόλοιπους οικισμούς, γ) ανάμεσα στα αστικά κέντρα και στους μικρότερους οικισμούς (χωριά) και, δ) ανάμεσα στις περιφέρειες της ίδιας της χώρας. Γενικεύοντας την διάσταση αυτή εξετάζουμε το περιφερειακό πρόβλημα, ως πρόβλημα κέντρου-περιφέρειας.

Για την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής είναι πολύ σημαντικό το αναπτυξιακό κριτήριο (επίπεδο ανάπτυξης ή ένταση προβληματικότητας), γιατί αυτό επιτρέπει να εκφραστούν, ποιοτικά και ποσοτικά, τα όρια των περιφερειακών ανισοτήτων, που όταν ξεπεραστούν δημιουργείται το περιφερειακό πρόβλημα. Η διαμόρφωση του αναπτυξιακού κριτηρίου και των ορίων των περιφερειακών ανισοτήτων, που αναφέρθηκαν πιο πάνω, γίνεται μέσα στο σύστημα των σκοπών της Οικονομικής Πολιτικής που προσδιορίζονται από την ισότητα ή δικαιοσύνη και την αποτελεσματικότητα. Αξιολογείται λοιπόν η ένταση του περιφερειακού προβλήματος αναφορικά με κάποιο επίπεδο ισότητας ή κάποιο επίπεδο αποτελεσματικότητας.

Ιδιαίτερη σημασία κατά τη δεκαετία του '90 έχει το τέταρτο κριτήριο το κλαδικό. Αυτό συμβαίνει γιατί συνδέεται με τη διαδικασία της αναδιάρθρωσης της οικονομίας και της παγκοσμιοποίησης των αγορών, που προκάλεσε τη διαφοροποίηση της πόλωσης και του διαχωρισμού αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων περιοχών. Έτσι, η εμφάνιση διαφόρων εκδηλώσεων όπως η ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα, η εμφάνιση των φαινομένων της διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης (αποβιομηχάνισης), η αύξηση σε προωθημένες εξειδικεύσεις του εργατικού δυναμικού και η ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας, δημιουργούν φθίνουσες περιοχές, με γοργούς ρυθμούς αρνητικής μεταβολής των δεικτών ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας.

Τα αίτια του περιφερειακού προβλήματος συνθέτουν ένα πολύπλοκο σύστημα πολιτικο-οικονομικο-κοινωνικών παραγόντων, που διαμορφώνεται ιστορικά ως μία μακρόχρονη λειτουργική σχέση ανάμεσα σε άνισου μεγέθους χωρικές μονάδες. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες που προκαλούν τις περιφερειακές ανισότητες έχουν σχέση με τις ατέλειες και τις αδυναμίες του μηχανισμού της αγοράς, με την άνιση κατανομή των φυσικών πόρων, με το θεσμικό πλαίσιο της οργάνωσης του κράτους, με τη δομή της οικονομίας της κάθε περιφέρειας και την κλαδική τους διάρθρωση.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αίτια που οδηγούν στην δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ των χωρικών μονάδων:

- ♦ Γεωγραφικοί παράγοντες
- ♦ Η δομή της οικονομίας των περιφερειών
- ♦ Η χαμηλή σχετική κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου
- ♦ Θεσμικοί παράγοντες
- ♦ Πολιτικοί παράγοντες
- ♦ Πολιτιστικοί παράγοντες
- ♦ Εξωτερικές οικονομίες
- ♦ Περιβαλλοντικοί παράγοντες
- ♦ Έλλειψη διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων
- ♦ Εξωτερικός έλεγχος
- ♦ Περιορισμένη επιχειρηματική πρωτοβουλία.

(Κόνσολας:1997).

Αν και σημείο εκκίνησης των χωρικών ανισοτήτων είναι το ότι είναι συσχετισμένες με τη διαφοροποιημένη διαδικασία συσσώρευσης και ανταλλαγής σε έναν κοινωνικό σχηματισμό πρέπει να γίνει κατανοητό ότι αυτές δεν είναι απλή έκφραση των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και ιδεολογικών αντιθέσεων στον χώρο. Η διερεύνηση των ανισοτήτων και διαφοροποιήσεων μεταξύ των διαφόρων χωρικών μονάδων αποτελεί δίχως αμφιβολία ένα πολυδιάστατο ζήτημα. Ο χώρος και οι χωροκοινωνικές σχέσεις έχουν μία σχετική αυτονομία η οποία καθορίζεται από το επίπεδο ανάπτυξης του κοινωνικού σχηματισμού και τη συγκυρία. Αυτή η σχετική αυτονομία καθορίζει κάθε φορά το ειδικό βάρος των χωροκοινωνικών αντιθέσεων, έτσι οι ανισότητες μεταξύ των διαφόρων χωρικών μονάδων διαχρονικά διευρύνονται αλλάζοντας συχνά μορφές και εξωτερικά χαρακτηριστικά.

Στην περίπτωση της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, η μελέτη των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων μεταξύ των νομών της δείχνει με ανάγλυφο τρόπο το βαθμό της ανισομερούς ανάπτυξης καθώς και το επίπεδο αποτελεσματικότητας της αναπτυξιακής πολιτικής που έχει εφαρμοσθεί στην περιφέρεια.

Η πολιτική ανάπτυξης μίας περιφέρειας προσδιορίζεται από:

- ◆ τις εξελίξεις της περιφερειακής επιστήμης
- ◆ την κοινοτική περιφερειακή πολιτική
- ◆ την εθνική περιφερειακή πολιτική
- ◆ τα περιφερειακά συγκριτικά πλεονεκτήματα
- ◆ και τις παράλληλες οικονομικές και κοινωνικές εθνικές παρεμβάσεις.

Η δημιουργία σχεδίων και πολιτικής για ορθολογιστικό και σωστά συντονισμένο στρατηγικό σχεδιασμό σε περιφερειακό επίπεδο, απαιτεί αναμφισβήτητα πληροφορία. Επιπλέον, ο σχεδιασμός για ανάπτυξη είναι στο μεγαλύτερο μέρος του χωρικός σχεδιασμός που απαιτεί χωρική πληροφορία και χωρική ανάλυση, αφού οι παραδοσιακές μη-χωρικές “μονάδες παρατήρησης” (π.χ. αριθμός κατοικιών, χιλιόμετρα δρόμων, ποσοστά χρήσεων γης κλπ.), δεν είναι από μόνες τους ικανές να περιγράψουν τις σύνθετες σχέσεις του χώρου, μίας και δεν αποτυπώνουν τις χωρικές σχέσεις μεταξύ ζήτησης και προσφοράς που είναι αναγκαστικά γεωγραφικά / χωρικά συσχετισμένες.

Είναι απόλυτα γνωστό και κατανοητό ότι είναι αδιανόητο να μιλάμε για σχεδιασμό και ιδιαίτερα περιφερειακό σχεδιασμό χωρίς την υποστήριξη ενός Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών. Γιατί ο περιφερειακός σχεδιασμός απαιτεί μία πληροφοριακή βάση που να περιγράφει τα φυσικά, κοινωνικά και οικονομικά φαινόμενα που υπάρχουν και λειτουργούν μέσα στο γεωγραφικό χώρο που μας απασχολεί.

Ένα Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών είναι μία ειδική περίπτωση πληροφορικού συστήματος, όπου η πληροφορική βάση αποτελείται από παρατηρήσεις για χωρικά κατανεμημένα χαρακτηριστικά, δραστηριότητες ή γεγονότα που καθορίζονται στο χώρο σαν σημεία γραμμές ή επιφάνειες. Έτσι ένα Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών επεξεργάζεται στοιχεία για αυτά τα σημεία, γραμμές ή επιφάνειες, δημιουργώντας τις αναγκαίες πληροφορίες για την απάντηση ad hoc χωρικών ερωτημάτων και αναλύσεων.

(Κουτσόπουλος: 1993).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

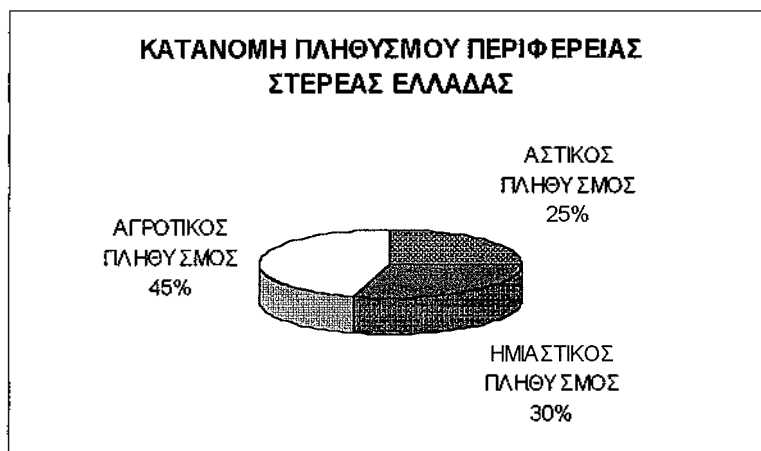
Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στο κέντρο της Ελλάδας, βρίσκεται η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, που βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος, τον Κορινθιακό και τον Ευβοϊκό Κόλπο. Στα Βόρεια εφάπτεται με την Ήπειρο και τη Θεσσαλία. Στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας συμπεριλαμβάνεται και το δεύτερο μεγαλύτερο Ελληνικό νησί μετά την Κρήτη, η Εύβοια, η οποία βρίσκεται απέναντι ακριβώς από τις Ανατολικές ακτές της Αττικής και της Βοιωτίας. Το νησί αυτό φαίνεται σαν να αποσπάστηκε από τον υπόλοιπο κορμό της Ηπειρωτικής Ελλάδας σε κάποια γεωλογική περίοδο. Το κλίμα της είναι ξηρό, ορεινό και στα παραθαλάσσια μέρη υγρό, μεσογειακό.

(Εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ: 1986)

Η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας έχει έκταση 15.549 τ.χλμ., με 45,15% συμμετοχή στη συνολική έκταση της χώρας. Ο πληθυσμός της, σύμφωνα με την απογραφή του 1991 της ΕΣΥΕ, ανέρχεται σε 578.876 κατοίκους και αποτελεί ποσοστό 5,64% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός κατέχει το 25,04% του πληθυσμού της περιφέρειας, ο ημιαστικός το 29,52% και ο αγροτικός το 45,44%.

(ΕΛΛΑΔΑ, ΚΠΣ 1994-1999).

Η περιφέρεια αποτελείται από πέντε νομούς, οι οποίοι είναι: ο Νομός Βοιωτίας με πρωτεύουσα τη Λειβαδιά, ο Νομός Ευβοίας με πρωτεύουσα τη Χαλκίδα, ο Νομός Ευρυτανίας με πρωτεύουσα το Καρπενήσι, ο Νομός Φθιώτιδας με πρωτεύουσα τη Λαμία και ο Νομός Φωκίδας με πρωτεύουσα την Άμφισσα.

Από γεωμορφολογική άποψη οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν το 47,4% τη συνολικής έκτασης, οι ημιορεινές το 31,8% και οι πεδινές το 20,8%. Η περιφέρεια παρουσιάζει μεγάλη οικονομική, γεωγραφική και κοινωνική ανομοιογένεια. Τα τελευταία χρόνια, ορισμένες περιοχές της υφίστανται έντονα τις αρνητικές επιπτώσεις της βιομηχανικής παρακμής στον τομέα της απασχόλησης π.χ. Μαντουδί. Αυτές οι περιοχές όπως και τα ορεινά τμήματα της περιφέρειας ανήκουν στις πιο μειονεκτικές περιοχές της χώρας.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, σύμφωνα με την απογραφή του 1989, ανέρχεται σε 189.100 άτομα, ποσοστό 33% του συνολικού πληθυσμού της περιφέρειας και αποτελεί το 5,1% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας.

Τα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα είναι 38,5%, 30,3% και 31,2% αντίστοιχα, σύμφωνα με την απογραφή του 1989.

Το ποσοστό ανεργίας 6,6% είναι χαμηλότερο αυτού της χώρας το οποίο για την ίδια περίοδο (1989) είναι 7,5%. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται κάθετη αύξηση της ανεργίας λόγω έντονης τάσης αποβιομηχάνισης της περιφέρειας.

(ΕΛΛΑΔΑ, ΚΠΣ 1994-1999).

Το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν (ΑΠΠ) της υπό μελέτη περιφέρειας ανέρχεται στο 125% του εθνικού μέσου όρου. Ο πρωτογενής τομέας συμμετέχει

στο συνολικό ΑΠΠ κατά 18%, ο δευτερογενής τομέας κατά 47,8% και ο τριτογενής τομέας κατά 34%.

(ΕΛΛΑΔΑ, ΚΠΣ 1994-1999).

Η περιφέρεια συνορεύει με την Αττική, γεγονός που της δημιουργεί ορισμένα προβλήματα όπως συνεχής απορρόφηση από την πρωτεύουσα των υδάτινων πόρων, του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, η απουσία δυναμικού αναπτυξιακού κέντρου που οδήγησε στην απουσία μιάς αυτοδύναμης αναπτυξιακής πορείας, αλλά και πλεονεκτήματα όπως απορρόφηση της παραγωγής του πρωτογενούς τομέα, τουριστική ανάπτυξη παράκτιων ζωνών που οφείλονται στην γειννίαση με την Αθήνα, η πρόσβαση στις σημαντικότερες υποδομές της Πρωτεύουσας και η ευκολότερη πρόσβαση σε δραστηριότητες που ανθούν στην Αθήνα.

Ο οδικός άξονας Αθήνας - Θεσσαλονίκης, που διασχίζει την περιφέρεια (Βοιωτία και Φθιώτιδα), αποτελεί σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα τόσο για τις συγκοινωνίες όσο και για τον τουρισμό, κυρίως για την Εύβοια και την Φθιώτιδα, βοηθώντας παράλληλα και την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων του δευτερογενούς τομέα, ιδιαίτερα στην περιοχή της Βοιωτίας, κοντά στην Αθήνα.

Το περιβάλλον στη Στερεά Ελλάδα είναι σε περιοχές έντονων παραγωγικών δραστηριοτήτων και μη οργανωμένης αστικής εξάπλωσης ιδιαίτερα υποβαθμισμένο, κυρίως λόγω της μόλυνσης που προκαλείται από τα βιομηχανικά απόβλητα και τα λύματα των κτηνοτροφικών μονάδων και των ελαιολιβίων. Το μεγαλύτερο μέρος των λυμάτων αυτών απορρίπτεται στους διάφορους χειμάρρους ή στον Μαλιακό Κόλπο.

Προκειμένου να σκιαγραφηθεί και να μελετηθεί η αναπτυξιακή φυσιολογία της περιφέρειας, στη συνέχεια πρόκειται να παρατεθούν τα γεωφυσικά χαρακτηριστικά, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τα οικονομικά χαρακτηριστικά, οι υποδομές και τα πολιτιστικά στοιχεία της περιφέρειας.

1.1 ΓΕΩΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

1.1.1 Μορφολογία του εδάφους

Η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας είναι κατά κύριο λόγο ορεινή αφού όπως είδαμε οι ορεινές της εκτάσεις καλύπτουν το 47,4% της συνολικής έκτασής της. Τα δάση καλύπτουν το 8,7% της περιφέρειας, οι θαμνώδεις δασικές εκτάσεις το 4,3%, οι αλπικές εκτάσεις το 3% και οι άγονες περιοχές και τα βράχια μόνο το 1,4%. (Πηγή ΕΣΥΕ).

Ακολουθως παρατίθενται γεωμορφολογικά στοιχεία εξειδικευμένα κατά νομό.

Ο νομός Βοιωτίας έχει συνολική έκταση 2.951 τ. χλμ. από τα οποία τα 610 ανήκουν σε ορεινές, τα 1.100 σε ημιορεινές και τα 1.241 σε πεδινές περιοχές. Ο νομός καταλαμβάνει το κεντρικό τμήμα της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και βρίσκεται σε μία περιοχή όπου συνάπτονται δυό ζηματογενείς ζώνες, η ζώνη του Παρνασσού-Γκιώνας και η ζώνη της Ανατολικής Ελλάδας ή Υποπελαγονική ζώνη. Οι δυό αυτές ζώνες αποτελούν εννιαίο οικοδόμημα που διαφέρει λίγο ως προς τον τεκτονικό προσανατολισμό των οροσειρών. Η περιοχή της Βοιωτίας, όπως και η υπόλοιπη Ελλάδα, πτυχώθηκε υπό την επίδραση των Αλπικών πτυχώσεων, μετά τις οποίες επακολούθησαν διαρρήξεις μεγάλης έκτασης, για την αποκατάσταση της ισορροπίας που είχε διαταραχθεί. Αποτέλεσμα των διαταράξεων αυτών ήταν ο σχηματισμός μεγάλων ταφροειδών βυθισμάτων κατά μήκος ενός άξονα, με κατεύθυνση ΒΔ-ΝΑ, όπου σήμερα ρέει ο ποταμός Βοιωτικός Κηφισσός. Η ζώνη αυτή των διαρρήξεων έχει επικρατήσει στη βιβλιογραφία ως “ρηξιγενής ζώνη Βοιωτίας”.

Ο νομός Ευβοίας έχει συνολική έκταση 4.167 τ. χλμ. από τα οποία τα 1.539 ανήκουν σε ορεινές, τα 1.577 σε ημιορεινές και τα 1.051 σε πεδινές περιοχές. Αποτελεί δε εκείνο το τμήμα της Στερεάς Ελλάδας το οποίο αποχωρίστηκε ύστερα από διαρρήξεις και κατακρμνήσεις εδαφών.

Ο νομός Ευρυτανίας με συνολική έκταση 1.869 τ. χλμ., βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο της περιφέρειας και αποτελείται εξ' ολοκλήρου από ορεινές περιοχές. Η ιδιαίτερη γεωμορφολογία του νομού προέρχεται από εφιπτεύσεις τεκτονικές, με οριζόντια και

κατακόρυφα δείγματα, αποτελεί δε τμήμα της Αλλικής ορογένεσης και γεωτεκτονικά ανήκει στη ζώνη της Πίνδου.

Ο νομός Φθιώτιδας έχει συνολική έκταση 4.441 τ. χλμ. από τα οποία τα 1.685 ανήκουν σε ορεινές, τα 1.873 σε ημιορεινές και τα 882 σε πεδινές περιοχές. Ο νομός Φθιώτιδας στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Το δε ανάγλυφο του διαμορφώνεται από την ρηξιγενή χρονοσειδή λεκάνη του Σπερχειού, η οποία ανοίγεται στον Μαλιακό Κόλπο, ενώ οι τρεις πλευρές της κλείνονται από βουνά.

Ο νομός Φωκίδας έχει συνολική έκταση 2.120 τ. χλμ. από τα οποία τα 1.670 ανήκουν σε ορεινές, τα 396 σε ημιορεινές και τα 54 σε πεδινές περιοχές. Τα εδάφη του νομού κατατάσσονται γεωμορφολογικά σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Πρώτον, στα πεδινά εδάφη, στα οποία επικρατούν αλλουβιακοί σχηματισμοί και είναι τα ενδεικνυόμενα για έντονη γεωργική εκμετάλλευση. Και δεύτερον, στα ορεινά εδάφη, που είναι αυτόχθονοι σχηματισμοί, χαρακτηριζόμενα από ισχυρές κλίσεις, έντονες διαβρώσεις και είναι μειωμένης παραγωγικότητας. Τα εδάφη αυτά, τα οποία καλύπτουν και το μεγαλύτερο τμήμα του νομού ενδείκνυνται για δασοπονία, κτηνοτροφία, τουρισμός και θηραματοπονία.

1.1.2 Κλίμα

Το κλίμα στο νομό Βοιωτίας προσεγγίζει το ηπειρωτικό με ψυχρούς χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια, ιδίως στο ΒΔ τμήμα του νομού, με μέση θερμοκρασία 17-18 °C, με μικρές βροχοπτώσεις στα ΝΑ (400-500 χιλιοστά), μεγαλύτερες βορειότερα 600 χιλιοστά και με 762 χιλιοστά στην Λειβαδιά. Οι άνεμοι οι οποίοι επικρατούν είναι Βόρειοι, πολλές φορές όμως εμφανίζεται και θερμός καθοδικός άνεμος.

(Στοιχεία Ε.Μ.Υ., 1995).

Στο νομό Ευβοίας παρατηρείται μεγάλη κλιματική ποικιλία η οποία κατά κύριο λόγο οφείλεται στην γεωγραφική θέση του νομού αλλά και στην ποικιλομορφία του αναγλύφου της. Η μέση ετήσια θερμοκρασία κυμαίνεται στο βόρειο τμήμα του νομού μεταξύ 17,5-18 °C, ενώ στο νότιο τμήμα μεταξύ 18-18,5 °C. Ο ετήσιος αριθμός ωρών ηλιοφάνειας κυμαίνεται μεταξύ 2.600-2.800 ωρών. Κατά μήκος του Βορείου και του Νοτίου Ευβοϊκού κόλπου την μεγαλύτερη συχνότητα παρουσιάζουν οι άνεμοι του βορείου τμήματος, ενώ παρουσιάζουν ένα σχετικό προβάδισμα οι Βόρειοι άνεμοι. Στις ανατολικές περιοχές, τα βορειότερα μέρη χαρακτηρίζονται

από μεγάλη συχνότητα ανέμων, σε αντίθεση με τα νότια. Η ένταση των ανέμων είναι ισχυρότερη στα ανατολικά παρά στα δυτικά παράλια.

(Στοιχεία Ε.Μ.Υ., 1995).

Το κλίμα του νομού Ευρυτανίας, εξαιτίας της ορεινής διαμόρφωσης της περιοχής χαρακτηρίζεται από περιορισμένη θερμή και άνομβρη περίοδο, από δροσερό καλοκαίρι και χειμώνα με πολλά χιόνια και δριμύ ψύχος.

(Στοιχεία Ε.Μ.Υ., 1995).

Οι περιοχές του νομού Φθιώτιδας, οι οποίες βρίσκονται κοντά στον Μαλιακό κόλπο, παρουσιάζουν μεσογειακό κλίμα. Στα ενδότερα επικρατεί το ηπειρωτικό κλίμα με δύο παραλλαγές, δηλαδή πεδινό ηπειρωτικό στις κοιλάδες του Σπερχιού και Κηφισού και ορεινό ηπειρωτικό στις λοιπές περιοχές με υψόμετρο μεγαλύτερο των 500 μέτρων. Στις ακτές του βορείου Ευβοϊκού κόλπου μεγαλύτερη συχνότητα εμφανίζουν οι βόρειοι άνεμοι. Στις ακτές βορειοδυτικά της Αρκίτσας, του Μαλιακού κόλπου και του διαύλου των Ωρεών, οι συχνότεροι άνεμοι είναι οι βόρειοι και οι νοτιοδυτικοί και ακολουθούν οι νότιοι και οι βορειοδυτικοί.

(Στοιχεία Ε.Μ.Υ., 1995).

Από τις μετρήσεις των μετεωρολογικών σταθμών της περιφέρειας προκύπτει ότι το κλίμα στο νομό Φωκίδας ποικίλλει από τα Δυτικά προς τα Ανατολικά και από τα ορεινά προς τα πεδινά. Τα παράλια χαρακτηρίζονται από υψηλή υγρασία, μέτρια θερμοκρασία και μέτρια ηλιοφάνεια, με επικρατούντες ανέμους τους νοτιοδυτικούς κατά το καλοκαίρι και τους νοτιοανατολικούς κατά το χειμώνα. Στα κεντρικά και ανατολικά παράλια το κλίμα είναι ξηρότερο, η υγρασία κυμαίνεται σε ανεκτά όρια, το καλοκαίρι είναι θερμότερο και η ηλιοφάνεια υψηλότερη με επικρατούντες ανέμους τους νότιους το καλοκαίρι και τους βόρειους και βορειοδυτικούς το χειμώνα. Στα ορεινά το κλίμα είναι ηπειρωτικό με χαμηλές γενικά θερμοκρασίες, με υψηλές διαφορές στις θερμοκρασίες κατά τη διάρκεια της μέρας και της νύχτας και με άφθονες χιονοπτώσεις κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

(Στοιχεία Ε.Μ.Υ., 1995).

1.1.3. Χρήσεις Γης

Η κατανομή των χρήσεων γης των νομών, του συνόλου της περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας και του συνόλου της χώρας, σύμφωνα με τα απογραφικά στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. του 1991, παρουσιάζονται στους Πίνακες 1.1 - 1.3 που ακολουθούν:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΚΑΤΑ ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ

ΝΟΜΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΑΣΕΩΝ	ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΒΟΣΚΟ- ΤΟΠΟΙ	ΔΑΣΗ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΝΕΡΑ	ΛΑΛΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	2951,6	1139,6	1260,6	360,0	37,6	46,6	107,3
		38,6 %	42,7 %	12,2 %	0,2 %	1,7 %	3,7 %
Πεδινές Κοιν.	1241,3	737,0	386,2	32,8	13,4	13,9	58,1
Ημιορεινές Κοιν.	1099,8	313,5	544,2	168,7	21,3	17,6	34,6
Ορεινές Κοιν.	610,6	89,1	330,3	158,6	2,9	15,1	14,6
ΕΥΒΟΙΑΣ	4167,4	1079,0	1282,2	1189,7	62,4	65,5	138,6
		26 %	30,8 %	28,6 %	1,5 %	1,6 %	3,3 %
Πεδινές Κοιν.	1051,0	498,1	271,1	180,9	17,4	13,4	70,0
Ημιορεινές Κοιν.	1577,0	400,2	652,6	442,6	21,6	16,4	43,6
Ορεινές Κοιν.	1538,4	180,7	708,5	566,2	23,4	35,7	25,0
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	1868,9	101,5	758,9	831,2	87,6	47,9	41,8
		5,4 %	40,6 %	44,5 %	4,7 %	2,6 %	2,2 %
Πεδινές Κοιν.	-	-	-	-	-	-	-
Ημιορεινές Κοιν.	-	-	-	-	-	-	-
Ορεινές Κοιν.	1868,9	101,5	758,9	831,2	87,6	47,9	41,8
ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	4440,8	1528,3	1653,1	1016,8	67,3	52,0	123,1
		34,4 %	37,2 %	22,9 %	1,5 %	1,2 %	2,8 %
Πεδινές Κοιν.	874,9	560,0	198,2	43,1	22,1	7,4	44,1
Ημιορεινές Κοιν.	1898,6	712,1	733,2	369,0	19,1	12,2	53,0
Ορεινές Κοιν.	1667,2	256,2	721,8	604,7	26,1	32,4	26,0
ΦΩΚΙΑΔΑΣ	2120,6	187,0	1261,8	547,6	38,2	39,7	46,2
		8,8 %	59,5 %	25,8 %	1,8 %	1,9 %	2,2 %
Πεδινές Κοιν.	54,5	26,9	20,6	1,4	1,1	0,4	4,0
Ημιορεινές Κοιν.	395,9	93,3	214,7	73,7	2,5	3,0	8,8
Ορεινές Κοιν.	1670,2	66,8	1026,5	472,5	34,6	36,3	33,3

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Οι εκτάσεις είναι σε χιλιάδες στρέμματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2:

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ
ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ**

	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΑΣΕΩΝ	ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΒΟΣΚΟ- ΤΟΠΟΙ	ΔΑΣΗ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΝΕΡΑ	ΆΛΛΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	15549,3	4035,4 26 %	6216,6 40 %	3945,3 25,4 %	293,1 1,9 %	251,7 1,6 %	457 2,9 %
Πεδινές	3221,7	1822,0	876,1	258,2	54,0	35,1	176,2
Ημιορεινές	4972,3	1519,1	2144,7	1054,0	64,5	49,2	140,0
Ορεινές	7355,3	694,3	3195,8	2633,1	174,6	167,4	140,8

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Οι εκτάσεις είναι σε χιλιάδες στρέμματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ
ΚΑΙ ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ**

	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΑΣΕΩΝ	ΚΑΛΛΙΕΡΓ. ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΒΟΣΚΟ- ΤΟΠΟΙ	ΔΑΣΗ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΜΕ ΝΕΡΑ	ΆΛΛΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	131957,4 100 %	39435,9 29,9 %	52191,5 39,6 %	29378,1 22,2 %	2996,0 2,3 %	2652,8 2 %	5303,2 4 %
Πεδινές	37891,1	21627,2	9037,6	2476,3	1401,4	670,0	2678,5
Ημιορεινές	38271,9	10673,5	16449,2	8216,1	738,1	781,7	1413,4
Ορεινές	55794,5	7135,2	26704,7	18685,7	856,5	1201,1	1211,3

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Οι εκτάσεις είναι σε χιλιάδες στρέμματα.

Με μία πρώτη ματιά διαπιστώνουμε ότι οι νομοί Βοιωτίας και Φθιώτιδας παρουσιάζουν το υψηλότερο ποσοστό καλλιεργούμενης γης 38,6% και 34,4% αντίστοιχα, που είναι σαφώς υψηλότερο από το μέσο όρο της χώρας ενώ ακολουθούν οι νομοί Ευβοίας με ποσοστό 26 % και οι ορεινοί νομοί Ευρυτανίας και Φωκίδας με ποσοστά καλλιεργούμενης γης μόλις 5,4% και 8,8% αντίστοιχα.

Όσον αφορά τα ποσοστά δασοκάλυψης των νομών της περιφέρειας, το μεγαλύτερο ποσοστό δασοκάλυψης εμφανίζει ο νομός Ευρυτανίας με 44,5 % ενώ το χαμηλότερο ο νομός Βοιωτίας με ποσοστό 12,2 %. Οι υπόλοιποι νομοί της περιφέρειας παρουσιάζουν ποσοστά δασοκάλυψης μεγαλύτερα του μέσου όρου της χώρας, που παρουσιάζει ποσοστό δασοκάλυψης 22,2 %

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι σε όλους τους νομούς της περιφέρειας τα ποσοστά των βοσκοτόπων είναι υψηλά. Συγκεκριμένα, για όλους τους νομούς της περιφέρειας, με εξαίρεση το νομό Ευρυτανίας όπου τα δάση κατέχουν το υψηλότερο ποσοστό χρήσης γης, τα ποσοστά των βοσκοτόπων είναι τα υψηλότερα έναντι των υπολοίπων κατηγοριών χρήσεως γης.

1.1.4 Υπέδαφος - Ορυκτός Πλούτος

Ανεπιφύλακτα μπορεί να υποστηριχθεί ότι η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας διαθέτει ένα αξιόλογο υπεδάφιο πλούτο. Συγκεκριμένα το υπέδαφος είναι πλούσιο σε μάρμαρο και χρώμιο και σε κοιτάσματα μετάλλου, όπως μαγνησίτης, σιδηρονικέλιο, βωξίτης, λιγνίτης, λευκόλιθος, θειούχα μικτά μεταλλεύματα, δολομίτης.

Στη Στερεά Ελλάδα υπάρχουν οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις μαγνησίτη (Κεντρική και Βόρεια Εύβοια), σιδηρονικελίου (Βοιωτία, Εύβοια), βωξίτη στα βουνά Παρνασσός, Γκιώνα, Ελικώνας, Οίτη, χρωμίτη στην περιοχή Δομοκού Φθιώτιδας. Αξιοσημείωτο να αναφερθεί είναι ότι οι νομοί Φθιώτιδας και Ευβοίας καλύπτονται από οφιόλιθους, ενώ οι νομοί Ευβοίας και Βοιωτίας συγκεντρώνουν την κύρια εξορυκτική δραστηριότητα για την ανάπτυξη σημαντικών εκμεταλλεύσεων στο σιπολλινομάρμαρο της Νότιας Εύβοιας, στα γκρίζα μάρμαρα Αλιβερίου, τα κόκκινα της Ερέτριας, τους τεφρόμαυρους ασβεστόλιθους Λειβαδιάς, τα λευκά δολομιτικά μάρμαρα Ελικώνας, τους μπλε-γκρι ασβεστόλιθους Δόμβραινας κτλ. Λιγνίτες υπάρχουν και στις περιοχές Κύμης, Χαροκόπου, Αγνάτης Λοκρίδας, Αθανάτου κοντά στο χωριό Βίταλα. Σημειώνεται επίσης η παρουσία λευκόλιθου στο Μαντούδι της Εύβοιας και στην ευρύτερη Φθιώτιδα. Αξιοσημείωτη θα μπορούσε να θεωρηθεί η περιεκτικότητα του εδάφους σε περλίτη και μπετονίτη.

Στο νομό Βοιωτίας τα πετρώματα τα οποία συναντώνται είναι κυρίως ασβεστόλιθοι Μεσοζωϊκής ηλικίας και Ηωκαινός Φλύσχη στη ζώνη Παρνασσού-Γκιώνας και Τριαδικοί Ασβεστόλιθοι, Ιουρασικοί Ασβεστόλιθοι του Λισίου, Κερατόλιθοι, αργιλικοί σχιστόλιθοι του Δογείου και Μαλμίου, Κρητιδικοί Ασβεστόλιθοι με ροδιστές και Φλύσχη, στη ζώνη της Ανατολικής Ελλάδας. Η ζώνη Παρνασσού-Γκιώνας αρχίζει με δολομίτες, δολομιτικούς ασβεστόλιθους και ασβεστόλιθους με GYROPORELLES. Ακολουθεί το Ιουρασικό με ασβεστόλιθους με CLADOCOROPSIS και NERINEA. Το Κρητιδικό χαρακτηρίζεται από URBITOLINE και φουδιστές. Στη ζώνη Παρνασσού-Γκιώνας βρίσκονται οι βωξίτες σε τρεις ορίζοντες.

Το έδαφος του νομού Ευβοίας αποτελείται από σχιστόλιθους, ασβεστόλιθους και πετρώματα όλων των γεωλογικών διαπλάσεων και περιέχει αξιόλογο ορυκτό πλούτο, λιγνίτη, μάρμαρο, λευκόλιθο, χρώμιο, μόλυβδο, κ.ά.

Όσον αφορά το νομό Ευρυτανίας γενικά τα μητρικά πετρώματα καλύπτονται από αποσθάρωματα πετρωμάτων αργιλικής σύστασης, και από τμήματα σχιστοκερατολιθικά. Βαθύτερα παρουσιάζονται σχιστολιθικές στρώσεις, οι οποίες συγκρατούν τα κατεισδυόμενα ύδατα τα προερχόμενα από τα υδατοπερατά ανώτερα ψαμμιτικά υδροπετρώματα. Γενικά ο ψαμμιτικός υδατοπερατός μανδύας του αποσθαρωμένου φλύσχη αποτελεί και την αιτία των φαινομένων των κατολισθήσεων, σε μεγάλη ή μικρή κλίμακα.

Στο νομό Φωκίδας και την γύρω παραθαλάσσια περιοχή παρατηρείται έντονος τεκτονικός τεμαχισμός με τεράστια ρήγματα και μεγάλη σεισμικότητα. Στην περιοχή έχουν σημειωθεί αρκετοί μεγάλοι σεισμοί μεγάλου μεγέθους 7-8 R. Και οι παράκτιες περιοχές έχουν πληγεί επίσης από υποθαλάσσιες σεισμικές δονήσεις. Η τάφος του Ιονίου Πελάγους και του Κορινθιακού Κόλπου έχουν άμεση σχέση με την μεγάλη σεισμικότητα της περιοχής.

(ΠΠΑ, Η Εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου, Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας).

Χαρακτηριστικό είναι το ότι στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας συγκεντρώνονται τα σημαντικότερα κοιτάσματα Βωξίτη, Μαγνησίτη και Νικελίου ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης! Παράλληλα, στην περιοχή βρίσκεται και ένα από τα πιο αξιόλογα γεωθερμικά πεδία χαμηλών και μέσων θερμοκρασιών.

Συμπερασματικά, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας είναι από τις πλέον ευνοημένες περιφέρειες από πλευράς ύπαρξης Ορυκτών Πρώτων Υλών σε μεγάλα αποθέματα, ενώ ταυτόχρονα εκεί έχουν αναπτυχθεί για την αξιοποίησή τους μεγάλες μεταλλευτικές μονάδες εξόρυξης και επεξεργασίας τους. Μερικές από αυτές είναι οι Βωξίτες

Παρνασσού, το Αλουμίνιο της Ελλάδος, το πρώην συγκρότημα Σκαλιστήρη, η ΛΑΡΚΟ, οι οποίες βρίσκονται στην περιφέρεια και απασχολούν πάνω από το 70% του συνολικού εργατικού δυναμικού της Χώρας, το οποίο ανήκει στον κλάδο της Μεταλλουργίας.

1.1.5 Υδάτινο Δυναμικό

Η περιφέρεια διαθέτει αξιόλογους υδάτινους πόρους οι οποίοι συνίστανται στην παρουσία των ποταμών Σπερχειού, Βοιωτικού, Κηφισσού, Μόρνου και άλλων μικρότερων και στις λίμνες Μόρνου, Υλίκης και Παραλίμνης. Στην περαιτέρω ενίσχυση του υδάτινου δυναμικού της περιφέρειας συμβάλλουν οι πολλαπλά χρήσιμες και αξιοποιήσιμες κλειστές θάλασσες του Μαλλιακού, Ευβοϊκού και Κορινθιακού Κόλπου καθώς επίσης και οι ευρύτατα γνωστές ιαματικές πηγές της Αιδηψού, των Καμμένων Βούρλων, της Υπάτης, του Πλατυστόμου, των Θερμοπυλών-Καλλιδρόμου και άλλων πύο μικρών ιαματικών πηγών.

(ΠΠΑ, Η Εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου, Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας).

Ο νομός Βοιωτίας έχει πολύ ανεπτυγμένο υδρογραφικό δίκτυο γιατί αποτελεί μία ρηξιγενή περιοχή που διαρρέεται από τον ποταμό Βοιωτικό Κηφισσό, ο οποίος δέχεται όλα τα επιφανειακά και πηγαία νερά για να καταλήξει μέσω της τεχνητής σήραγγας Καρδίτσας στη Λίμνη Υλίκη. Οι σημαντικότερες πηγές του νομού είναι των Χαρίτων στην περιοχή Ορχομενού, Πολύγυρας, Μαυρονερίου και Κρύας. Λιγότερης σημασίας είναι οι πηγές Δαύλειας, Τεμμενού, Αραχώβης, Πόντζα, Αγ. Γιώργη, Λειβαδιάς, Κεφαλαρίου, Αλιάρτου.

Ιδιαίτερα προβληματικός ως προς το υδάτινο δυναμικό είναι ο νομός Ευβοίας, όπου οι υδρολογικές συνθήκες είναι δυσμενείς, γεγονός το οποίο απασχολεί ιδιαίτερα και το ΙΓΜΕ το οποίο εκτελεί εκτεταμένες υδρογεωλογικές μετρήσεις σε επιλεγμένες λεκάνες του νομού.

Σε αντίθεση με το νομό Ευβοίας ικανοποιητικό είναι το υδάτινο δυναμικό του νομού Ευρυτανίας. Τα επιφανειακά νερά τόσο των ποταμών όσο και των ρυακιών εμφανίζουν αρκετά μεγάλη χειμαρρότητα κυρίως κατά την περίοδο των μεγάλων βροχοπτώσεων. Οι πύο σημαντικοί ποταμοί του νομού είναι ο Αχελώος, ο Αγραφιώτης, ο Καρπενισιώτης και ο Κρικιλιώτης.

Ο νομός Φθιώτιδας είναι πλούσιος τόσο σε επιφανειακά ύδατα και πηγές όσο και σε υπόγεια νερά. Την βασικότερη επιφανειακή υδάτινη μάζα αποτελεί ο Σπερχειός ποταμός και οι παραπόταμοί του και τον δεύτερο λόγο έχει ο Βοιωτικός Κηφισσός ποταμός ο οποίος εκβάλλει στην Λίμνη Υλίκη. Σημαντικότετος αριθμός πηγών απαντώνται τόσο στο ορεινό όσο και στο ημιορεινό τμήμα του νομού.

Ο νομός Φωκίδας χαρακτηρίζεται από την άνιση κατανομή των υδάτινων πόρων, δηλ. βροχών - επιφανειακών νερών - υπόγειων νερών. Μεγάλο μέρος του Βόρειου τμήματος του νομού διαρρέεται από τον Βοιωτικό Κηφισσό, ο οποίος αποτελεί και το λόγο ύπαρξης σημαντικά εκμεταλλεύσιμης πεδινής επιφάνειας. Το Ανατολικό τμήμα του νομού διαρρέεται από τον ποταμό Μόρνο, και μάλιστα από τα υδατικά αποθέματά του υδρεύεται η ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας.

1.1.6 Φυσικοί Πόροι

Οι πύο σημαντικοί φυσικοί πόροι οι οποίοι επηρεάζουν την οικονομική κυρίως ανάπτυξη της περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας είναι τόσο τα προϊόντα της γεωργικής - δασικής παραγωγής όσο και τα προϊόντα της κτηνοτροφίας και της αλιευτικής παραγωγής, τα οποία παράγουν το μεγαλύτερο μέρος του προϊόντος στην περιφέρεια.

Περιοχές οι οποίες διακρίνονται για την υψηλή αποδοτικότητα γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι η Κωπαΐδα, το Βαγικό και Θηβαϊκό πεδίο του νομού Βοιωτίας, η πεδιάδα του Σπερχειού και οι περιοχές Ξυνιάδας, Θεσσαλιώτιδας και Αταλάντης του νομού Φθιώτιδας.

(ΙΙΙΑ, Η Εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου, Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας).

Όσον αφορά την Δασοπονία και την εκμετάλλευση του δασικού πλούτου μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα παραγωγικά δάση της Βόρειας Εύβοιας, της Ευρυτανίας και Φθιώτιδας καθώς και το αισθητικό δάσος της Τιθορέας. Αξιοσημείωτη είναι και η παρουσία των Εθνικών Δρυμών του Παρνασσού και της Οίτης, οι οποίοι παρουσιάζουν εξαιρετικά επίπεδα βιοποικιλότητας. Οι πύο σημαντικοί λόγοι για τους οποίους δεν γίνεται εντατική αξιοποίηση του δασικού πλούτου είναι η έλλειψη χωροθέτησης και οριοθέτησης των χρήσεων

γης, οι συχνές πυρκαϊές, η υπερβόσκηση, η καθυστέρηση των αναδασώσεων και η αδυναμία χρησιμοποίησης σύγχρονης τεχνολογίας.

Στο νομό Βοιωτίας τα κυριότερα δασικά είδη που ευδοκμούν είναι η χαλέπιος πεύκη και η ελάτη. Στον Παρνασσό, στον Ελικώνα και στις Πλαταιές του Κιθαιρώνα βρίσκονται μεγάλα ελατοδάση ενώ τα δάση της χαλεπίου πεύκης εκτείνονται κατά κύριο λόγο στις επαρχίες Θηβών και Λειβαδιάς.

Στο νομό Ευβοίας τα περισσότερα δάση είναι παραγωγικά με αντιπροσωπευτικότερα είδη την μαύρη και τη χαλέπιο πεύκη, τη βελανιδιά και τον πλάτανο. Αναπτύσσονται και αρκετά παραποτάμια δάση με έντονη παρουσία αειφύλλων πλατυφύλλων όπως λευκών, λυγαριών, ιτιών και πικροδαφνών.

Τα δάση του νομού Ευρυτανίας αποτελούν το σπουδαιότερο φυσικό πόρο του νομού και εκτείνονται σε μιά επιφάνεια 825.000 στρμ. Η βλάστηση του νομού διαφοροποιείται ανάλογα με το υψόμετρο και στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα του επικρατεί το κεφαλληνιακό έλατο. Οι δρυμόνες καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος της περιοχής στο κεντρικό και δυτικό τμήμα και κυρίως προς τη λεκάνη του Αχελώου, ενώ η οξυά και η καστανιά αναπτύσσονται στο κεντρικό και νότιο του νομού.

Ο νομός Φθιώτιδας έχει να παρουσιάσει όλες τις δασικές διαπλάσεις οι οποίες εμφανίζονται ανάλογα με το υψόμετρο. Έτσι στην κατώτερη ζώνη εμφανίζονται τα αείφυλλα πλατύφυλλα ενώ στην υψηλότερη ζώνη εμφανίζονται τα παραγωγικά δάση δρυός, καστανιάς, πεύκης, ελάτης και οξυάς. Στις παραποτάμιες περιοχές εμφανίζονται ο πλάτανος και η ιτιά. Η ετήσια παραγωγή σε τεχνικό και βιομηχανικό ξύλο ανέρχεται σε 350.000 κυβικά μέτρα, ενώ η παραγωγή καυσοξύλων σε 148.000 τόννους. Η εκμετάλλευση των δασών του νομού θεωρείται ικανοποιητική.

Ο νομός Φωκίδας διαθέτει παραγωγικά δάση πεύκης, ελάτης και αειφύλλων πλατυφύλλων τα οποία είναι σε θέση να παράγουν σημαντικές ποσότητες ξυλείας αν αξιοποιηθούν με κατάλληλα έργα υποδομής, αναδασώσεις και εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης.

(Αθανασιάδης: 1986).

Για την περίπτωση της κτηνοτροφίας αξιόλογοι είναι οι ορεινοί βοσκότοποι του Ελικώνα του νομού Βοιωτίας, οι βοσκότοποι της Κεντρικής και Νότιας Εύβοιας, και οι ορεινοί βοσκότοποι της Ευρυτανίας και της Φθιώτιδας.

Οι σχετικοί με την αλιεία πόροι που διαθέτει η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, αναφέρονται στην πεστροφοκαλλιέργεια του Ορχομενού και του Μαυρονερίου του νομού Βοιωτίας, στην ιχθυοκαλλιέργεια και οστρακοκαλλιέργεια στα παράλια του Ευβοϊκού και

Μαλλιακού Κόλπου και στην περιοχή του Γοργοποτάμου. Επίσης, αξιόλογες προσπάθειες ιχθυοκαλλιιεργειών σημειώνονται στις λίμνες Κρεμαστών, Ορχομενού κτλ.

Η αλιεία του νομού Βοιωτίας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι η μείωση του αριθμού των ψαριών του Κορινθιακού Κόλπου και η έλλειψη έργων αλιευτικών καταφυγίων παράκτιας αλιείας. Στις περιοχές Ορχομενού και Μαυρονερίου λειτουργούν ιχθυοτροφεία πέστροφας από ιδιώτες.

Αντίθετα, ο νομός Ευβοίας παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τους άλλους νομούς της περιφέρειας. Ο νομός διαθέτει ένα σημαντικό αλιευτικό στόλο με σκάφη παράκτιας αλιείας, γρι-γρι και μηχανότρατες, με τη βοήθεια των οποίων 4.000 περίπου άτομα αλιεύουν 10.500 τόννους ψαριών.

Η ιχθυοκαλλιέργεια στο νομό Ευρυτανίας βρίσκεται υπό εξέλιξη. Ο υδάτινος όγκος της λίμνης των Κρεμαστών προσφέρεται για τη συστηματική καλλιέργεια πέστροφας και κυπρίνου.

Η αλιεία στο νομό Φθιώτιδας βρίσκεται σε ικανοποιητικό στάδιο. Διαθέτει αξιόλογο αλιευτικό δυναμικό και η αλιευτική παραγωγή ανέρχεται σε 1500 τόννους ψαριών και 200 τόννους οστράκων. Οι περιοχές στις οποίες συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο η αλιευτική δραστηριότητα είναι η Γλύφα, το Αχλάδι, η Στυλίδα, ο Αγ. Κωνσταντίνος, οι Λιβανάτες και ο Θεολόγος. Επίσης, υπάρχουν μονάδες εκτροφής ψαριών στον Αχινό, στην Τραγιάνα, στο Θεολόγο, στη Λάρυμνα και στο Γοργοπόταμο καθώς και μονάδες οστρακοκαλλιέργειας στην Αταλάντη και στην Τραγιάνα και εγκαθίστανται και άλλες.

Στο νομό Φωκίδας ο κλάδος της αλιείας δεν παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη. Αυτό οφείλεται κυρίως στην απουσία έργων υποδομής μίας και η παραλιακή Φωκίδα διαθέτει ανοικτές θάλασσες χωρίς φυσικά λιμάνια και στη ρύπανση του όρμου της Ιτέας από αστικά και βιομηχανικά απόβλητα και την κόκκινη λάσπη του Βωξίτη. Ως αλιευτικά πεδία μπορούν να θεωρηθούν η παραλιακή ζώνη του νομού και η τεχνητή λίμνη του Μόρνου. Τέλος, στο νομό Φωκίδας υπάρχουν αρκετοί ιχθυοκαλλιεργητικοί σταθμοί και μονάδες οστρακοκαλλιέργειας.

1.1.7 Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον

Η αναφορά στα γεωφυσικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας ολοκληρώνεται με την παρουσίαση στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που απαντώνται σε καθένα από τους πέντε νομούς της περιφέρειας.

(ΠΑ, Η Εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου, Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας).

Για τον νομό Βοιωτίας όσον αφορά τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος έχουμε παραδοσιακούς οικισμούς και αρχαιολογικούς χώρους. Συγκεκριμένα:

Παραδοσιακοί Οικισμοί

- ✦ Αράχωβα, στην επαρχία Λειβαδιά.

Αρχαιολογικοί Χώροι

- ✦ Αρχαίο οχυρό στις Πλαταιές.
- ✦ Οχυρώσεις αρχαίας πόλης της Τανάγρας.
- ✦ Οχυρωματικός περίβολος Θίσβης του 4ου π.χ. αιώνα.
- ✦ Ερείπια τειχών αρχαίας πόλης στην Αλύκη.
- ✦ Ερείπια οχυρωματικού περιβόλου στο Καλαμάκι.
- ✦ Ερείπια παραλιακού τείχους στον Θεολόγο.
- ✦ Ερείπια οχύρωσης αρχαίας πόλης Μεδεάνας.
- ✦ Αρχαία πόλη με τείχος και υπολείμματα λιμενικών έργων στη Λάρυμνα.
- ✦ Ακρόπολη και κλασσικό τείχος στην Αντίκυρα.

Από τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, του νομού ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο Εθνικός Δρυμός του Παρνασσού με πολύ πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

Στο νομό Ευβοίας όσον αφορά τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος συναντούμε και εδώ αξιόλογους παραδοσιακούς οικισμούς και αρχαιολογικούς χώρους.

Πιο συγκεκριμένα:

Παραδοσιακοί Οικισμοί

- ✦ Σκύρος στην Επαρχία Καρυστίας.

Αρχαιολογικοί Χώροι

- ◆ Τουρκικό οχυρό Καράμπαμπα του 1680 στη Χαλκίδα.
- ◆ Ερείπια αρχαίας πόλης με Κυκλώπειο τείχος στην Ερέτρια.
- ◆ Αρχαία Ιστιαία.
- ◆ Βενετσιάνικο Κάστρο στη θέση κλασσικού τείχους στους Ωρεούς.
- ◆ Βενετσιάνικο κάστρο στην Κύμη.
- ◆ Βενετσιάνικο κάστρο στο χώρο της αρχαίας Ακρόπολης Καρύστου.
- ◆ Βενετσιάνικο κάστρο στο χωριό Δυστός.
- ◆ Πύργος αρχαίας Ακρόπολης Στύρων.
- ◆ Μεσαιωνικός πύργος στις Ροβιές
- ◆ Περίβολος αρχαίας πόλης 5ου π.χ. αιώνα με δύο πύργους στο χωριό Δυστός.
- ◆ Ακρόπολη - Κάστρο στη Σκύρο. Ερείπια από Βυζαντινά και Ενετικά οχυρωματικά έργα.

Ο νομός παρουσιάζει αρκετά στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος τα οποία είναι ο Εθνικός Δρυμός στο Δάσος της Στενής, Φυσικά Διατηρητέα Μνημεία, Ιαματικές Πηγές και κάποιες Νησίδες. Πιο συγκεκριμένα, αυτά τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητα του φυσικού περιβάλλοντος του νομού είναι:

Φυσικά Διατηρητέα Μνημεία

- ◆ Οι ελιές του Αλμυροποτάμου.
- ◆ Το υδρόβιο δάσος στην Ιστιαία.

Ιαματικές Πηγές

- ◆ Αλυπηγή Αιδηψού.

Νησίδες

- ◆ Αγία Τριάδα, έκτασης 0,050 τ.χλμ.

- ♦ Καβαλλιανή, έκτασης 1,950 τ.χλμ.
- ♦ Κτυπονήσι, έκτασης 0,250 τ.χλμ.
- ♦ Μανδηλού, έκτασης 0,450 τ.χλμ.
- ♦ Μεγαλονήσι Πεταλίων, έκτασης 17,190 τ.χλμ.
- ♦ Μανόλια, έκτασης 0,450 τ.χλμ.
- ♦ Πασάς, έκτασης 0,040 τ.χλμ.
- ♦ Ποντικονήσιον, έκτασης 0,375 τ.χλμ.
- ♦ Πρασούδα, έκτασης 0,050 τ.χλμ.
- ♦ Σαρακηνών, έκτασης 3,449 τ.χλμ.
- ♦ Σκυροπούλα, έκτασης 3,775 τ.χλμ.
- ♦ Στρογγύλη, έκτασης 0,050 τ.χλμ.
- ♦ Τραγονήσι, έκτασης 0,275 τ.χλμ.
- ♦ Χερσονήσι, έκτασης 3,751 τ.χλμ.

Αντίστοιχα, για τον νομό Ευρυτανίας όσον αφορά τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος:

Παραδοσιακοί Οικισμοί

- ♦ Δήμος Καρπενησίου.
- ♦ Δομιοι, στην Επαρχία Ευρυτανίας.
- ♦ Φιδάκια, στην Επαρχία Ευρυτανίας.
- ♦ Φουρνάς, στην Επαρχία Ευρυτανίας.

Ενώ από τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος του νομού ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει από τα Φυσικά Διατηρητέα Μνημεία, το Κυπαρίσσι στην Πρασιά.

Στο νομό Φθιώτιδας όσον αφορά τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος έχουμε παραδοσιακούς οικισμούς και αρχαιολογικούς χώρους. Συγκεκριμένα:

Παραδοσιακοί Οικισμοί

- ♦ Αχινός (τμήμα), στην Επαρχία Φθιώτιδας.

Αρχαιολογικοί Χώροι

- ♦ Υπολείμματα τείχους Φωκέων του 6ου π.χ. αιώνα

με κυκλώπεια όψη στις Θερμοπύλες.

- ♦ Οχυρό Ανθύλης στις Θερμοπύλες.
- ♦ Κάστρο Βοδόνιτσας από το 1205. Περιλαμβάνει δύο περιβόλους και χτίστηκε πάνω σε αρχαία τείχη στα Καμμένα Βούρλα.

Από τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος του νομού ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν:

Εθνικοί Δρυμοί

- ♦ Εθνικός Δρυμός Οίτης.

Αισθητικά Δάση

- ♦ Δάσος Τιθορέας.

Φυσικά Διατηρητέα Μνημεία

- ♦ Οι πλάτανοι της Λαμίας.
- ♦ Οι πλάτανοι των Κομποτάδων.
- ♦ Ο πλάτανος της Αγ. Μαρίας Φθιώτιδας.

Ιαματικές Πηγές

- ♦ Θερμή υδροθειοχλωριονατριούχος πηγή Θερμοπυλών - Καλλιδρόμου.
- ♦ Ραδιενεργός χλωριονατριούχος πηγή Καμμένων Βούρλων.
- ♦ Αλκαλική θειοπηγή Πλατυστόμου.
- ♦ Υδροθειοχλωριονατριούχος οξυπηγή Υπάτης.

Και τέλος, για το νομό Φωκίδας όσον αφορά τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος απαντώνται και εδώ αξιόλογοι παραδοσιακοί οικισμοί και αρχαιολογικοί χώροι.

Πιο συγκεκριμένα:

Παραδοσιακοί Οικισμοί

- ♦ Χρυσό, στην Επαρχία Δωρίδος.

- ◆ Γαλαξείδι, στην Επαρχία Παρνασσίδος.
- ◆ Δελφοί, στην Επαρχία Παρνασσίδος.

Αρχαιολογικοί Χώροι

- ◆ Υπολλείματα αρχαίου λιμανιού και ερείπια αρχαίου φρουρίου στην Ερατεινή.
- ◆ Αρχαίος οχυρωματικός περίβολος
- ◆ Ερείπια πρωτοελλαδικού οικισμού και αρχαίου λιμενοβραχίωνα στην Ιτέα.
- ◆ Επίγειο των Δελφών με οχυρωματικό περίβολο και ερείπια λιμενικών εγκαταστάσεων στην αρχαία Κίρρα.
- ◆ Ερείπια Μεσαιωνικού πύργου στην αρχαία Κίρρα.
- ◆ Φράγκικο κάστρο πάνω από την πόλη στην Άμφισσα.
- ◆ Ερείπια οχύρωσης αρχαίας πόλης Μεδεάνας.
- ◆ Αρχαία πόλη με λιμάνι στον όρμο Ζέλιτσας.
- ◆ Αρχαιολογικός χώρος Δελφών.

Ο νομός Φωκίδας παρουσιάζει αρκετά στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος τα οποία είναι το κομμάτι του Εθνικού Δρυμού του Παρνασσού το οποίο βρίσκεται στο νομό, και κάποιες Νησίδες. Πιο συγκεκριμένα:

Νησίδες

- ◆ Αγ. Γεώργιος, έκτασης 0,125 τ.χλμ.
- ◆ Αγ. Ιωάννης, έκτασης 0,100 τ.χλμ.
- ◆ Αγ. Κωνσταντίνος, έκτασης 0,005 τ.χλμ.
- ◆ Αγ. Νικόλαος, έκτασης 0,020 τ.χλμ.
- ◆ Αψηφιά, έκτασης 0,020 τ.χλμ.
- ◆ Πρασούδι, έκτασης 0,030 τ.χλμ.
- ◆ Τριζόνια, έκτασης 2,450 τ.χλμ.

1.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στην δημογραφία λέγοντας *πληθυσμός* εννοούμε κατά κανόνα το σύνολο των κατοίκων μιάς περιοχής σε μιά δεδομένη χρονική στιγμή ή περίοδο. Ο πληθυσμός είναι το υλικό από το οποίο συγκροτείται η κοινωνία. Για τον Ντυρκέμ, ο πληθυσμός κατέχει εξέχουσα θέση ανάμεσα στα εξωτερικά εκείνα στοιχεία που συνθέτουν τη χαρακτηριστική “μορφή” ενός συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου σε δεδομένο τόπο και χρόνο, και που προσδιορίζουν το είδος και το περιεχόμενο των συγκεκριμένων κάθε φορά κοινωνικών σχέσεων. Έτσι, μελετώντας τον πληθυσμό μπορούμε να εξάγουμε πολύτιμα συμπεράσματα και να διαμορφώσουμε πολιτικές επηρεάζοντας τόσο την οικονομική όσο και την κοινωνική ζωή των ατόμων που αποτελούν την κοινωνία.

(Σακέλλης: 1993).

Οι δείκτες οι οποίοι πρόκειται να υπολογιστούν είναι οι δείκτες γεννητικότητας, θνησιμότητας, γήρανσης και εξάρτησης. Επίσης, θα υπολογιστεί η συντελεσθείσα πληθυσμιακή μεταβολή για τις δεκαετίες 1971 - 1981 και 1981 - 1991 και θα αποδοθούν οι πυραμίδες των ηλικιών για το έτος απογραφής 1991.

Η ανάλυση θα γίνει τόσο σε επίπεδο νομού όσο και στο σύνολο της υπό μελέτη περιφέρειας ενώ δεν θα λείψουν και συγκρίσεις με το σύνολο της χώρας.

1.2.1 Πληθυσμιακή Μεταβολή στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας

Προκειμένου να υπολογιστεί η συντελεσθείσα πληθυσμιακή μεταβολή κατά τις δεκαετίες 1971-81 και 1981-91 στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, πρόκειται να χρησιμοποιηθούν:

- η απόλυτη πληθυσμιακή μεταβολή,
- η ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού,
- ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (ΜΕΡΜ).

Οι μαθηματικοί τύποι οι οποίοι μας δίνουν τις παραπάνω προσεγγίσεις της πληθυσμιακής μεταβολής κατά τις προαναφερθείσες δεκαετίες είναι οι ακόλουθοι:

$$\text{Απόλυτη Πληθυσμιακή Μεταβολή} = P_t - P_o$$

$$\text{Ποσοστιαία Μεταβολή Πληθυσμού} = \frac{P_t - P_o}{P_o} * 100$$

$$\text{Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Πληθυσμού} = \left(\sqrt[t]{\frac{P_t}{P_o}} - 1 \right) * 100$$

όπου: P_t , ο πληθυσμός κατά την απογραφή στο τέλος της δεκαετίας,

P_o , ο πληθυσμός κατά την απογραφή στην αρχή της δεκαετίας,

$t = 10$.

Εφαρμόζοντας τους παραπάνω τύπους στα πληθυσμιακά δεδομένα τα οποία μας έχουν δοθεί, προκύπτουν τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον πίνακα 1.4 που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4
ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ, 1981-91

	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ
ΑΠΟΛΥΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ('81 - '91)	44.296	16.933	19.998	-1.875	9.279	-39
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ('81 - '91)	8,2337	14,4510	10,6140	-7,1614	5,7279	-0,0881
ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ('81 - '91)	0,7944	1,3589	1,0139	-0,7403	0,5585	-0,0088

Πηγή: ΕΣΥΕ

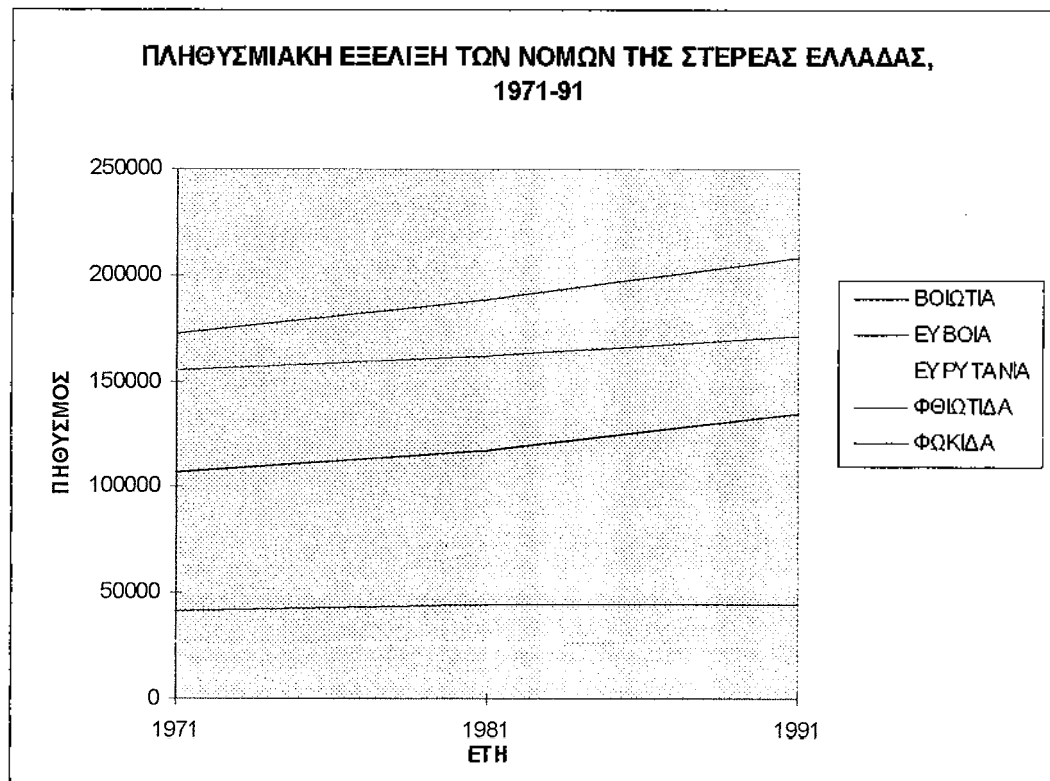

Ακολουθεί ο Πίνακας 1.5 με την πληθυσμιακή εξέλιξη της περιφέρειας κατά τις δεκαετίες 1971 - 1981 και 1981 - 1991 και η γραφική της απεικόνιση:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ, 1971-91

ΠΕΡΙΟΧΗ	1971	1981	1991	% Μεταβ. 71-81	% Μεταβ. 81-91
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	107459	117175	134108	9,0415	14,4510
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	172585	188410	208408	9,1693	10,6140
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	27428	26182	24307	-4,5428	-7,1614
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	155574	161995	171274	4,1272	5,7279
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	41361	44222	44183	6,9171	-0,0881
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	504407	537984	582280	6,6567	8,2337

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφές Πληθυσμού.

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της περιφέρειας παρουσιάζεται ευνοϊκή και στις δύο δεκαετίες, 1971-81 και 1981-91 (Πίνακας 1.5).

Συγκεκριμένα, στη δεκαετία 1971 - 81 παρατηρείται συνολική αύξηση κατά 6,6567%, αισθητά χαμηλότερη της αντίστοιχης αύξησης του πληθυσμού της χώρας, που ήταν, για την ίδια περίοδο, ίση με 11,08%.

Στην δεκαετία 1981 - 91 η αύξηση του πληθυσμού της περιφέρειας είναι 8,2337% που όπως φαίνεται από την σύγκριση των δεδομένων, υπερτερεί σε σύγκριση με την αύξηση του πληθυσμού της χώρας, 5,33%.

Όσον αφορά τους Νομούς της Περιφέρειας διαπιστώνεται ότι, κατά τη δεκαετία 1971-81, οι τέσσερις Νομοί (Βοιωτίας, Εύβοιας, Φθιώτιδας και Φωκίδας) παρουσίασαν θετική πληθυσμιακή εξέλιξη. Γεγονός το οποίο ενδεχομένως θα μπορούσε να αποδοθεί στο μεγάλο κύμα παλιννόστησης από το οποίο χαρακτηρίστηκε η δεκαετία του '70 στην Ελλάδα κυρίως λόγω των αρνητικών των αρνητικών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούσαν στην Δυτική Γερμανία.

Ιδιαίτερα ο νομός Ευβοίας (με ποσοστό 9,16%) παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού, ενώ ο νομός Ευρυτανίας είναι ο μόνος που παρουσίασε αρνητική μεταβολή στον πληθυσμό (-4,54%), για την ίδια χρονική περίοδο.

Η αύξηση του πληθυσμού συνεχίστηκε και στη δεκαετία 1981 - 91 αλλά μόνο για τρεις νομούς (Βοιωτίας, Εύβοιας και Φθιώτιδας). Αντίθετα, οι Νομοί Φωκίδας και Ευρυτανίας παρουσίασαν μείωση του πληθυσμιακού δυναμικού τους, λόγω του ότι στους νομούς αυτούς δεν εμφανίζονται δυναμικά αστικά κέντρα, όπως παραστατικά βλέπουμε στον Χάρτη 3, και επιπρόσθετα χαρακτηρίζονται από έλλειψη υποδομών που θα προσέλκυαν σημαντικές οικονομικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα οι κάτοικοι τους να αναζητούν διεξόδους απασχόλησης σε άλλες πιά αναπτυγμένες περιοχές, εγκαταλείποντας τους νομούς τους. Ειδικότερα ο νομός Ευρυτανίας, με ποσοστό μείωσης -7,16% κατατάσσεται πανελλαδικά ανάμεσα στους νομούς με τη μεγαλύτερη απώλεια πληθυσμού, ενώ ο νομός Φωκίδας για την εξεταζόμενη δεκαετία παρουσιάζει εντελώς διαφορετική εικόνα έναντι της προηγούμενης (1981 - 91 μείωση κατά 0,088%, 1971 - 81 αύξηση κατά 6,91%). Και οι δύο αυτοί νομοί εμφανίζονται πολύ αραιοκατοικημένοι, με μεγάλο ποσοστό της εκτάσεως τους να κατοικούνται από λιγότερους από 40 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, όπως δείχνει και ο

Χάρτης 4, εμφανίζοντας τάσεις θα τολμούσαμε να ισχυριστούμε εγκατάλειψης αποτέλεσμα της δυσμενούς οικονομικής και αναπτυξιακής πορείας τους.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 1.5, οι μεγαλύτερες πληθυσμιακές αυξήσεις σημειώνονται στους νομούς Βοιωτίας και Εύβοιας, με ποσοστά 14,45% και 10,61% αντίστοιχα, φαινόμενο που θα μπορούσε να αποδοθεί στη γειτνίασή τους με το νομό Αττικής.

Παρόλα αυτά, εκείνο το οποίο ενδιαφέρει περισσότερο να γνωρίζουμε για την μεταβολή ενός μεγέθους, στην περίπτωση μας του πληθυσμού, είναι το μέσο ετήσιο ποσοστό μεταβολής κατά το οποίο ο πληθυσμός μεταβάλλεται διαχρονικά.

Από τον υπολογισμό του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας καταλήγουμε στον ακόλουθο Πίνακα 1.6:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.6
ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ, 1971-91

ΠΕΡΙΟΧΗ	1971	1981	1991	Μ.Ε.Ρ.Μ. 71-81	Μ.Ε.Ρ.Μ. 81-91
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	107459	117175	134108	0,8693	1,3589
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	172585	188410	208408	0,8812	1,0139
Ν. ΕΥΡΥΡΤΑΝΙΑΣ	27428	26182	24307	-0,4638	-0,7403
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	155574	161995	171274	0,4053	0,5585
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	41361	44222	44183	0,6711	-0,0088
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	504407	537984	582280	0,6465	0,7944

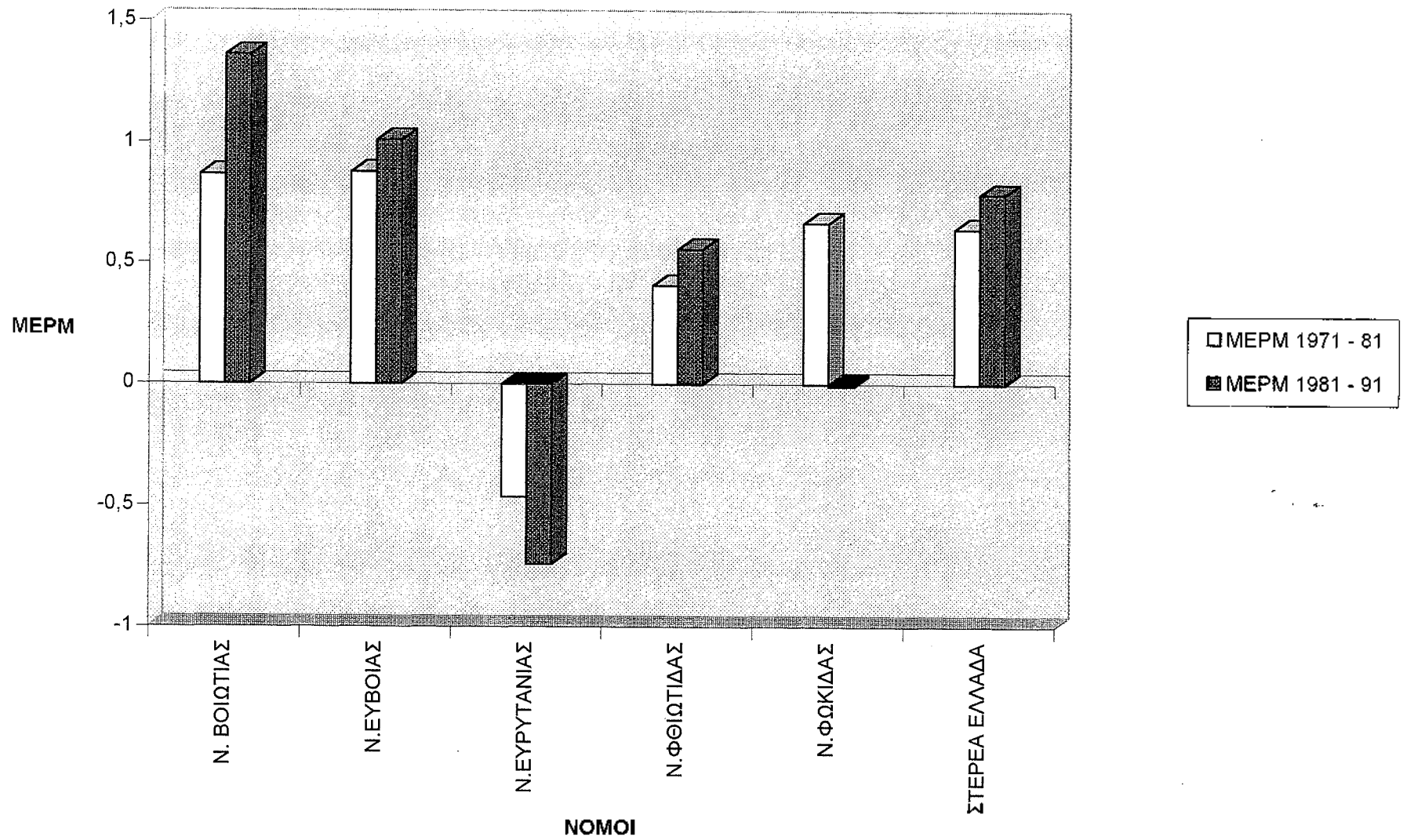
ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφές Πληθυσμού.

Από την παρατήρηση του πίνακα 1.6, και λαμβάνοντας υπόψη ότι για το σύνολο της χώρας οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του πληθυσμού ήταν:

♦ Δεκαετία 1971-81, ΜΕΡΜ (ΕΛΛΑΔΑΣ) = 1,0566

♦ Δεκαετία 1981-91, ΜΕΡΜ (ΕΛΛΑΔΑΣ) = 0,5209

ΜΕΣΟΣ ΕΤΗΣΙΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ, 1971- 81 ΚΑΙ 1981- 91

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας στην τελευταία εικοσαετία παρουσίασε τάσεις αύξησης του πληθυσμού της, εμφανίζοντας μεγαλύτερο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής την δεκαετία 1981 - 91 (0,7944) από τον αντίστοιχο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της χώρας (0,5209) για την ίδια χρονική περίοδο. Επίσης αυτό το οποίο παρατηρείται είναι ότι η περιφέρεια εμφάνισε χαμηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής την δεκαετία 1971 - 81 από εκείνον του συνόλου της χώρας.

1.2.2 Δείκτες Γεννητικότητας και Θνησιμότητας

Η γεννητικότητα και η θνησιμότητα αποτελούν δύο από τις πιο βασικές δημογραφικές διαδικασίες. Η γεννητικότητα αποτελεί την διαδικασία της βιολογικής ανανέωσης του πληθυσμού ενώ η θνησιμότητα η οποία βρίσκεται στον αντίποδα αποτελεί την διαδικασία της φυσιολογικής φθοράς του πληθυσμού.

Οι δύο αυτές δημογραφικές διαδικασίες αντιπροσωπεύουν την συχνότητα με την οποία εμφανίζονται τα φυσιολογικά φαινόμενα της γέννησης και του θανάτου μέσα σε ένα κοινωνικό σύνολο.

Οι δείκτες που εκφράζουν ποσοτικά τις δύο αυτές δημογραφικές διαδικασίες είναι ο δείκτης γεννητικότητας και ο δείκτης θνησιμότητας.

Ο δείκτης γεννητικότητας προκύπτει από την διαίρεση του συνόλου των ετήσιων γεννήσεων δια του μέσου πληθυσμού του ίδιου έτους και του πολλαπλασιασμού του πηλίκου επί το σταθερό μέγεθος 1000. Αντίστοιχα, ο δείκτης θνησιμότητας προκύπτει από την διαίρεση του συνόλου των ετήσιων θανάτων δια του μέσου πληθυσμού του ίδιου έτους και του πολλαπλασιασμού του πηλίκου επί το σταθερό μέγεθος 1000. Οι δείκτες αυτοί μας δίνουν αντίστοιχα, ο μεν πρώτος την αναλογία γεννήσεων ενός έτους σε 1000 κατοίκους και ο δε δεύτερος την αναλογία θανάτων ενός έτους σε 1000 κατοίκους.

(Τσαούσης: 1991).

Η μαθηματική έκφραση των δεικτών γεννητικότητας και θνησιμότητας είναι:

$$\text{Αδρός Δείκτης Γεννητικότητας} = \frac{\text{γεννήσεις κατά το έτος } X}{\text{μέσος πληθυσμός έτους } X} * 1000$$

$$\text{Αδρός Δείκτης Θνησιμότητας} = \frac{\text{θάνατοι κατά το έτος } X}{\text{μέσος πληθυσμός έτους } X} * 1000$$

Εφαρμόζοντας τους παραπάνω τύπους στα πληθυσμιακά δεδομένα του 1991, τα οποία μας έχουν δοθεί, προκύπτουν τα παρακάτω αποτελέσματα, που παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.7:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.7

ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ & ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ, 1991

	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ
ΑΔΡΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	8,4409	7,6729	9,9516	7,5698	7,8353	6,4730
ΑΔΡΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	9,9933	8,5304	9,7980	10,2439	10,5094	12,4255

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού.

Από την παρατήρηση των εκτιμηθέντων δεικτών με μία πρώτη ματιά βλέπουμε ότι για τον μεν δείκτη γεννητικότητας το μεγαλύτερο ποσοστό γεννήσεων/1000 κατοίκους εμφανίζεται στο νομό Ευβοίας (9,9516) ενώ το μικρότερο στο νομό Φωκίδας (6,4730) και για τον δε δείκτη θνησιμότητας το μεγαλύτερο ποσοστό θανάτων/1000 κατοίκους εμφανίζεται στο νομό Φωκίδας (12,4255) ενώ το μικρότερο ποσοστό εμφανίζεται στο νομό Βοιωτίας (8,5304).

Καταλήγουμε λοιπόν ότι, ο νομός Φωκίδας παρουσιάζει τον μεγαλύτερο δείκτη θνησιμότητας και το μικρότερο δείκτη γεννητικότητας!

Οι νομοί Ευρυτανίας και Φθιώτιδας κυμαίνονται στα ίδια περίπου επίπεδα δεικτών θνησιμότητας και γεννητικότητας.

Οι εκτιμηθέντες δείκτες για το σύνολο της χώρας είναι για τον μεν δείκτη γεννητικότητας 9,9866 και για τον δε δείκτη θνησιμότητας 9,2597 με βάση τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού της ΕΣΥΕ το 1991.

Έτσι συμπεραίνουμε ότι τόσο σε επίπεδο συνόλου περιφέρειας όσο και σε επίπεδο νομών ο δείκτης γεννητικότητας παρουσιάζεται μικρότερος από τον αντίστοιχο δείκτη του συνόλου της χώρας με εξαίρεση τον νομό Ευβοίας που σχεδόν ταυτίζεται με τον δείκτη γεννητικότητας της χώρας, γεγονός το οποίο πρέπει να οφείλεται στην μικρή συμμετοχή των ικανών προς αναπαραγωγή ηλικιών

Όσον αφορά τον δείκτη θνησιμότητας τόσο σε επίπεδο συνόλου περιφέρειας όσο και σε επίπεδο νομών εμφανίζεται στα ίδια επίπεδα ή με αυξητικές τάσεις συγκριτικά με τον αντίστοιχο δείκτη του συνόλου της χώρας, αντικατοπτρίζοντας με τον πλέον ρεαλιστικό τρόπο τον γηράσκοντα πληθυσμό της περιφέρειας και την έλλειψη υποδομών σε θέματα υγείας.

Εξαίρεση αποτελεί ο νομός Βοιωτίας με δείκτη θνησιμότητας μικρότερο από τον δείκτη του συνόλου της χώρας, κατάσταση η οποία δείχνει καλύτερη λόγω της γειννίασης του νομού με την Αθήνα, ενώ ο νομός Φωκίδας όπως προαναφέρθηκε παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση και από τους δείκτες θνησιμότητας των υπολοίπων νομών και από της περιφέρειας και από της χώρας, παρουσιάζοντας υψηλή θνησιμότητα.

1.2.3 Δείκτες Γήρανσης και Εξάρτησης

Στην δημογραφία γίνεται πολύ συχνά λόγος για γήρανση του πληθυσμού. Με τον όρο αυτόν δηλώνεται η αύξηση του ποσοστού του γεροντικού πληθυσμού (Πρεσά, 1975:40) ή το ποσοστό του γεροντικού στο σύνολο του πληθυσμού μίας χώρας (Σωβύ, 1983:242). Ο γεροντικός πληθυσμός περιλαμβάνει τον πληθυσμό από την ηλικία των 65 ετών και άνω και μαζί με την ομάδα του παιδικού πληθυσμού, που περιλαμβάνει άτομα ηλικίας 0-14 ετών, αποτελούν τον **συντηρούμενο πληθυσμό**. Το υπόλοιπο μέρος του πληθυσμού, δηλ. τα άτομα ηλικίας 15-64 ετών αποτελούν τον **ενεργό πληθυσμό**.

(Γσαούσης: 1991).

Η κατανομή του πληθυσμού στις τρεις μεγάλες ομάδες ηλικιών, δηλ. στα άτομα ηλικίας (0-14) ετών, στα άτομα ηλικίας (15-64) ετών και στα άτομα ηλικίας 65 και άνω, μας

επιτρέπει να υπολογίσουμε δύο πολύ σημαντικούς δείκτες, τον δείκτη εξάρτησης και τον δείκτη γήρανσης.

Ο δείκτης εξάρτησης μας δείχνει πόσοι συντηρούμενοι (παίδες και γέροντες) αντιστοιχούν σε 100 άτομα του ενεργού πληθυσμού. Δηλαδή μας δείχνει το βάρος το οποίο φέρει ο ενεργός πληθυσμός σε μία δεδομένη στιγμή. Όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης αυτός τόσο μεγαλύτερο το βάρος που φέρει ο ενεργός πληθυσμός. Όταν ο δείκτης καταβαίνει αυτό σημαίνει ότι ο ενεργός πληθυσμός έχει αυξημένη δυνατότητα αποταμίευσης και άρα επένδυσης. Αντίθετα, χαμηλός δείκτης εξάρτησης θεωρείται ένδειξη ικανοποιητικής προοπτικής για την οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, υψηλή γεννητικότητα και υψηλή θνησιμότητα συνεπάγονται υψηλό δείκτη εξάρτησης και αντίστροφα.

(Τσαούσης: 1991).

Ο δείκτης γήρανσης του πληθυσμού είναι ένας δείκτης πολύ πιο εκλεπτυσμένος από το ποσοστό που αντιπροσωπεύει ο γεροντικός πληθυσμός στο σύνολο του πληθυσμού και μας δείχνει πόσοι συντηρούμενοι γέροντες αναλογούν σε 100 συντηρούμενους νέους. Όσο μικρότερος ο δείκτης τόσο νεαρότερος ο πληθυσμός, ενώ όσο ο δείκτης αυξάνει τόσο ο πληθυσμός ωριμάζει ή και γηράσκει (ανάλογα με το ύψος του δείκτη). Μείωση της γεννητικότητας όπως και η παράταση της διάρκειας της ζωής και η μείωση της θνησιμότητας των μεγάλων ηλικιών συντελούν από διαφορετική κατεύθυνση η καθεμιά τους, στην αύξηση του δείκτη γήρανσης και αντίστροφα.

(Τσαούσης: 1991).

Η μαθηματική έκφραση των δεικτών γήρανσης και εξάρτησης είναι:

$$\text{Δείκτης γήρανσης} = \frac{\text{πληθυσμός (65+) ετών}}{\text{πληθυσμός (0-14) ετών}} * 100$$

$$\text{Δείκτης εξάρτησης} = \frac{\{\text{πληθυσμός (0-14) ετών}\} + \{\text{πληθυσμός (65+) ετών}\}}{\{\text{πληθυσμός (15-64) ετών}\}} * 100$$

Εφαρμόζοντας τους παραπάνω τύπους στα πληθυσμιακά δεδομένα του 1991, προκύπτουν τα παρακάτω αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.8 που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.8

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ & ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ, 1991

	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΑΣ
ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	53,510	52,093	53,984	55,108	52,520	58,783
ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ	79,000	64,735	71,102	102,248	88,537	125,520

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 1.8, παρατηρούμε ότι, μεταξύ των νομών της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, την πρώτη θέση όσον αφορά και τους δύο δείκτες καταλαμβάνουν οι νομοί Φωκίδας και Ευρυτανίας οι οποίοι παρουσιάζουν υψηλές τιμές και σημαντικές αποκλίσεις από τους αντίστοιχους δείκτες του συνόλου της περιφέρειας και τους δείκτες των επιμέρους νομών της. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πληθυσμοί των νομών αυτών τείνουν να ωριμάζουν ή και να γηράσκουν εντονότερα από τους αντιστοιχούς πληθυσμούς των υπολοίπων νομών λαμβάνοντας υπόψη και το ότι οι νομοί αυτοί παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά γεννητικότητας, με πιο χαμηλό δείκτη γεννητικότητας στον νομό Φωκίδας (Πίνακας 1.7) και ότι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός τους φέρει πολύ πιο μεγάλο "βάρος" συγκριτικά με το βάρος που φέρουν οι οικονομικά ενεργοί πληθυσμοί των υπολοίπων νομών της περιφέρειας με δυσμενείς συνέπειες στις προοπτικές για οικονομική ανάπτυξή τους.

Οι εκτιμηθέντες δείκτες για το σύνολο της χώρας είναι για τον μεν δείκτη γήρανσης 71,1112 και για τον δε δείκτη εξάρτησης 49,1117 με βάση τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού της ΕΣΥΕ το 1991. Και σε αυτή την περίπτωση παρατηρούμε τις έντονες αποκλίσεις που παρουσιάζουν οι δείκτες της περιφέρειας και των νομών της σε σχέση με τους αντίστοιχους δείκτες του συνόλου της χώρας. Τα δυσσώκινα μηνύματα που προκύπτουν από την σύγκριση αυτή προδιαγράφουν μιά άσχημη αναπτυξιακή πορεία σε μιά περιφέρεια που γηράσκει και λιγότεροι κάτοικοι της φέρουν την ευθύνη να συντηρήσουν παιδιά και γέροντες.

1.2.4 Πυραμίδες Ηλικιών

Ένα πολύ σημαντικό εποπτικό εργαλείο, με την βοήθεια του οποίου μπορούμε να σχηματίσουμε εικόνα για την δομή και την δημογραφική ιστορία ενός πληθυσμού, σε μία δεδομένη χρονική στιγμή, είναι η πυραμίδα ηλικιών του πληθυσμού.

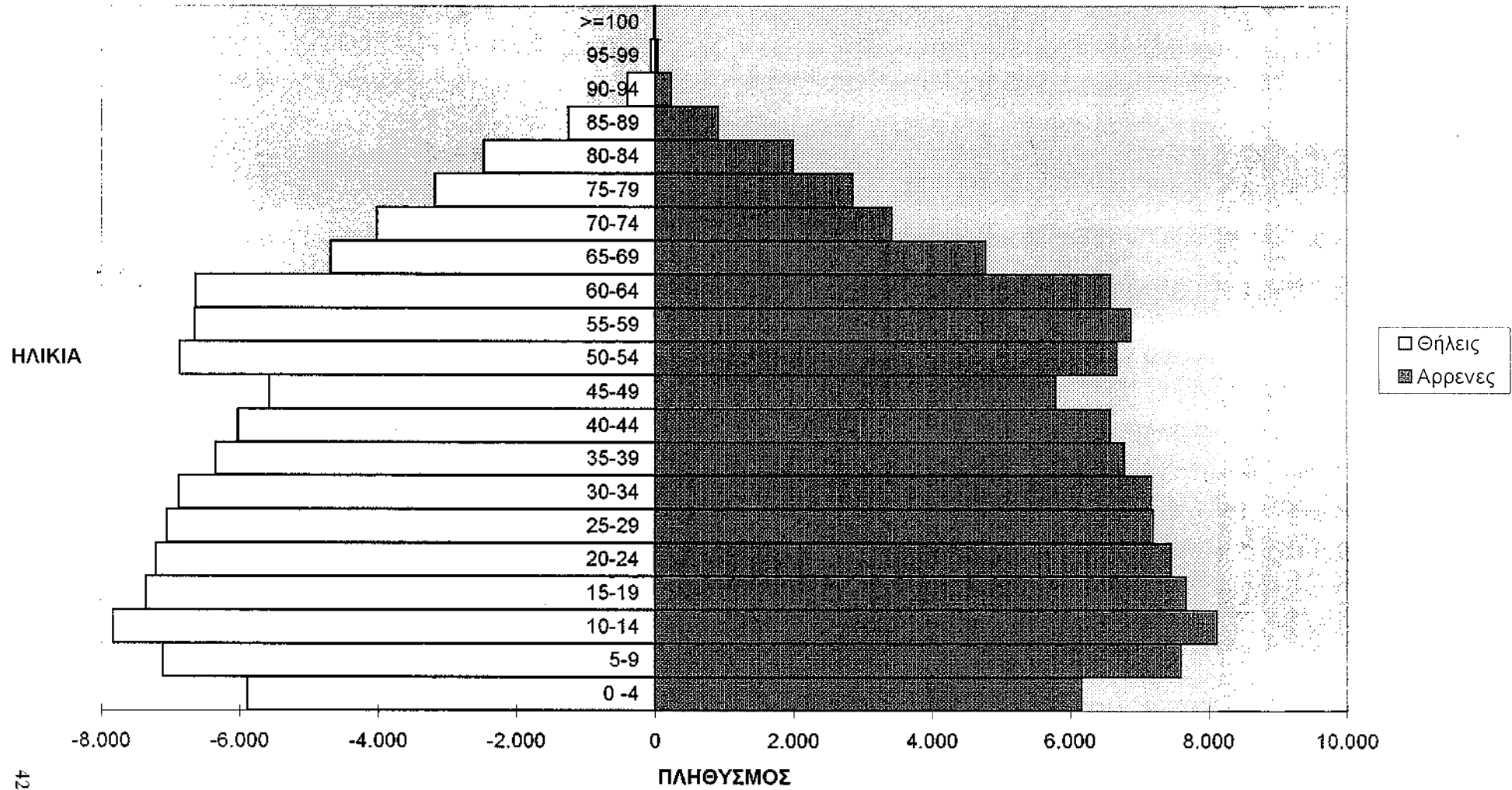
Πρόκειται για ένα διάγραμμα το οποίο είναι το αποτέλεσμα του συνδυασμού δύο γραφικών παραστάσεων που έχουν κοινό τον κάθετο άξονα των ηλικιών. Από τις δύο μεριές του άξονα βρίσκονται δύο οριζόντιοι άξονες πληθυσμιακών μεγεθών, οι οποίοι εκφράζουν τα μεγέθη του ανδρικού και του γυναικείου πληθυσμού κατά ηλικίες.

Κατά την μελέτη της πυραμίδας ενός πληθυσμού, παρατηρούμε ότι παρουσιάζονται “ουλές” και “διογκώσεις” σε διάφορες κοόρτες ή στατιστικές γενιές, δηλ. σε άτομα τα οποία γεννήθηκαν σε μία ορισμένη χρονική περίοδο και που τα εξετάζουμε σαν μία ενιαία ομάδα σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους, μέχρι και τον θάνατο του τελευταίου. Τόσο οι ουλές αυτές όσο και οι διογκώσεις αντιστοιχούν σε διάφορα σημαντικά κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά γεγονότα τα οποία επηρέασαν πτωτικά ή αυξητικά τις επιμέρους γενιές.

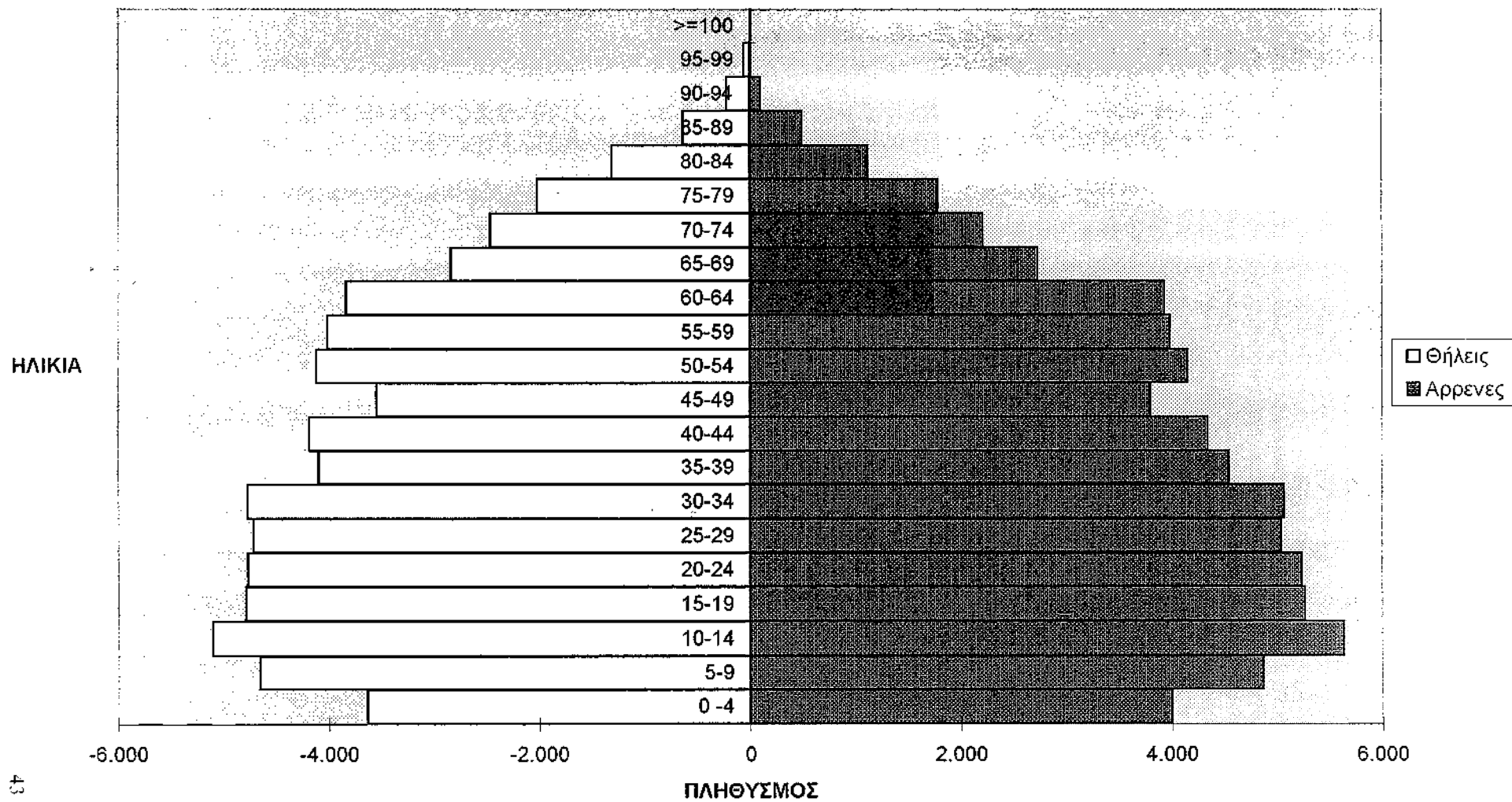
(Τσαούσης: 1991).

Στην περίπτωση της περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας την οποία μελετάμε, ακολουθεί η παρουσίαση των πυραμίδων ηλικιών του πληθυσμού τόσο στο σύνολο της περιφέρειας όσο και των νομών της:

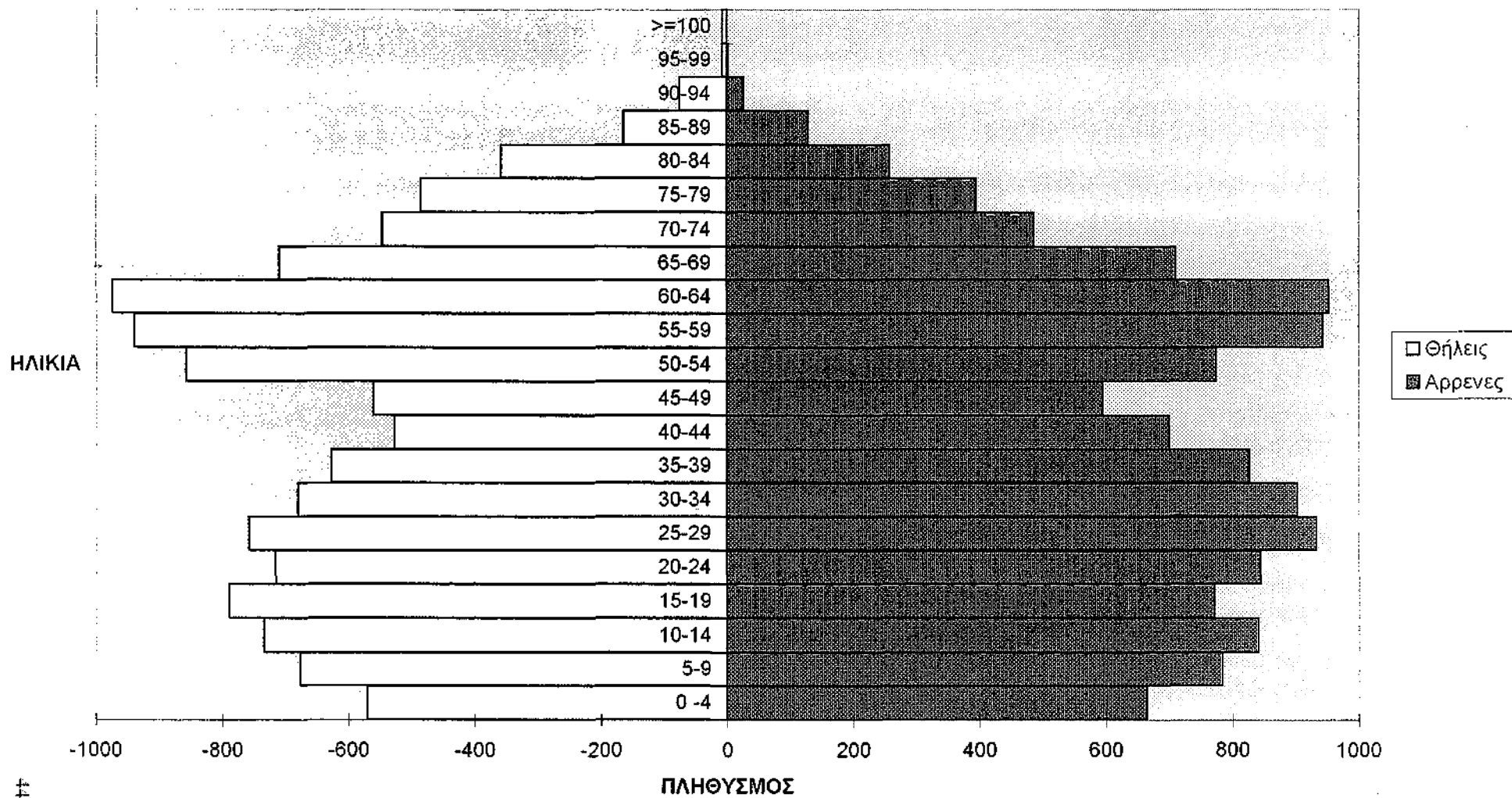
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΕΥΒΟΙΑΣ - 1991

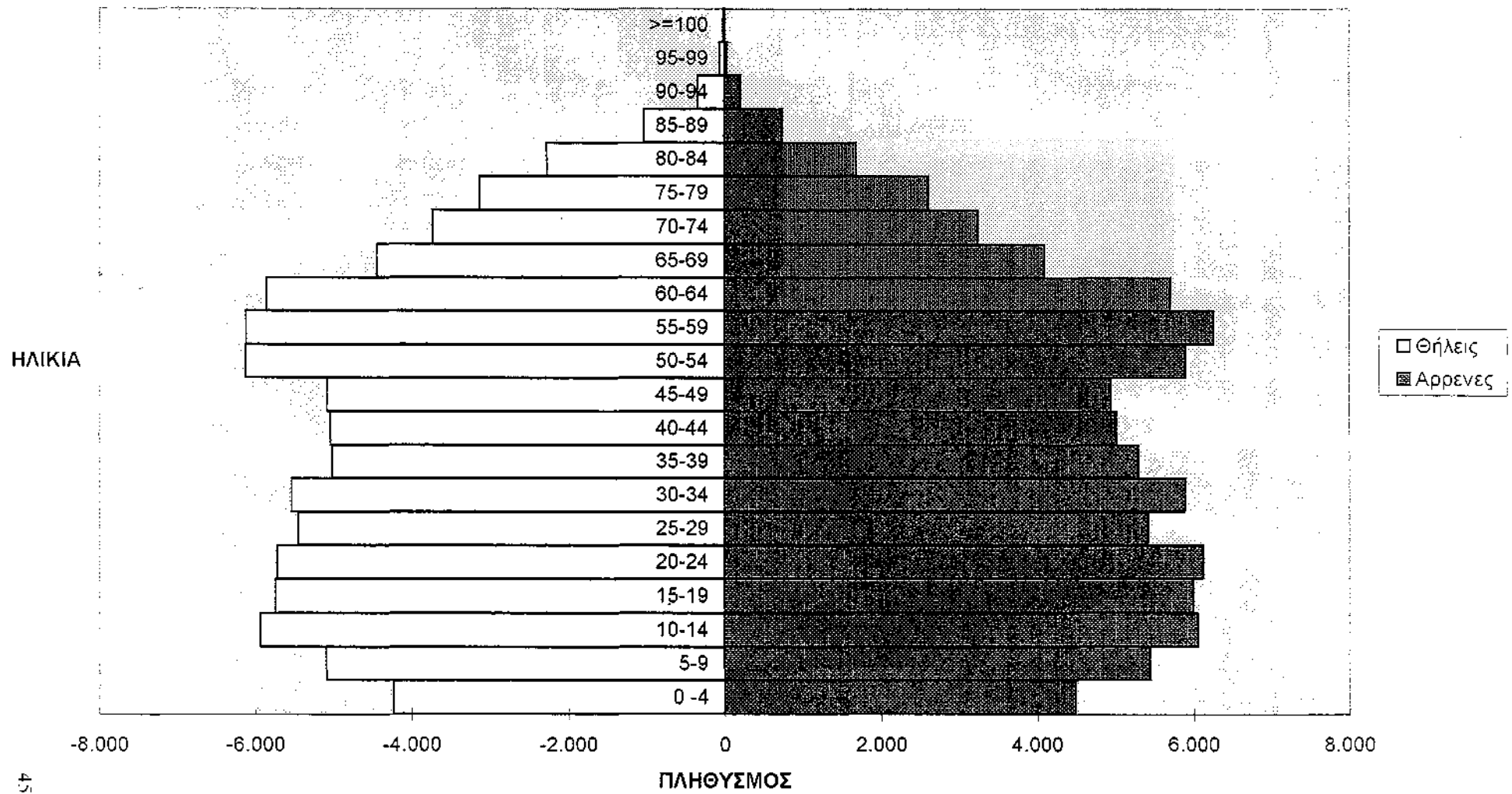
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΒΟΙΩΤΙΑΣ - 1991

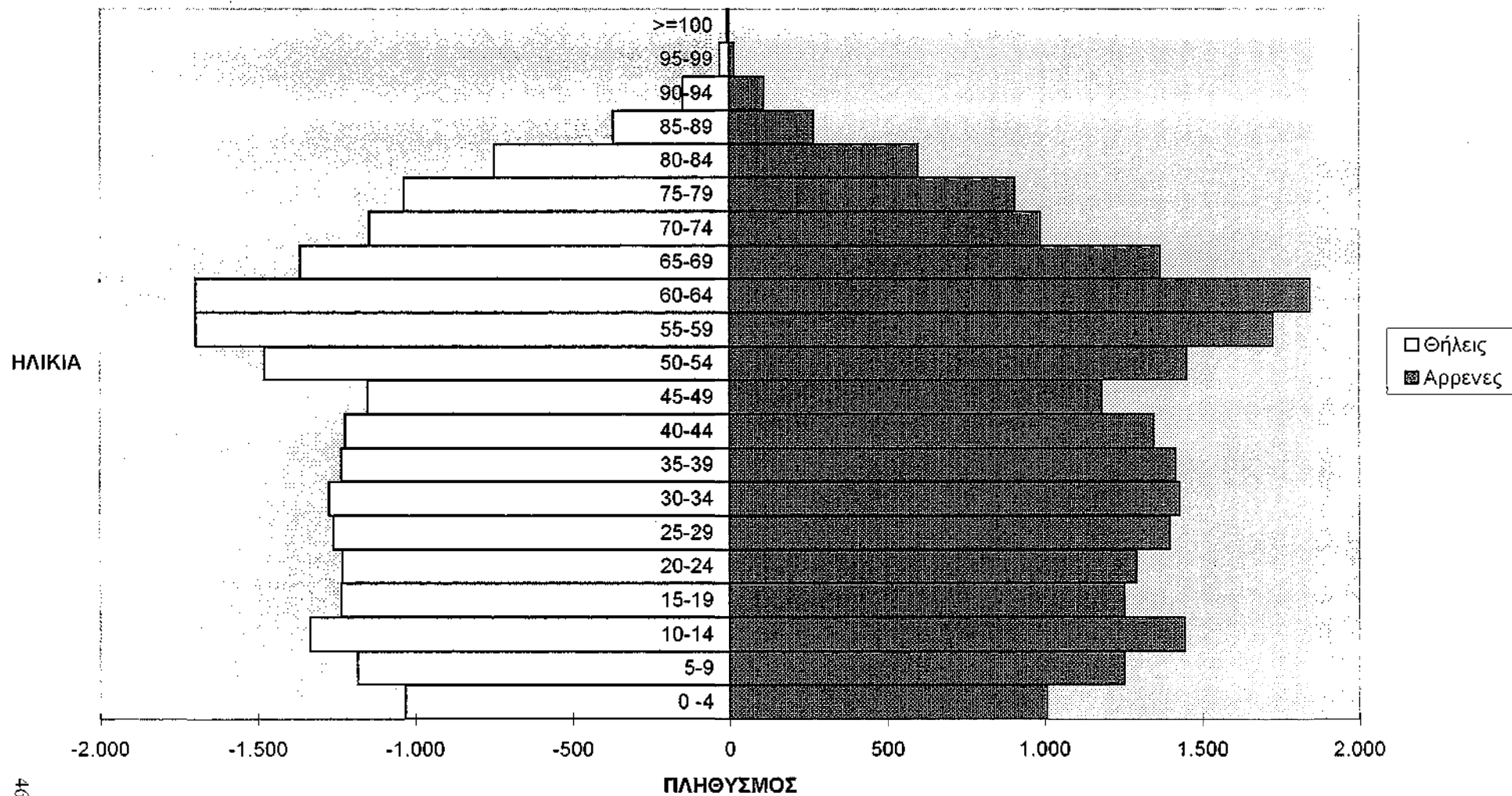
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ - 1991

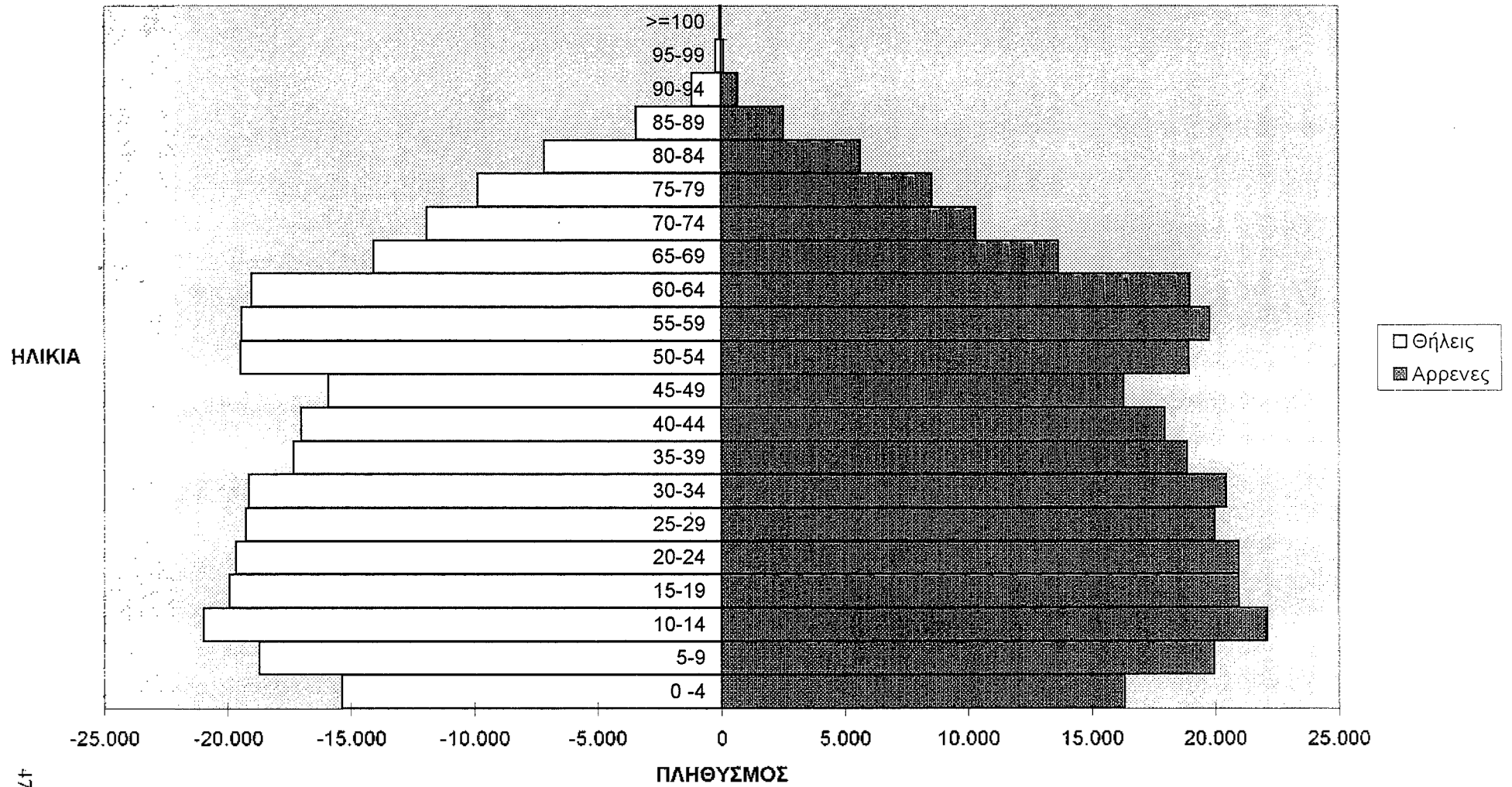
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ - 1991

ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΦΩΚΙΔΑΣ - 1991

ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - 1991

Όπως προκύπτει από την μελέτη των πυραμίδων οι οποίες προηγήθηκαν, η πυραμίδα του συνόλου της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας παρουσιάζει διογκώσεις στις κλάσεις ηλικιών (50 - 64) ετών και ουλές στις κλάσεις (0 - 9) και (35 - 49) ετών γεγονός το οποίο συνηγορεί στο συμπέρασμα ότι αντιστοιχεί σε “φθίνοντα” πληθυσμό, μιάς και η σημερινή αναπαραγωγική γενιά θα αντικατασταθεί από μικρότερη σε μέγεθος μελλοντική γενιά.

Οι πυραμίδες ηλικιών των νομών της περιφέρειας οι οποίοι κατά το παρελθόν παρουσίασαν είτε πληθυσμιακή μείωση (Νομός Ευρυτανίας), είτε πληθυσμιακή αύξηση με χαμηλούς ρυθμούς (Νομοί Φωκίδας και Φθιώτιδας) είναι αυτοί οι οποίοι εμφανίζουν την μεγαλύτερη συμμετοχή των γηραιότερων ομάδων ηλικιών στην διάρθρωση του πληθυσμού τους. Έτσι, οι αντίστοιχες πυραμίδες των νομών που προαναφέρθηκαν αντιστοιχούν σε “φθίνοντες” πληθυσμούς.

Αντίθετα, η συμμετοχή των ομάδων ηλικιών έως 34 ετών είναι σημαντικά μεγαλύτερη στους Νομούς Εύβοιας και Βοιωτίας, όπου η πληθυσμιακή αύξηση ακολουθεί ρυθμούς μεγαλύτερους του εθνικού μέσου ρυθμού. Σαφώς σε αυτές τις δύο περιπτώσεις διαγράφεται μία πιο αισιόδοξη εικόνα για το μέλλον συγκριτικά με τους υπόλοιπους νομούς της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας.

1.2.5 Αστικοποίηση

Η τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα αποτελεί ένα κρίσιμο σημείο στην ιστορία της ανθρώπινης εγκατάστασης, το οποίο περιγράφει μιά περίοδο στην οποία η εγκατάσταση των ανθρώπων έχει γίνει περισσότερο αστική παρά αγροτική. Περισσότερο από το μισό του πληθυσμού της γης, περίπου 5,2 δισεκατομμύρια άνθρωποι, ζουν σήμερα σε πόλεις και κομποπόλεις.

Ο κόσμος είναι ένας αστικός χώρος. Αυτό το αξιοσημείωτο γεωγραφικό και δημογραφικό φαινόμενο εμφανίζεται σε πλήρη ανάπτυξη τα τελευταία 30 χρόνια, γεγονός το οποίο μας κάνει να μιλάμε πλέον για έναν *αστικό κόσμο*, έναν κόσμο στον οποίο οι αστικές περιοχές και ο αστικός τρόπος ζωής αποτελούν τον κανόνα - το πρότυπο και όχι την εξαίρεση. (Clark: 1995).

Ο αστικός κόσμος είναι ένα προϊόν τριών κύριων μορφών ανάπτυξης:

- ♦ Πρώτον, ο κόσμος πλέον έχει γίνει ένα ολοκληρωμένο και συνδεδεμένο σύνολο μέσα από την παγκοσμιοποίηση των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων. Έτσι οι αγορές οι οποίες παλιότερα ήταν διακριτές και εντοπιζόνταν σε συγκεκριμένες θέσεις έχουν πλέον αντικατασταθεί από πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης τα οποία συντονίζονται από τους παγκόσμιους θεσμούς και οργανισμούς. Επίσης, τα κοινωνικά πρότυπα και οι σχέσεις από τοπικής κλίμακας έχουν γίνει παγκόσμιας έκτασης.
- ♦ Δεύτερον, η τεράστια αύξηση των πόλεων σε μέγεθος και αριθμό και η εξάπλωση τους σε νέες περιοχές με αποτέλεσμα να υπάρχουν ελάχιστες περιοχές οι οποίες στερούνται αστικών πληθυσμών και περιοχών.
- ♦ Και τρίτον, είναι ο μετασχηματισμός της παγκόσμιας κοινωνίας, αφού η μεγαλύτερη αναλογία του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε πόλεις και κατά συνέπεια ακολουθούν τρόπους ζωής οι οποίοι είναι αστικοί τόσο σε προέλευση όσο και σε χαρακτήρα.

(Clark: 1995).

Η παγκόσμια αυτή ροπή προς την αστικοποίηση δεν άφησε ανεπηρέαστη τη χώρα μας και τις περιφέρειές της. Και εδώ παρατηρείται ένα πέρασμα από τον αγροτικό στον ημιαστικό και πληθυσμό. Αμέσως μετά θα δούμε τι συμβαίνει στην υπό εξέταση Ελληνική περιφέρεια αφού προηγουμένως ορίσουμε τον αστικό, ημιαστικό και αγροτικό πληθυσμό. Οι ορισμοί των διακρίσεων αυτών, όπως έχουν δοθεί από την Ε.Σ.Υ.Ε. έχουν ως ακολούθως:

- ♦ “Αστικός Πληθυσμός, περιλαμβάνει τον πληθυσμό δήμων και κοινοτήτων, των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 10.000 και άνω κατοίκους, καθώς επίσης και τον πληθυσμό των πολεοδομικών συγκροτημάτων στο σύνολό τους ανεξάρτητα από το μέγεθος κάθε δήμου και κοινότητας του συγκροτήματος.
- ♦ Ημιαστικός πληθυσμός, περιλαμβάνει τον πληθυσμό δήμων και κοινοτήτων, των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 2.000 έως 9.999 κατοίκους εκτός αυτών που ανήκουν στα πολεοδομικά συγκροτήματα.
- ♦ Αγροτικός πληθυσμός, περιλαμβάνει τον πληθυσμό δήμων και κοινοτήτων, των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει λιγότερους από 2.000 κατοίκους εκτός αυτών που ανήκουν στα πολεοδομικά συγκροτήματα.”

Ο χαρακτηρισμός του συνόλου του πληθυσμού του Δήμου ή της Κοινότητας ως αστικού, ημιαστικού ή αγροτικού πληθυσμού έγινε βάσει του συγκεντρωμένου πληθυσμού του πολυπληθέστερου οικισμού του Δήμου ή της Κοινότητας. (Δηλαδή δεν λήφθηκε υπόψη ο διασπαρμένος πληθυσμός).

Στην συνέχεια παρατίθενται οι Πίνακες 1.9 - 1.11 οι οποίοι παρουσιάζουν την ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού κατά επίπεδα αστικότητας ανά νομό στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, καθώς και ο πίνακας 1.12 που δείχνει την εξέλιξη της ποσοστιαίας κατανομής του πληθυσμού για τις χρονιές των απογραφών της ΕΣΥΕ 1971, 1981 και 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.9
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, 1971

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΣΤΙΚΟΣ
ΒΟΙΩΤΙΑ	55832 48,7 %	26601 23,2 %	32242 28,1
ΕΥΒΟΙΑ	86742 52,4 %	42345 25,6 %	36300 22,0
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	24888 84,3 %	4645 15,7 %	- 0 %
ΦΘΙΩΤΙΑ	88673 57,4 %	27572 17,8 %	38297
ΦΩΚΙΑ	29195 70,6 %	12166 29,4 %	- 0 %
ΣΥΝΟΛΟ	285330	113329	106839
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	56,4 %	22,4 %	21,2 %

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 1971.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.10
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, 1981

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΣΤΙΚΟΣ
ΒΟΙΩΤΙΑ	44394 37,9 %	36300 31,0 %	36481 31,1 %
ΕΥΒΟΙΑ	87585 46,5 %	55958 29,7 %	44867 23,8 %
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	20952 80,0 %	5230 20,0 %	- 0 %
ΦΘΙΩΤΙΑ	80816 49,9 %	39333 24,3 %	41846 25,8 %
ΦΩΚΙΑ	30202 68,3 %	14020 31,7 %	- 0 %
ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	263949 49,1 %	150841 28,0 %	123194 22,9 %

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 1981.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.11
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, 1991

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΣΤΙΚΟΣ
ΒΟΙΩΤΙΑ	47128 35,14 %	48176 35,93 %	38804 28,93 %
ΕΥΒΟΙΑ	89603 43 %	55968 26,85 %	62837 30,15 %
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	18129 74,59 %	6178 25,41 %	- 0 %
ΦΘΙΩΤΙΑ	79448 46,38 %	47742 27,87 %	44084 25,75 %
ΦΩΚΙΑ	30302 68,58 %	13881 31,42 %	- 0 %
ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	264610 45,44 %	171945 29,52 %	145725 25,04 %

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.12

ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, 1971-1991.

ΠΕΡΙΟΧΗ	1971			1981			1991		
	ΑΓΡ. (%)	ΗΜΙ. (%)	ΑΣΤ. (%)	ΑΓΡ. (%)	ΗΜΙ. (%)	ΑΣΤ. (%)	ΑΓΡ. (%)	ΗΜΙ. (%)	ΑΣΤ. (%)
ΒΟΙΩΤΙΑ	48,7	23,2	28,1	37,9	31,0	31,1	35,14	35,93	28,93
ΕΥΒΟΙΑ	52,4	25,6	22,0	46,5	29,7	23,8	43,0	26,85	30,15
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	84,3	15,7	0	80,0	20,0	0	74,59	25,41	0
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	57,4	17,8	24,8	49,9	24,3	25,8	46,38	27,87	25,75
ΦΩΚΙΔΑ	70,6	29,4	0	68,3	31,7	0	68,58	31,42	0
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	56,4	22,4	21,2	49,1	28,0	22,9	45,44	29,52	25,04
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	11,6	35,2	53,2	11,5	30,4	58,1	27,1	12,9	60,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού 1971, 1981, 1991.

Η εξέλιξη της αστικοποίησης στους νομούς της περιφέρειας, αντικατοπτρίζει την κοινωνικοοικονομική και γεωγραφική ανομοιογένειά τους με πιο ευνοημένους τους νομούς Βοιωτίας, Ευβοίας και Φθιώτιδας που δέχονται την άμεση επίδραση της Πρωτεύουσας και προβληματικότερους τους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας.

Με μία πρώτη ματιά παρατηρούμε ότι υπάρχει μία τάση αύξησης της αστικοποίησης της Περιφέρειας. Βέβαια τα ποσοστά του αστικού πληθυσμού της περιφέρειας παρατηρούμε ότι κυμαίνονται κάτω από το μισό του μέσου όρου του συνόλου της χώρας, για τις χρονιές '71, '81 και '91. Η αστικοποίηση είναι σαφώς υψηλότερη στους νομούς Βοιωτίας, Ευβοίας και Φθιώτιδας, ενώ αντίθετα "ανύπαρκτη" είναι στους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας αφού στους δύο τελευταίους νομούς δεν υπάρχει αστικός πληθυσμός. Επίσης, όπως παρατηρούμε στον τελευταίο πίνακα, ο βαθμός αστικοποίησης δείχνει να αυξάνεται από το 1971 στο 1981 ενώ εμφανίζει στασιμότητα ή και μείωση κατά τη δεκαετία 1981-1991.

1.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Προκειμένου να αποδώσουμε την οικονομική φυσιογνωμία της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και των επιμέρους νομών της, θα μελετήσουμε τη διάρθρωση και εξέλιξη του ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος (ΑΠΠ), της απασχόλησης, της παραγωγής και των δυναμικών τομέων της, κυρίως κατά τη δεκαετία 1981-91 εκμεταλλευόμενοι τα στοιχεία της ΕΣΥΕ αλλά και του οικονομικού περιοδικού ΕΠΙΛΟΓΗ για μεταγενέστερα έτη.

1.3.1 Διάρθρωση και Εξέλιξη του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος

Σε αντιστοιχία του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, (ΑΕΠ), το οποίο ως γνωστό μετρά σε χρηματικές μονάδες το σύνολο των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται ετήσια στην οικονομία μιάς χώρας και διακινούνται μέσω της αγοράς, ορίζεται και το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν, (ΑΠΠ), με την μόνη διαφορά ότι αναφέρεται στα πλαίσια της οικονομίας της περιφέρειας.

(Πουρναράκης: 1980).

Η χωρική διάρθρωση του ΑΕΠ στην Στερεά Ελλάδα για την δεκαετία 1981-1991 παρουσιάζεται αμέσως παρακάτω στον Πίνακα 1.13 που ακολουθεί.

Από την μελέτη του πίνακα αυτού βλέπουμε ότι το περιφερειακό προϊόν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας αποτελεί το 6,5 ως το 7,1 % του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Επίσης, παρατηρούμε ότι το ΑΠΠ ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσιάζει μιά πτωτική πορεία παίρνοντας το 1990 την μικρότερη του τιμή μέσα στην εξεταζόμενη περίοδο. Η πορεία αυτή απ' ότι φαίνεται συνεχίζεται, αφού, από τα πιο πρόσφατα στοιχεία του έτους 1994 από το οικονομικό περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ, το ΑΕΠ της Στερεάς ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας δείχνει να πέφτει στο 6,1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.13.

ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ (ΑΕΠ) ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΤΟΣ	ΠΡΟΪΟΝ ΣΤΕΡΕΑΣ (εκατ. δρχ.)	ΧΩΡΑΣ (%)	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ (%)	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ (%)	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ (%)	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ (%)	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ (%)
1981	137301	7,1	31,9	34,9	2,6	24,0	6,6
1982	156804	6,8	32,4	34,1	2,7	23,9	6,9
1983	181287	6,6	34,3	33,3	3,0	23,3	6,1
1984	227874	6,8	33,8	32,0	2,5	25,1	6,6
1985	277812	6,7	34,1	30,1	2,7	26,8	6,3
1986	332579	6,8	32,5	34,2	2,8	23,9	6,6
1987	363931	6,7	31,9	33,5	3,0	25,4	6,2
1988	446607	6,8	32,7	32,4	2,6	26,4	5,9
1989	518161	6,6	31,7	33,5	2,7	26,1	6,0
1990	604704	6,5	31,3	33,7	2,7	26,1	6,2
1991	735031	6,6	32,3	33,2	2,8	25,4	6,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών.

Όσον αφορά τη χωρική διάρθρωση του ΑΕΠ ανά νομό, εύκολα μπορούμε να δούμε ότι οι νομοί Βοιωτίας και Ευβοίας συμμετέχουν και οι δύο με ποσοστό πάνω από 60% στην παραγωγή του ΑΠΠ, ενώ ακολουθεί ο νομός Φθιώτιδας με ποσοστό συμμετοχής κατά μέσο όρο, στην εξεταζόμενη περίοδο, 25% στην παραγωγή του ΑΠΠ.

Ουραγοί με πολύ μικρή συμμετοχή στην παραγωγή του ΑΠΠ εμφανίζονται οι νομοί Ευρυτανίας και Φωκίδας με ποσοστά συμμετοχής κατά μέσο όρο 2,7% και 6,3% αντίστοιχα. Ο νομός Ευρυτανίας, είναι όπως βλέπουμε ο νομός με την μικρότερη συμμετοχή στο ΑΕΠ της Στερεάς Ελλάδας, γεγονός το οποίο φανερώνει την σοβαρή έλλειψη υποδομών, επενδύσεων, ανθρώπινου δυναμικού αλλά και κρατικής μέριμνας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της κλαδικής διάρθρωσης του ΑΠΠ, αφού έτσι είναι δυνατόν να δούμε τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της παραγωγικής δομής και τον προσανατολισμό της περιφέρειας καθώς επίσης και τη συμβολή της στην οικονομία της χώρας. Προχωρώντας δε την ανάλυση και σε επίπεδο νομού μπορούμε να δούμε και τον ιδιαίτερο κλαδικό προσανατολισμό των νομών της περιφέρειας και την συμβολή τους στην διαμόρφωση

του ΑΠΠ. Έτσι στον Πίνακα 1.14 που ακολουθεί παρουσιάζεται το ΑΠΠ κατά τομέα παραγωγής, (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής), για τα έτη 1981 και 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.14
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

ΠΕΡΙΟΧΗ	Σύνολο	1981			Σύνολο	1991		
		1-γενής	2-γενής	3-γενής		1-γενής	2-γενής	3-γενής
ΝΟΜΟΣ	43820	7964	27882	7974	227610	51353	124422	51835
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	100%	18,2%	63,6%	18,2%	100%	22,6%	54,7%	22,8%
	33,1%				31,2%			
ΝΟΜΟΣ	42886	8052	21728	13106	244262	49737	103529	90996
ΕΥΒΟΙΑΣ	100%	18,8%	50,7%	30,6%	100%	20,4%	42,4%	37,3%
	32,4%				33,5%			
ΝΟΜΟΣ	3596	733	1029	1834	19700	2575	6286	10840
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	100%	20,4%	28,6%	51,0%	100%	13,1%	31,9%	55,0%
	2,7%				2,7%			
ΝΟΜΟΣ	32918	9379	12489	11052	193296	56814	59384	77099
ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	100%	28,5%	37,9%	33,6%	100%	29,4%	30,7%	39,9%
	24,9%				26,5%			
ΝΟΜΟΣ	9081	1291	4384	3406	44702	7290	15043	22368
ΦΩΚΙΔΑΣ	100%	14,2%	48,3%	37,5%	100%	16,3%	33,7%	50,0%
	6,9%				6,1%			
ΣΤΕΡΕΑ	132301	27419	67512	37372	729571	167769	308664	253138
ΕΛΛΑΔΑ	100%	20,7%	51,1%	28,2%	100%	23,0%	42,3%	34,7%
	100%				100%			
ΣΥΝΟΛΟ	1859971	329285	570439	960247	11058657	1838824	2970514	6249319
ΧΩΡΑΣ (ΑΕΠ)	100%	17,7%	30,7%	51,6%	100%	16,6%	26,9%	56,5%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

Πριν να προχωρήσουμε στο σχολιασμό του παραπάνω πίνακα κρίνεται σκόπιμη μία μικρή αναφορά όσον αφορά την ταυτότητα των παραπάνω τομέων παραγωγής και ποιούς κλάδους αυτοί εμπεριέχουν.

Έτσι, σύμφωνα με την κατάταξη της ΕΣΥΕ:

♦ Ο πρωτογενής τομέας παραγωγής περιλαμβάνει:

Γεωργία, Κτηνοτροφία, Δάση, Αλιεία.

♦ Ο δευτερογενής τομέας παραγωγής περιλαμβάνει:

Εξόρυξη (Ορυχεία), Μεταποίηση, Ηλεκτρισμό-Υδρευση-Φωταέριο, Κατασκευές.

♦ Και ο τριτογενής τομέας παραγωγής περιλαμβάνει:

Μεταφορές-Επικοινωνίες, Εμπόριο, Τράπεζες - Ασφάλειες - Κτηματικές Επιχειρήσεις, Κατοικίες, Δημόσια Διοίκηση - Ασφάλεια, Υγεία - Εκπαίδευση, Άλλες Υπηρεσίες.

Με μιά πρώτη ματιά στον παραπάνω πίνακα, βλέπουμε το δευτερογενή τομέα παραγωγής στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας να εμφανίζεται ως ο περισσότερος αναπτυγμένος, γεγονός το οποίο σαφώς οφείλεται στην ανάπτυξη του κλάδου της μεταποίησης στη Στερεά Ελλάδα αλλά και του κλάδου της εξόρυξης αφού η περιφέρεια διαθέτει ως γνωστό έναν σημαντικότερο ορυκτό πλούτο, πλούσιο σε μεταλλεύματα.

Συγκεκριμένα, από τα δεδομένα του πίνακα για τις δύο χρονιές, το 1981 και το 1991, παρατηρούμε ότι ο δευτερογενής τομέας είναι ο κύριος παραγωγικός τομέας με ποσοστά συμμετοχής στο συνολικό ΑΠΠ 51,1% και 42,3% για τις δύο χρονιές αντίστοιχα, όταν ο ίδιος τομέας συμβάλλει στην παραγωγή του συνολικού ΑΕΠ της χώρας κατά 30,7% το 1981 και 26,9% το 1991.

Σε επίπεδο νομού, η κατάσταση δεν δείχνει να αλλάζει για το 1981 όπου και εδώ ο δευτερογενής τομέας παραγωγής παρουσιάζει σημαντικό προβάδισμα έναντι των άλλων δύο τομέων παραγωγής. Εξάιρεση αποτελεί ο νομός Ευρυτανίας όπου για το 1981 ο τριτογενής, και όχι ο δευτερογενής, είναι ο βασικός τομέας παραγωγής.

Διαφοροποιημένα όμως παρουσιάζονται τα πράγματα δέκα χρόνια αργότερα. Έτσι, το 1991 σε επίπεδο νομού έχουμε τον τριτογενή τομέα ως κύριο τομέα παραγωγής στους νομούς Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας, ενώ και στους άλλους δύο νομούς εμφανίζεται με αυξητικές τάσεις, σε αντίθεση με το δευτερογενή τομέα που δείχνει “αποδυναμωμένος”.

Εξετάζοντας όμως και τους άλλους δύο τομείς βλέπουμε ότι ο μεν πρωτογενής τομέας της περιφέρειας κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά της Χώρας, ενώ το αντίθετο συμβαίνει στον τριτογενή τομέα παραγωγής.

Συγκεκριμένα, ο πρωτογενής τομέας παραγωγής συμμετέχει κατά 20,7% το 1981 και 23,0% το 1991 στην παραγωγή του συνολικού ΑΠΠ όταν το ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο συνολικό ΑΕΠ της Χώρας είναι 17,7% για το 1981 και 16,6% για το 1991.

Παρατηρώντας σε επίπεδο νομού την πορεία του πρωτογενή τομέα παραγωγής, βλέπουμε ότι, μόνο στο νομό Ευρυτανίας παρουσιάζει πτώση κατά επτά ποσοστιαίες μονάδες, αφού το 1981 συμμετείχε κατά 20,4% στην παραγωγή του ΑΠΠ ενώ το 1991 κατά 13,1%. Στους υπόλοιπους νομούς ο πρωτογενής τομέας παραγωγής παρουσιάζει αυξητική πορεία για τις δύο χρονιές.

Η κατάσταση στον τριτογενή τομέα δείχνει και είναι εντελώς διαφορετική αφού, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, συμμετέχει κατά 28,2% το 1981 και 34,7% το 1991 στην παραγωγή του συνολικού ΑΠΠ όταν το ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο συνολικό ΑΕΠ της Χώρας είναι 51,6% για το 1981 και 56,5% για το 1991.

Παρόλα αυτά και σε επίπεδο νομού ο τριτογενής τομέας παραγωγής εμφανίζεται με αυξητικές τάσεις με θεαματικότερη την μεταβολή που συντελέστηκε στο νομό Φωκίδας όπου το 1981 η συμμετοχή του τομέα στην παραγωγή του ΑΠΠ ήταν 37,5% ενώ το 1991 50,0%

Η κατανομή του ΑΠΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των νομών της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Για το λόγο αυτό, και προκειμένου να μελετήσουμε αυτές τις διαφορές ώστε να καταλήξουμε σε συμπεράσματα για την ύπαρξη ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, δημιουργήθηκαν οι Πίνακες 1.15 - 1.18 που ακολουθούν, οι οποίοι παρουσιάζουν την κλαδική σύνθεση του ΑΠΠ της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και του ΑΕΠ της Χώρας για τις χρονιές 1981 και 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.15

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΕΠ) ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1981

ΚΛΑΔΟΣ	ΧΩΡΑ (ΑΕΠ)	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡ. ΔΑΣΗ, ΑΛΙΕΙΑ	329285 17,7%	27419 20,7%	7964 18,2%	8052 18,8%	733 20,4%	9379 28,5%	1291 14,2%
ΕΞΟΥΣΙΑ ΟΥΧΕΙΑ	29914 1,6%	7629 5,8%	1257 2,9%	3171 7,4%	30 0,8%	359 1,1%	2812 31,0%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	361290 19,4%	43872 33,2%	21988 50,2%	13147 30,7%	450 12,5%	7658 23,3%	629 6,9%
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ, ΥΔΡ, ΦΩΤΑΕΡΙΟ	36957 2,0%	2767 2,1%	340 0,8%	1760 4,1%	30 0,8%	577 1,8%	60 0,7%
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	142278 7,6%	13244 10,0%	4297 9,8%	3650 8,5%	519 14,4%	3895 11,8%	883 9,7%
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	147213 7,9%	5889 4,5%	1325 3,0%	2208 5,1%	147 4,1%	1767 5,4%	442 4,9%
ΕΜΠΟΡΙΟ	240033 12,9%	8641 6,5%	1440 3,3%	3121 7,3%	240 6,7%	2880 8,7%	960 10,6%
ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ. ΚΤΗΜ. ΕΠΙΧΕΙΡ.	42000 2,3%	972 0,7%	208 0,5%	317 0,7%	37 1,0%	337 1,0%	73 0,8%
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	114015 6,1%	8174 6,2%	1816 4,1%	2919 6,8%	325 9,0%	2400 7,3%	714 7,9%
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΚΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	188450 10,1%	4676 3,5%	1570 3,6%	1121 2,6%	627 17,4%	939 2,9%	419 4,6%
ΥΓΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	96825 5,2%	3486 2,6%	693 1,6%	1181 2,8%	195 5,4%	1148 3,5%	271 3,0%
ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	131711 7,1%	5532 4,2%	922 2,1%	2239 5,2%	263 7,3%	1581 4,8%	527 5,8%
ΣΥΝΟΛΟ	1859971 100%	132301 100%	43820 100%	42886 100%	3596 100%	32918 100%	9081 100%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.16

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΠΠ) ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1981

ΚΛΑΔΟΣ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΑΔΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡ. ΔΑΣΗ, ΑΛΙΕΙΑ	100%	29,0%	29,4%	2,7%	34,2%	4,7%
ΕΞΟΡΥΞΗ ΟΡΥΧΕΙΑ	100%	16,5%	41,6%	0,4%	4,7%	36,9%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	100%	50,1%	30,0%	1,0%	17,5%	1,4%
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ, ΥΔΡ, ΦΩΤΑΕΡΙΟ	100%	12,3%	63,6%	1,1%	20,9	2,2%
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	100%	32,4%	27,6%	3,9%	29,4%	6,7%
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	100%	22,5%	37,5%	2,5%	30,0%	7,5%
ΕΜΠΟΡΙΟ	100%	16,7%	36,1%	2,8%	33,3%	11,1%
ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ. ΚΤΗΜ. ΕΠΙΧΕΙΡ.	100%	21,4%	32,6%	3,8%	34,7%	7,5%
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	100%	22,2%	35,7%	4,0%	29,4%	8,7%
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΚΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	100%	33,6%	24,0%	13,4%	20,1%	9,0%
ΥΓΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	100%	19,9%	33,9%	5,6%	32,9%	7,8%
ΆΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	100%	16,7%	40,5%	4,8%	28,6%	9,5%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	33,1%	32,4%	2,7%	24,9%	6,9%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.17

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΠΠ) ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991

ΚΛΑΔΟΣ	ΧΩΡΑ (ΑΕΠ)	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡ. ΔΑΣΗ, ΑΛΙΕΙΑ	1838824 16,6%	167769 23,0%	51353 22,6%	49737 20,4%	2575 13,1%	56814 29,4%	7290 16,3%
ΕΞΟΥΣΗ ΟΥΧΕΙΑ	157004 1,4%	26677 3,7%	4923 2,2%	11692 4,8%	77 0,4%	908 0,5%	9077 20,3%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	1736363 15,7%	196027 26,9%	95243 41,8%	60090 24,6%	2944 14,9%	36019 18,6%	1732 3,9%
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ, ΥΔΡ, ΦΩΤΑΕΡΙΟ	292007 2,6%	18514 2,5%	2664 1,2%	10941 4,5%	203 1,0%	4241 2,2%	465 1,0%
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	785140 7,1%	67444 9,2%	21591 9,5%	20806 8,5%	3062 15,5%	18215 9,4%	3769 8,4%
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	774493 7,0%	29318 4,0%	6343 2,8%	10907 4,5%	1238 6,3%	8122 4,2%	2707 6,1%
ΕΜΠΟΡΙΟ	1381262 12,5%	54301 7,4%	11670 5,1%	20920 8,6%	1717 8,7%	16310 8,4%	3683 8,2%
ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ. ΚΤΗΜ. ΕΠΙΧΕΙΡ.	349661 3,2%	15734 2,2%	3925 1,7%	3994 1,6%	382 1,9%	4411 2,3%	3022 6,8%
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	771745 7,0%	59460 8,1%	12785 5,6%	21489 8,8%	2465 12,5%	17715 9,2%	5006 11,2%
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	1284747 11,6%	32653 4,5%	6018 2,6%	10116 4,1%	1921 9,8%	11781 6,1%	2817 6,3%
ΥΓΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	808157 7,3%	27409 3,8%	5514 2,4%	10055 4,1%	973 4,9%	9082 4,7%	1784 4,0%
ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	879254 8,0%	34266 4,7%	5580 2,5%	13514 5,5%	2144 10,9%	9678 5,0%	3349 7,5%
ΣΥΝΟΛΟ	11058657 100%	729572 100%	227610 100%	244262 100%	19700 100%	193296 100%	44702 100%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.18

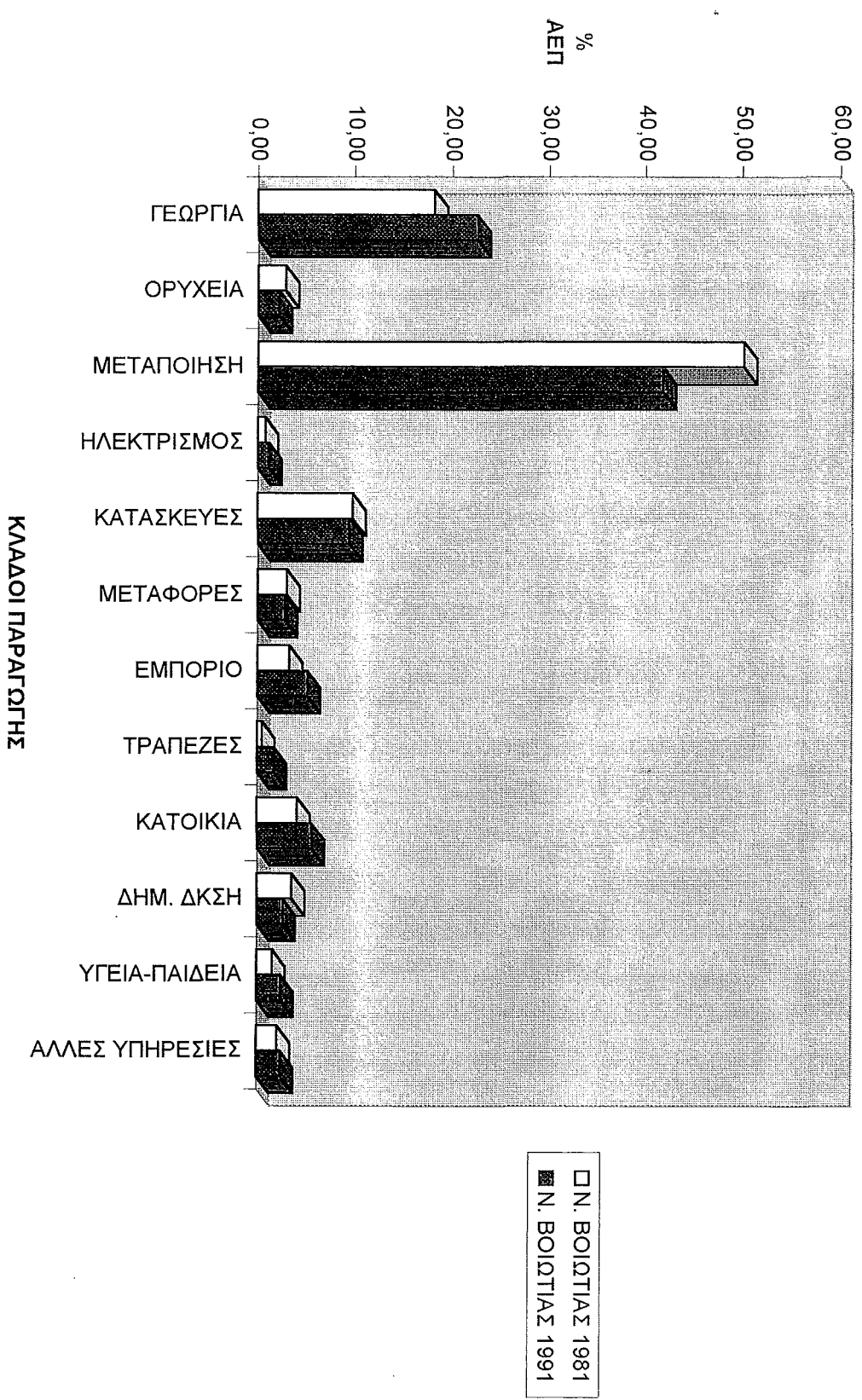
ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΠΠ) ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991

ΚΛΑΔΟΣ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡ. ΔΑΣΗ, ΑΛΙΕΙΑ	100%	30,6%	29,6%	1,5%	33,9%	4,3%
ΕΞΟΥΣΗ ΟΡΥΧΕΙΑ	100%	18,5%	43,8%	0,3%	3,4%	34,0%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	100%	48,6%	30,7%	1,5%	18,4%	0,9%
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ, ΥΔΡΟ, ΦΩΤΑΕΡΙΟ	100%	14,4%	59,1%	1,1%	22,9%	2,5%
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	100%	32,0%	30,8%	4,5%	27,0%	5,6%
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	100%	21,6%	37,2%	4,2%	27,7%	9,2%
ΕΜΠΟΡΙΟ	100%	21,5%	38,5%	3,2%	30,0%	6,8%
ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ. ΚΤΗΜ. ΕΠΙΧΕΙΡ.	100c	24,9%	25,4%	2,4%	28,0%	19,2%
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	100%	21,5%	36,1%	4,1%	29,8%	8,4%
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΚΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	100%	18,4%	31,0%	5,9%	36,1%	8,6%
ΥΓΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	100%	20,1%	36,7%	3,5%	33,1%	6,5%
ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	100%	16,3%	39,4%	6,3%	28,2%	9,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	31,2%	33,5%	2,7%	26,5%	6,1%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών.

Μελετώντας προσεκτικά τα δεδομένα των πινάκων που προηγήθηκαν μπορούμε να κατασκευάσουμε ιστογράμματα με την βοήθεια των οποίων καταλήγουμε στα ακόλουθα:

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΕΠ) Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

Ο νομός Βοιωτίας είναι ο κατ' εξοχήν βιομηχανικός νομός της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας αφού, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, το 1981 στο νομό ήταν συγκεντρωμένη το 50,1% και το 1991 το 48,6% του κλάδου της μεταποίησης της περιφέρειας. Μελετώντας τα στοιχεία των πινάκων που προηγήθηκαν παρατηρούμε ότι το 1981 ο κλάδος της μεταποίησης (βιομηχανία-βιοτεχνία) του νομού συμμετείχε κατά 50,2% στην παραγωγή του προϊόντος του νομού, ενώ το 1991 κατά 41,8%. Πιό πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1994 δείχνουν την μεταποίηση του νομού να συμμετέχει κατά 48,4% στην παραγωγή του προϊόντος του νομού. Σύμφωνα με στοιχεία από το οικονομικό περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ το 1994 στο νομό Βοιωτίας βρίσκονταν εγκατεστημένες 393 βιομηχανίες και βιοτεχνίες. Σημαντικότερες από αυτές είναι η ΕΑΒ, η ΙΖΟΛΑ, η ΒΙΟΧΑΛΚΟ, η ΜΟΝΥΑΑ, η ΠΕΣΙΝΕ, η τσιμεντοβιομηχανία ΤΙΤΑΝ κ.ά. Στη δημιουργία αυτού του φαινομένου οδήγησε η γειτνίαση του νομού με την πρωτεύουσα και η πολιτική αποκέντρωσης του νομού Αττικής τις δεκαετίες '70 και '80, με την παροχή κινήτρων για εγκατάσταση βιομηχανιών (Ν.1262/82 και Ν.1292/90) που είχε σαν αποτέλεσμα την άναρχη βιομηχανική συγκέντρωση κατά μήκος της Εθνικής οδού Αθηνών - Λαμίας, και συγκεκριμένα στις περιοχές Σχηματαρίου - Οινοφύτων και Θηβών.

Αλλά και ο κλάδος των κατασκευών, από το δευτερογενή τομέα παραγωγής, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για το νομό αφού για το 1981 παρουσιάζεται να αντιπροσωπεύει το 32,4% και το 1991 το 32,0% των κατασκευών της περιφέρειας. Τα παραπάνω ποσοστά συμμετοχής είναι τα υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα των υπολοίπων νομών της περιφέρειας!

Δυναμική πορεία δείχνει να παρουσιάζει επίσης και ο πρωτογενής τομέας του νομού Βοιωτίας, μέσω των κλάδων γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασών και αλιείας.

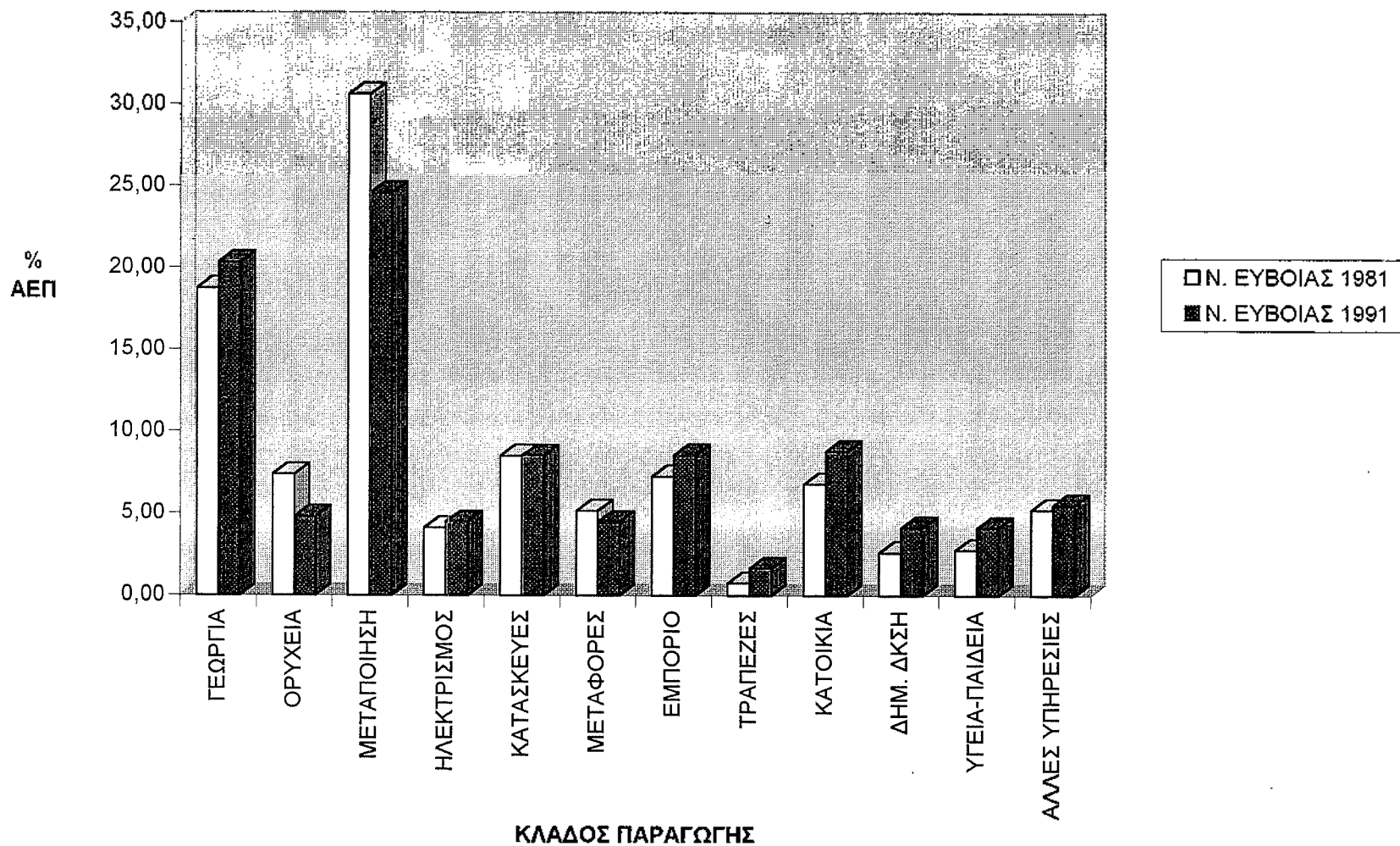
Το 1981 οι κλάδοι του πρωτογενή τομέα συμμετείχαν κατά 18,2%, το 1991 κατά 22,6% και το 1994 κατά 18,4% στην παραγωγή του ΑΕΠ του νομού. Αντίστοιχα, το 1981 οι κλάδοι του πρωτογενή τομέα συμμετείχαν κατά 29,0%, το 1991 κατά 30,6% και το 1994 κατά 28,2% στην παραγωγή του ΑΠΠ της Στερεάς Ελλάδας.

Η καλλιεργήσιμη έκταση στο νομό Βοιωτίας ανέρχεται σε 1.167.300 στρέμματα το 1992, όπου περίπου το 50% είναι αρδύσιμα. Η κύρια καλλιέργεια του νομού είναι η ντομάτα και τα σιτηρά, ενώ καλλιεργείται και βαμβάκι στην Κοπαΐδα.

Εξίσου σημαντικός πόρος για το νομό είναι και η κτηνοτροφία αφού το 42,6% της έκτασης του νομού αποτελείται από βοσκοτόπους. Ο δασικός πλούτος του νομού δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον μιάς και οι δασικές εκτάσεις του νομού δεν ξεπερνούν τα 365.500 στρέμματα δηλαδή το 12,3% της έκτασης του νομού. Αλλά και η αλιεία επιδέχεται βελτίωση μιάς και υπάρχουν δυνατότητες αλιείας εσωτερικών υδάτων.

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΕΠ) Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

Και στο νομό Ευβοίας η μεταποίηση κατέχει το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής στη διαμόρφωση του προϊόντος του νομού, με ποσοστά για το 1981 30,7%, το 1991 24,6% και το 1994 22,9%. Μαζί με το νομό Βοιωτίας αποτελούν τους δύο βιομηχανικούς νομούς της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Συγκεκριμένα, το 1981 συγκέντρωνε το 30,0% και το 1991 το 30,7% της μεταποιητικής δραστηριότητας της περιφέρειας. Σύμφωνα με στοιχεία από το οικονομικό περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ το 1994 στο νομό Ευβοίας βρίσκονταν εγκατεστημένες 530 βιομηχανίες και βιοτεχνίες.

Η διάρθρωση της παραγωγής του νομού παρουσιάζει έμφαση στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα παραγωγής. Έτσι μιλώντας με αριθμούς, παρατηρώντας προσεκτικά τα στοιχεία της ΕΣΥΕ θα δούμε ότι στο νομό Ευβοίας, το 1981, συγκεντρώνεται το 41,6% της εξορυκτικής δραστηριότητας, το 63,6% της ηλεκτρικής ενέργειας, το 37,5% των μεταφορών-επικοινωνιών, το 36,1% του εμπορίου το 35,7% του κλάδου των κατοικιών, το 33,9% του κλάδου υγείας-εκπαίδευσης και το 40,5% των λοιπών υπηρεσιών όλης της περιφέρειας.

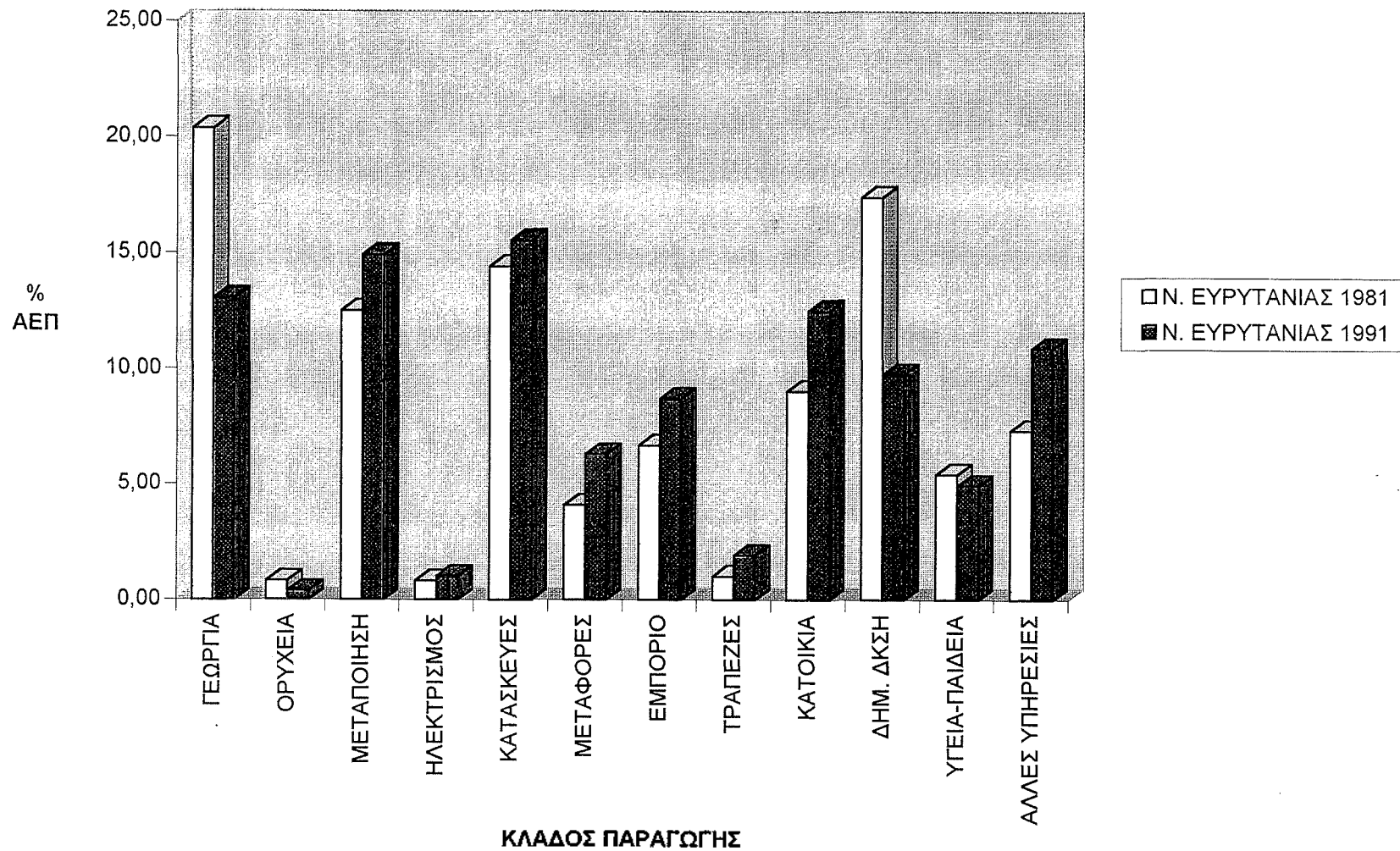
Αντίστοιχα για το 1991, στο νομό συγκεντρώνεται το 43,8% της εξορυκτικής δραστηριότητας, το 59,1% της ηλεκτρικής ενέργειας, το 37,2% των μεταφορών-επικοινωνιών, το 38,5% του εμπορίου το 36,1% του κλάδου των κατοικιών, το 36,7% του κλάδου υγείας-εκπαίδευσης και το 39,4% των λοιπών υπηρεσιών όλης της περιφέρειας.

Σε αυτό το φαινόμενο, δηλ. του προσανατολισμού της παραγωγικής διαδικασίας του νομού στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, συμβάλλουν αρκετοί παράγοντες όπως η θέση του νομού που βρίσκεται κοντά στο βασικό αναπτυξιακό άξονα της χώρας τον ΠΑΘΕ (Πάτρα-Αθήνα-Θεσσαλονίκη), η προσπάθεια αναστολής της επέκτασης του δευτερογενή τομέα παραγωγής στην Πρωτεύουσα, το πλούσιο υπέδαφος σε λιγνίτη, η αυξητική πληθυσμιακή τάση της περιόδου 1971-1991, η δομή και οι μεταβολές στην απασχόληση, η λειτουργία του σταθμού παραγωγής ενέργειας στο Αλιβέρι και η εγκατεστημένη ισχύς (382450 kwh) και οι σημαντικές επιδόσεις του τουριστικού τομέα λόγω της εκμετάλλευσης κατά κύριο λόγο των ιαματικών λουτρών της Αιδηψού.

Στο νομό Ευβοίας οι καλλιεργούμενες εκτάσεις φθάνουν τα 1.100.000 στρέμματα περίπου, αλλά το κύριο χαρακτηριστικό του νομού είναι η τάση εγκατάλειψης της γεωργικής γης. Οι κλάδοι της κτηνοτροφίας και των δασών συμπληρώνουν τη γεωργία με αποτέλεσμα ο πρωτογενής τομέας παραγωγής να συμμετέχει το 1981 κατά 18,8% στην παραγωγή του προϊόντος του νομού, το 1991 κατά 20,4% και το 1994 κατά 21,2%

Αξιοσημείωτο κρίνεται επίσης και το γεγονός ότι για το 1991, ο νομός Ευβοίας κατέχει το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής 33,5%, από τους υπόλοιπους νομούς, στην παραγωγή του συνολικού ΑΠΠ της Στερεάς Ελλάδας, ενώ το 1981 ήταν δεύτερος μετά το νομό Βοιωτίας που παρουσίαζε ποσοστό 33,1% του συνολικού ΑΠΠ.

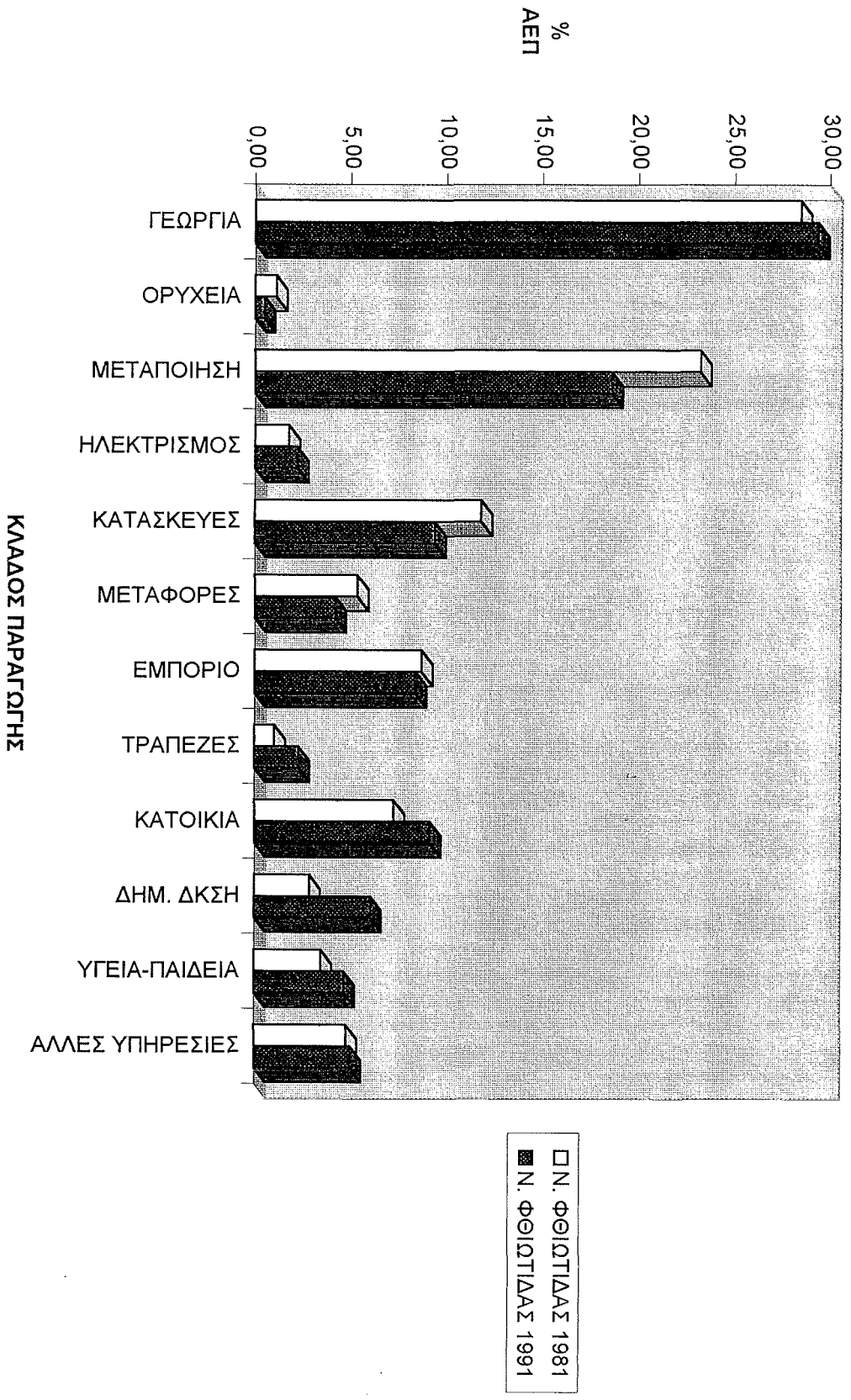
ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΕΠ) Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

Σε αντίθεση, με τους δύο νομούς που προηγήθηκαν, η κατάσταση δείχνει να είναι δυσοίωνη και αποθαρρυντική στο νομό Ευρυτανίας. Ο νομός εμφανίζει χαμηλό οικονομικό προφίλ, γεγονός που τον καθιστά αδιαφιλονίκητα τον προβληματικότερο νομό της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Μελετώντας τα στοιχεία των πινάκων που προηγήθηκαν διαπιστώνουμε ότι ο νομός ελάχιστα έχει να προσφέρει στην παραγωγή του ΑΠΠ. Συγκεκριμένα, τόσο το 1981 όσο και το 1991 ο νομός φαίνεται να συμμετέχει μόλις κατά 2,7% στην παραγωγή του προϊόντος της περιφέρειας.

Όσον αφορά δε, την παραγωγή του προϊόντος του νομού, βλέπουμε τον πρωτογενή τομέα να κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο το 1981 με ποσοστό συμμετοχής 20,4% για να πέσει το 1991 στο 13,1%. Στον δευτερογενή τομέα παραγωγής παρατηρούμε την πενιχρή εξορυκτική δραστηριότητα μόλις 0,8% το 1981 και 0,4% το 1991 ενώ ελαφρά θετική πορεία παρατηρείται στη μεταποίηση από 12,5% το 1981 σε 14,9% το 1991 και στις κατασκευές από 14,4% το 1981 σε 15,5% το 1991, ενώ πιο καλύτερα είναι τα πράγματα στο τριτογενή τομέα παραγωγής. Αρκετά είναι τα στοιχεία εκείνα τα οποία συντελούν στη διαμόρφωση του προβληματικού χαρακτήρα του νομού, όπως το έντονο ορεινό ανάγλυφο, η ανεξέλεκτη βόσκηση και οι πυρκαϊές που απειλούν τον υπάρχοντα δασικό πλούτο, η εντονότατη πληθυσμιακή συρρίκνωση, η δομή της απασχόλησης, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού του απασχολείται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, ο μικρός αριθμός καταστημάτων στη μεταποίηση και η έλλειψη βασικών υποδομών. Παρόλα αυτά, ο νομός διαθέτει πλούσιο υπέδαφος σε ανεκμετάλλευτους πόρους (φλύσχι, σχιστόλιθο), αξιόλογο υδατικό δυναμικό με σημαντικές δυνατότητες άρδευσης (λίμνη των Κρεμαστών, παραπόταμοι του Αχελώου), μεγάλη δασολάληση και πλούσιο ξυλώδες κεφάλαιο, (7100000 m³), καθώς επίσης εξαιρετική φυσική ομορφιά και πολιτιστική - ιστορική κληρονομιά

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΔΕΠ) Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

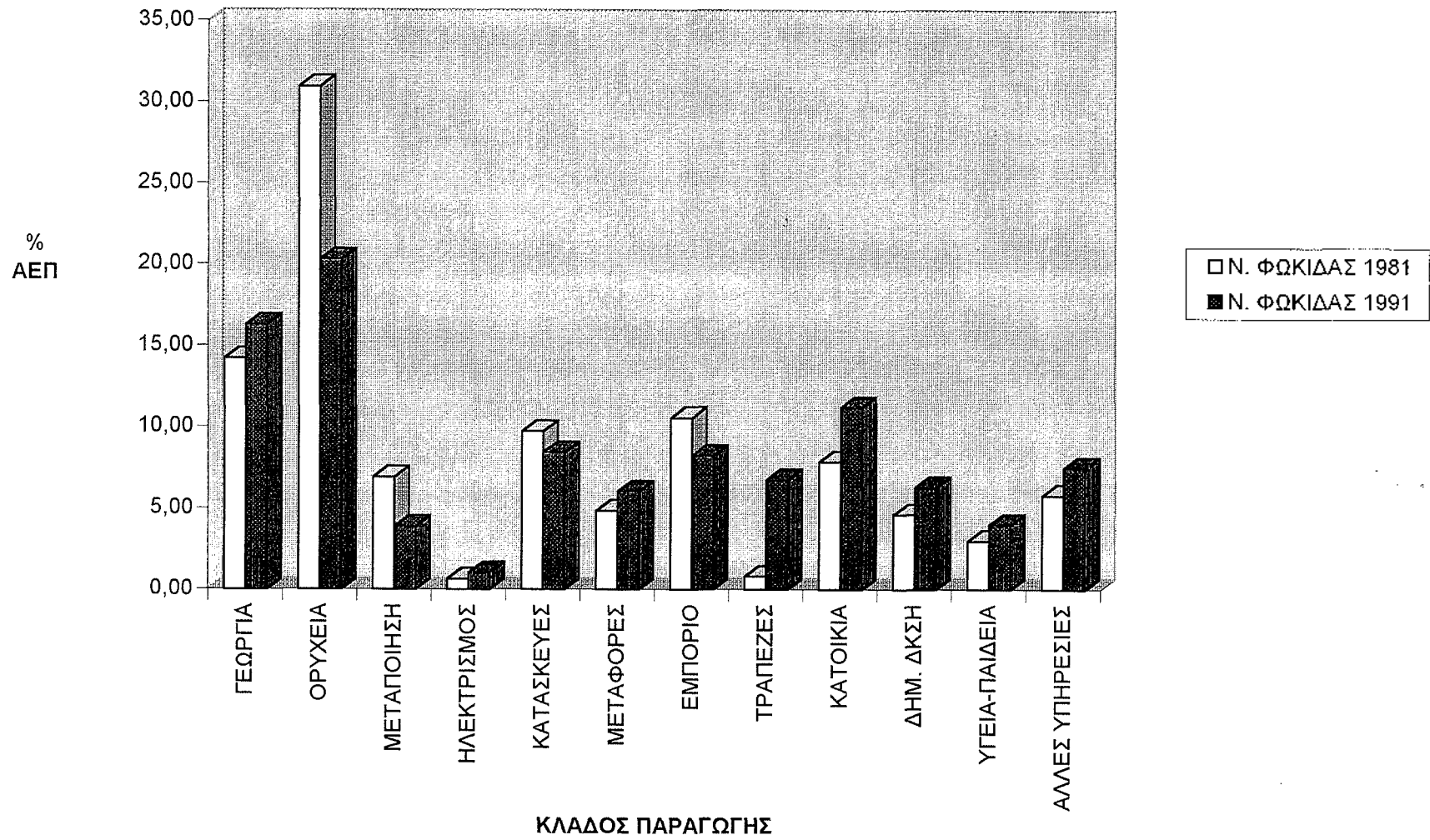

Στο νομό Φθιώτιδας οι κλάδοι του πρωτογενούς τομέα παραγωγής εμφανίζουν, όπως φαίνεται από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, τα μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής τόσο στην παραγωγή του προϊόντος του νομού όσο και στην παραγωγή του ΑΠΠ σε σχέση με τους άλλους νομούς. Συγκεκριμένα, για το 1981, οι κλάδοι του πρωτογενούς τομέα παραγωγής συμμετέχουν με ποσοστό 28,5% στην παραγωγή του προϊόντος του νομού και για το 1991 με ποσοστό 29,4%. Αντίστοιχα, το προϊόν του πρωτογενούς τομέα της περιφέρειας προέρχεται κατά κύριο λόγο από την παραγωγική δραστηριότητα του πρωτογενή τομέα του νομού Φθιώτιδας. Έτσι, για το 1981 το ποσοστό συμμετοχής του νομού στην παραγωγική δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα της περιφέρειας ήταν 34,2% και για το 1991 33,9%. Η καλλιεργήσιμη έκταση του νομού ήταν το 1992 1.608.614 στρέμματα, ποσοστό 39,1% της έκτασης της περιφέρειας. Οι κύριες καλλιέργειες του νομού είναι οι ντομάτες, τα σιτηρά, ο καπνός και το βαμβάκι.

Τα δάση στο νομό είναι πολύ παραγωγικά, καλύπτουν έκταση 970.000 στρεμμάτων και τελούν κάτω από δημόσιο ιδικτησιακό καθεστώς. Επιπλέον, η αλιεία εμφανίζει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης αλλά λόγω της υποβάθμισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος της περιοχής, το αλιευτικό δυναμικό έχει συρρικνωθεί.

Γενικά, ο νομός παρουσιάζει έναν ιδιαίτερα δυναμικό χαρακτήρα ανάπτυξης. Η αναπτυξιακή φυσιογνωμία του προσδιορίζεται από τη θέση του πάνω στο βασικό άξονα ανάπτυξης της χώρας, τις δυνατότητες για βελτίωση και αύξηση των μεταφορών, τη αναπτυγμένη μεταποιητική δραστηριότητα την μεγάλη σημασία του Σπερχειού για τη στήριξη και ανάπτυξη της γεωργίας, τη γεωργική αλλά και τη βιομηχανική υποδομή. Στη Λαμία λειτουργεί ΒΙ.ΠΕ. με κύριους λειτουργούντες κλάδους τα τρόφιμα, την υφαντουργία, τα έπιπλα, τα χαρτικά, τα ενδύματα, τη μεταλλουργία. Τέλος, ο νομός Φθιώτιδας παρουσιάζει μεγάλες δυνατότητες στον τριτογενή τομέα με τις τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές των Καμμένων Βούρλων και του Αγίου Κωνσταντίνου.

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ (ΑΕΠ) Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

Τέλος, μελετώντας τα στοιχεία των πινάκων που προηγήθηκαν για το νομό Φωκίδας διαπιστώνουμε ότι ο νομός ελάχιστα έχει να προσφέρει στην παραγωγή του ΑΓΠ. Συγκεκριμένα, τόσο το 1981 όσο και το 1991 ο νομός φαίνεται να συμμετέχει μόλις κατά 6,9% και 6,1% αντίστοιχα στην παραγωγή του προϊόντος της περιφέρειας.

Αλλά και στην παραγωγή του ακαθάριστου προϊόντος του νομού βλέπουμε τον κλάδο της εξόρυξης και των ορυχείων να συμμετέχει το 1981 κατά 36,9% και το 1991 κατά 34,0%.

Αξιοσημείωτη είναι η αλματώδης πραγματικά πορεία του τριτογενή τομέα, που δείχνει να συμμετέχει στην παραγωγή του προϊόντος του νομού, το 1981 κατά 37,5% και το 1991 κατά 50,0%.

Συμπερασματικά, ο νομός Φωκίδας μαζί με το νομό Ευρυτανίας παρουσιάζουν τα εντονότερα προβλήματα ανάπτυξης, σε τέτοιο μάλιστα σημείο ώστε να αποτελούν τους ουραγούς νομούς της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Αρκετοί είναι οι παράγοντες που επιδρούν σε αυτό όπως η γεωγραφική απομόνωση, η γεωμορφολογία και το έντονα ορεινό ανάγλυφο του νομού, το σοβαρό δημογραφικό πρόβλημα, η δομή της απασχόλησης, η μη αξιόλογη βιομηχανική δραστηριότητα, οι ελλείψεις στις βασικές υποδομές. Παρόλα αυτά, ο νομός εμφανίζει και αρκετά πλεονεκτήματα όπως είναι το φυσικό κάλλος της περιοχής, η ύπαρξη του αρχαιολογικού χώρου των Δελφών και οι δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και γενικότερα ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών. Αλλά το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του νομού είναι ο αναπτυσσόμενος κλάδος της εξόρυξης, μιάς και η Φωκίδα θεωρείται το κύριο κέντρο εκμετάλλευσης βωξίτη στη χώρα.

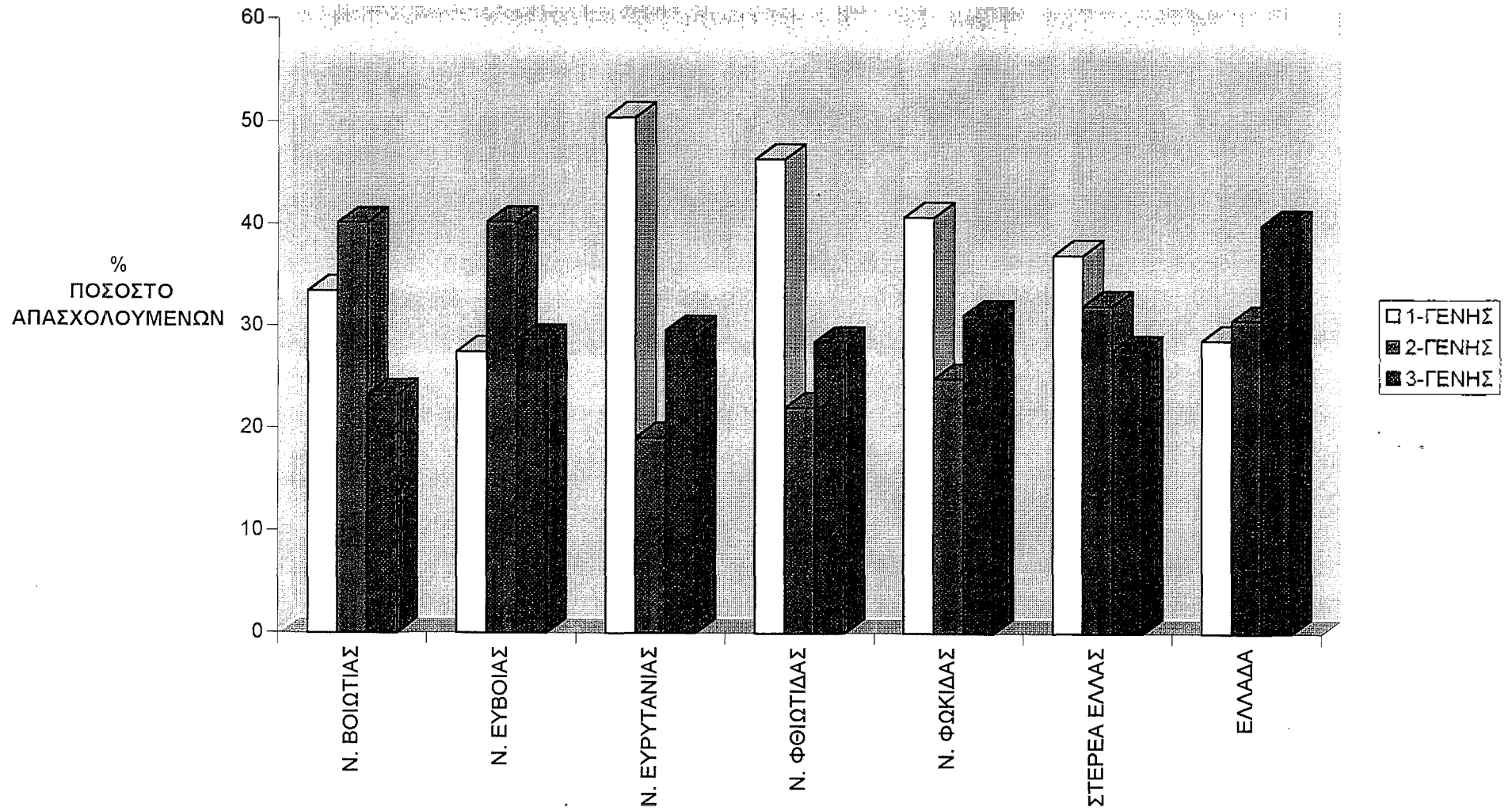
1.3.2 Διάρθρωση και Εξέλιξη της Απασχόλησης

Συνεχίζοντας την μελέτη των οικονομικών χαρακτηριστικών της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας θα εξετάσουμε την απασχόληση, αφού όπως είναι γνωστό οι μεταβολές της οικονομίας έχουν άμεσο αντίκτυπο στη διάρθρωση και στην πορεία της απασχόλησης. Στην παρούσα ενότητα πρόκειται να παραθέσουμε και να αναλύσουμε στοιχεία της απασχόλησης προερχόμενα κυρίως από την ΕΣΥΕ, για τις χρονιές των τελευταίων δυό απογραφών πληθυσμού του 1981 και 1991, αλλά και μεταγενέστερα προερχόμενα από το οικονομικό περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ για τις χρονιές 1992-1995. Συγκεκριμένα, θα παρατεθούν στοιχεία για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, τους απασχολούμενους ανά τομέα παραγωγής και τους ανέργους, όπου ο τρόπος με τον οποίο ορίζονται δίδεται αμέσως παρακάτω. Έτσι:

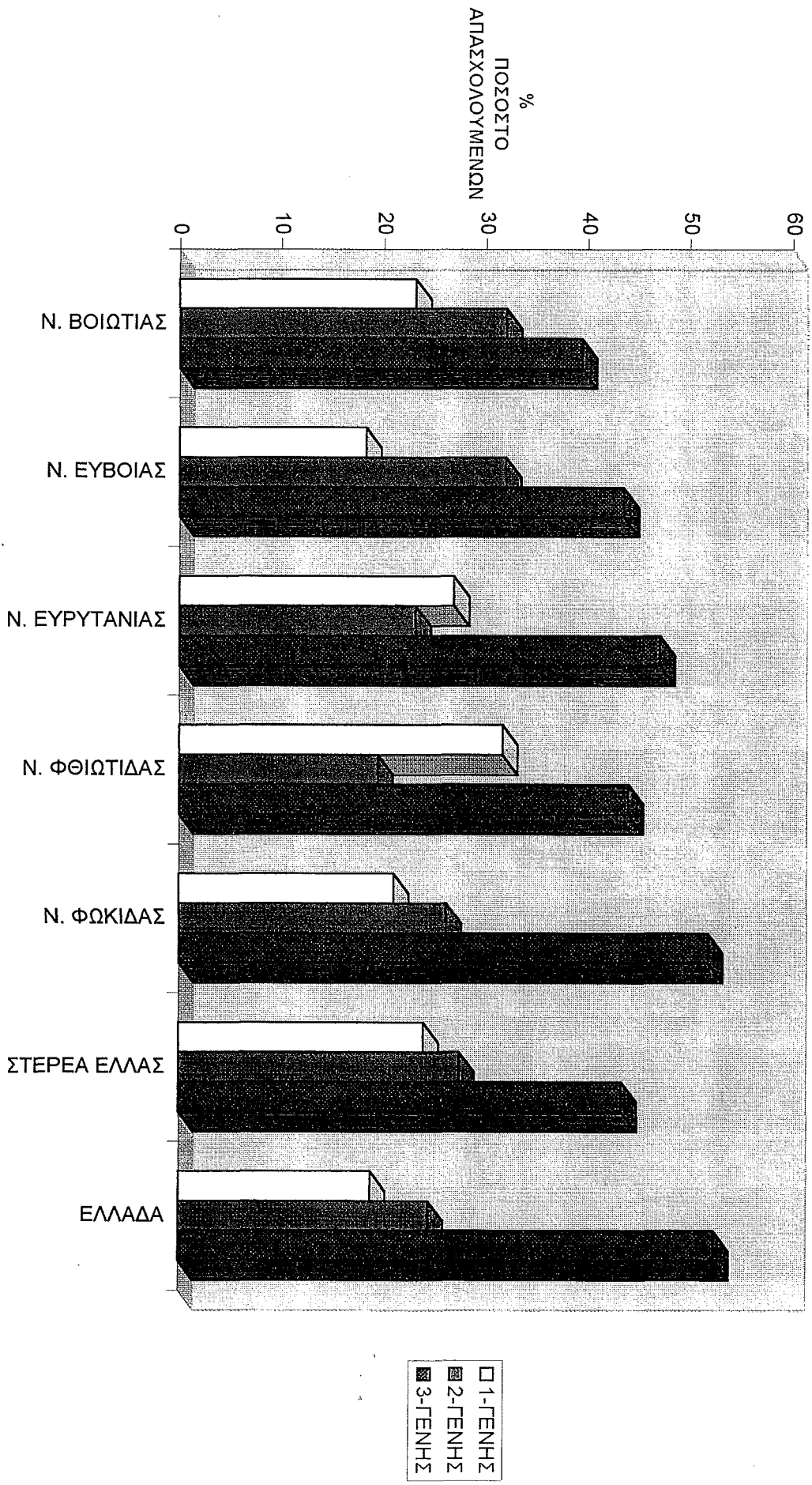
- ◆ Ο όρος οικονομικά ενεργός πληθυσμός, αναφέρεται στην απασχόληση και δηλώνει το σύνολο του πληθυσμού που εργάζεται και που προσφέρεται για εργασία. Η τελευταία δε κατηγορία, των προσφερομένων για εργασία, περιλαμβάνει τους ανέργους καθώς επίσης και τους νέους που ζητούν για πρώτη φορά εργασία. (HEILBRONER L.-THUROW L.:1983).
- ◆ Ο όρος απασχολούμενοι αναφέρεται στο σύνολο εκείνο του πληθυσμού το οποίο απασχολείται σε κάποιον από τους τρεις επίσημους τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- ◆ Τέλος, ο όρος άνεργοι αναφέρεται σε εκείνο το σύνολο του πληθυσμού το οποίο δεν είναι απλά χωρίς εργασία - επειδή κάποιοι ενδεχομένως να μην επιζητούν εργασία - αλλά το σύνολο εκείνο του πληθυσμού το οποίο ενεργητικά επιδιώκει να βρει εργασία, αλλά δεν μπορεί να βρει. (HEILBRONER L.-THUROW L., 1983).

Αμέσως παρακάτω, ακολουθεί Πίνακας 1.19 του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και των νομών της καθώς επίσης και η γραφική παρουσίαση των δεδομένων σε μορφή ιστογραμμάτων για τα έτη 1981 και 1991:

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1981

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.19

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΤΟΣ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	1-γενής	2-γενής	3-γενής	ΑΝΕΡΓΟΙ
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	1981	42308	40964	13712	16482	9543	1344
		100%	96,8%	33,5%	40,2%	23,3%	3,2%
	1991	50719	46905	10863	14994	18504	3814
		100%	92,5%	23,2%	32,0%	39,4%	7,5%
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	1981	65476	63402	17428	25563	18177	2074
		100%	96,8%	27,5%	40,3%	28,7%	3,2%
	1991	74026	66785	12230	21388	29143	7241
		100%	90,2%	18,3%	32,0%	43,6%	9,8%
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	1981	10948	10403	5252	1991	3079	545
		100%	95,0%	50,5%	19,1%	29,6%	5,0%
	1991	8872	7895	2121	1832	3725	977
		100%	89,0%	26,9%	23,2%	47,2%	11,0%
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	1981	62149	60278	28012	13308	17201	1871
		100%	97,0%	46,5%	22,1%	28,5%	3,0%
	1991	62048	57035	18065	11111	25134	5013
		100%	91,9%	31,7%	19,5%	44,1%	8,1%
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΑΣ	1981	17101	16557	6752	4117	5162	544
		100%	96,8%	40,8%	24,9%	31,2%	3,2%
	1991	15879	14461	3055	3796	7510	902
		100%	91,1%	21,1%	26,2%	51,9%	8,9%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1981	197982	191604	71156	61461	53162	6378
		100%	96,8%	37,1%	32,1%	27,7%	3,2%
	1991	211544	193081	46334	53121	84016	18463
		100%	91,3%	24,0%	27,5%	43,5%	8,7%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1981	3543797	3388516	972091	1039094	1359033	155279
		100%	95,6%	28,7%	30,7%	40,1%	4,4%
	1991	3886157	3571957	671476	873926	1876114	314200
		100%	91,9%	18,8%	24,5%	52,5%	8,1%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού 1981 και 1991.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 1.19 αλλά και των ιστογραμμάτων που προηγήθηκαν, παρατηρούμε ότι με βάση την απασχόληση κυρίαρχος τομέας στην περιφέρεια, για το 1981, εμφανίζεται ο πρωτογενής τομέας παραγωγής συγκεντρώνοντας ποσοστό απασχολουμένων 37,1%, ποσοστό υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο 28,7%, ενώ ακολουθούν οι δευτερογενής με ποσοστό 32,1% και τριτογενής με ποσοστό 27,7%. Η εικόνα αυτή αλλάζει σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1991 όπου βλέπουμε να υποχωρεί το ποσοστό συμμετοχής των απασχολουμένων στον πρωτογενή (24,0%) και δευτερογενή (27,5%) τομέα παραγωγής, αλλά να εξακολουθούν να κατέχουν υψηλότερα ποσοστά από τα αντίστοιχα των τομέων για το σύνολο της χώρας, και την πρώτη θέση στις προτιμήσεις των απασχολουμένων να λαμβάνει ο τριτογενής τομέας παραγωγής με ποσοστό 43,5% χαμηλότερο όμως από το αντίστοιχο του τριτογενή τομέα του συνόλου της χώρας (52,5%).

Με άλλα λόγια από το 1981 προς το 1991 παρατηρείται, στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, μία μεταφορά απασχολουμένων από τον πρωτογενή (κατά κύριο λόγο) και δευτερογενή τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων στον τριτογενή τομέα. Στο δευτερογενή τομέα το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολουμένων βρίσκεται στη βιομηχανία και στη βιοτεχνία. Στον τριτογενή τομέα το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης βρίσκεται στο εμπόριο, ξενοδοχεία και στις λοιπές υπηρεσίες.

Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της απασχόλησης ενδοπεριφερειακά σε επίπεδο νομού. Μελετώντας τα δεδομένα που διαθέτουμε παρατηρούμε τα εξής:

Για το 1981 το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολουμένων στους νομούς Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας συγκεντρώνεται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, με ποσοστά 50,5%, 46,5% και 40,8% αντίστοιχα. Στους νομούς Βοιωτίας και Ευβοίας παρατηρούμε την επικράτηση του δευτερογενή, έναντι των δυό άλλων τομέων παραγωγής κυρίως λόγω της ανάπτυξης του τομέα της μεταποίησης, με ποσοστά απασχολουμένων 40,2% και 40,3% αντίστοιχα.

Το τοπίο αλλάζει όμως όπως δείχνουν τα δεδομένα του 1991 με εμφανή σημάδια τριτογενοποίησης της απασχόλησης σε όλους του νομούς, γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζει τη διαρθρωτική οπισθοδρόμηση των νομών της περιφέρειας. Έτσι, παρατηρείται σε όλους τους νομούς μείωση των απασχολουμένων στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής, με μεγαλύτερη μείωση στον πρωτογενή τομέα. Ο τριτογενής τομέας παραγωγής παρουσιάζει όπως ειπώθηκε τα υψηλότερα ποσοστά απασχολουμένων όπως 39,4% στο νομό Βοιωτίας,

43,6% στο νομό Ευβοίας, 47,2% στο νομό Ευρυτανίας, 44,1% στο νομό Φθιώτιδας και 51,9% στο νομό Φωκίδας.

Ενδιαφέροντα στοιχεία για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό δίνονται από τον Πίνακα 1.20 που ακολουθεί. Εύκολα μπορούμε να διαπιστώσουμε την συντελεσθείσα μεταβολή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, από το 1981 στο 1991. Έτσι βλέπουμε την πτώση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο σύνολο της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας κατά μισή ποσοστιαία μονάδα, όταν την ίδια στιγμή στο σύνολο της χώρας συντελείται αύξηση κατά

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.20

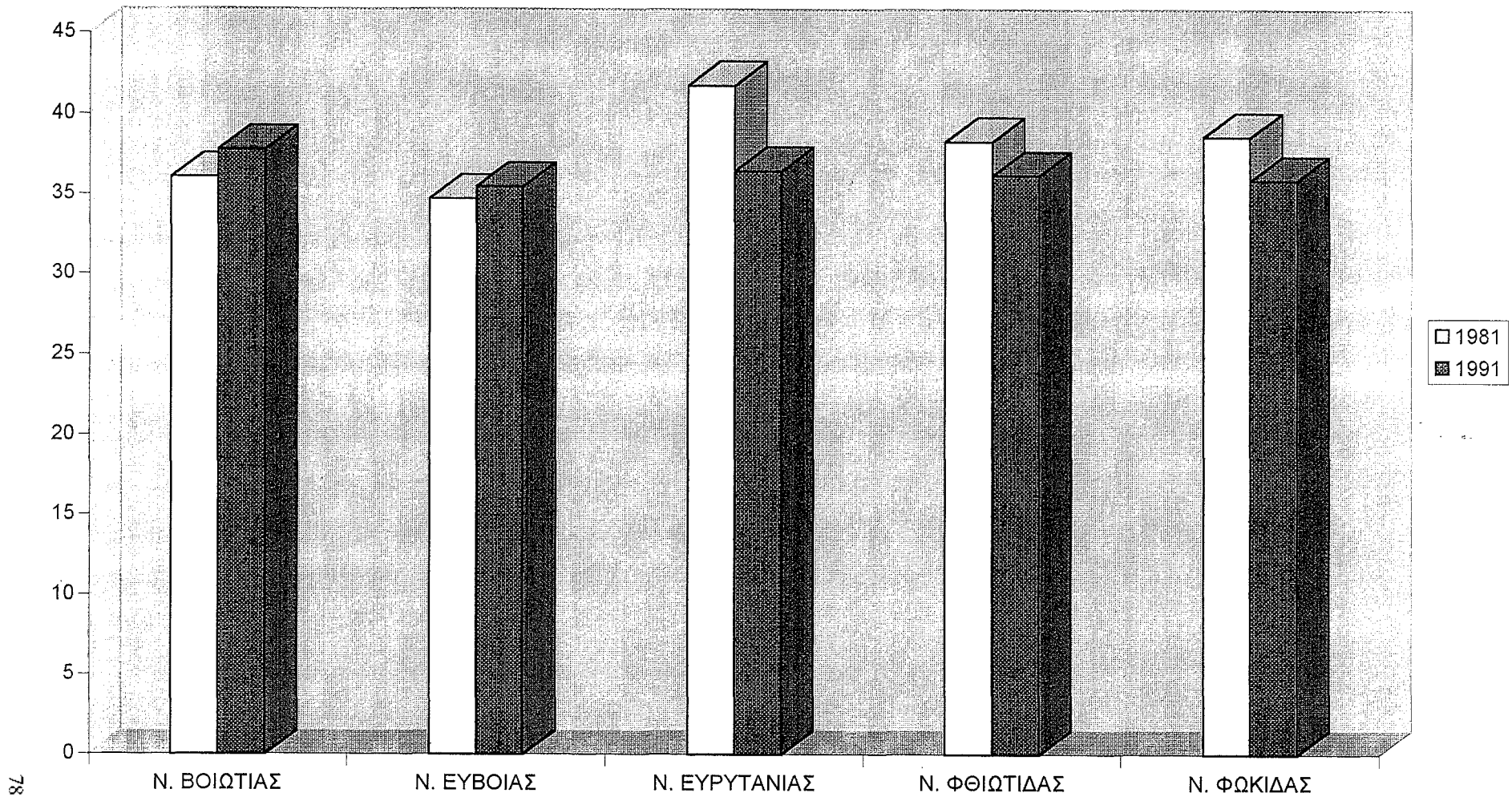
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

ΠΕΡΙΟΧΗ	1981	1991	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	36,11%	37,82%	↑
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	34,75%	35,52%	↑
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	41,81%	36,50%	↓
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	38,36%	36,23%	↓
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	38,67%	35,94%	↓
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	36,80%	36,33%	↓
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	36,38%	37,87%	↑

Πηγή: ΕΣΥΕ. Απογραφές Πληθυσμού 1981, 1991.

1,5% περίπου. “Υπεύθυνοι” για αυτήν την πτώση θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι νομοί Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας. Συγκεκριμένα, η πτώση του ποσοστού του οικονομικά ενεργού πληθυσμού είναι στο νομό Ευρυτανίας 5,31%, στο νομό Φθιώτιδας 2,13% και στο νομό Φωκίδας 2,73%. Αντίθετα, στους νομούς Βοιωτίας και Ευβοίας παρατηρούμε αύξηση του ποσοστού του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ως προς το συνολικό πληθυσμό κατά 1,71% και 0,77% αντίστοιχα.

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981, 1991

Τα παραπάνω στοιχεία μας οδηγούν να συμπεράνουμε ότι στην εξεταζόμενη περίοδο συντελέστηκε μία μετακίνηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού κυρίως από τις ορεινές περιοχές της περιφέρειας, Ευρυτανία, Φωκίδα και δευτερευόντως από τη Φθιώτιδα, στα αστικά κέντρα της περιφέρειας προφανώς λόγω της έλλειψης ευκαιριών για εργασία, επαρκών εισοδημάτων και έργων υποδομής.

Η μετακίνηση όμως ενός κομματιού του οικονομικά ενεργού πληθυσμού προς τα αστικά κέντρα της περιφέρειας είχε ως συνέπεια από την μία μεριά την πληθυσμιακή αφαίμαξη του οικονομικά ενεργού εργατικού δυναμικού και από την άλλη την όξυνση του φαινομένου της ανεργίας στα αστικά κέντρα όπου αναζήτησε μία καλύτερη τύχη το πληθυσμιακό σύνολο που αναφέρθηκε.

Προκειμένου να μιλήσουμε για την πορεία της ανεργίας στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας θα χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία των δύο απογραφών της ΕΣΥΕ 1981, 1991 και θα εμπλουτιστούν και με τα στοιχεία τα οποία μπορούμε να πάρουμε από το οικονομικό περιοδικό "ΕΠΙΛΟΓΗ, Η Ελληνική Οικονομία 1997", για τα έτη 1992 έως 1995. Έτσι, θα προκύψει ο ακόλουθος Πίνακας 1.21:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.21
ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ	1981	1991	1992	1993	1994	1995
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	3,2%	7,5%	4,7%	4,9%	4,2%	5,1%
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	3,2%	9,8%	7,2%	8,5%	8,0%	9,5%
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	5,0%	11,0%	9,3%	5,2%	10,0%	8,5%
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	3,0%	8,1%	3,2%	3,2%	3,9%	4,7%
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	3,2%	8,9%	5,1%	4,2%	3,9%	4,7%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	3,2%	8,7%	5,4%	5,9%	5,7%	6,7%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	4,4%	8,1%	8,3%	8,1%	8,0%	8,4%

Πηγές: ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991. Περιοδικό ΕΠΙΛΟΓΗ, "Η Ελλ. Οικονομία 1997".

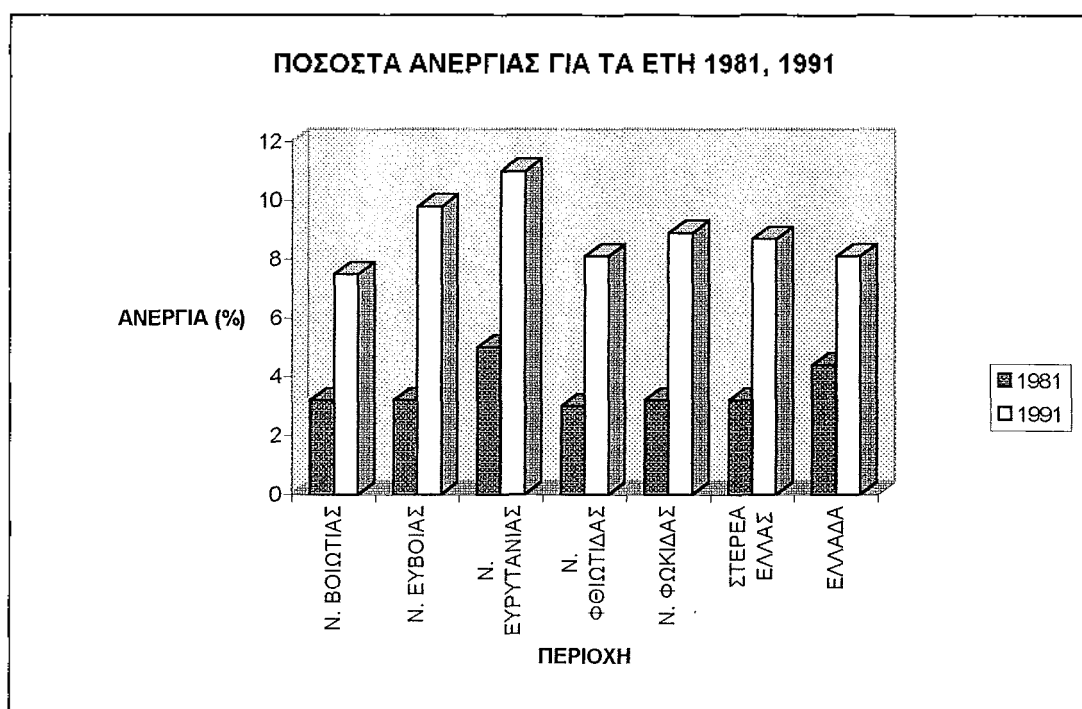
Ο Πίνακας 1.21 που προηγήθηκε παρουσιάζει την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας ανά νομό της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Σε αυτόν καταγράφονται οι τάσεις της ανεργίας με

βάση τα στοιχεία δύο διαφορετικών πηγών (ΕΣΥΕ-ΕΠΙΛΟΓΗ). Ετσι, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός αυτό καλό είναι να τηρήσουμε ορισμένες επιφυλάξεις προκειμένου να είμαστε απόλυτοι σε κάποιες κρίσεις μας.

Όμως, με δεδομένους αυτούς τους περιορισμούς, μπορούν να γίνουν κάποιες “επισημάνσεις”:

- ♦ Η μακροχρόνια τάση της ανεργίας για την δεκαετία 1981-91 είναι δυσμενής για την περιφέρεια, αφού η ποσοστιαία μεταβολή είναι υψηλότερη 63,2% από την αντίστοιχη μεταβολή της χώρας 45,6%. Η παρατήρηση αυτή αφορά όλους τους νομούς της Στερεάς Ελλάδας, όπου παρατηρούνται οι εξής μεταβολές: Για το νομό Βοιωτίας έχουμε αύξηση στην ποσοστιαία μεταβολή της ανεργίας κατά 57,33%, στο νομό Ευβοίας 67,35%, στο νομό Ευρυτανίας 54,54%, στο νομό Φθιώτιδας 62,96% και τέλος στο νομό Φωκίδας 64,04%. Από τα παραπάνω αποτελέσματα συμπεραίνουμε ότι στην δεκαετία 1981-91 ο νομός Ευβοίας είναι αυτός που παρουσίασε την μεγαλύτερη αυξητική μεταβολή του ποσοστού ανεργίας ενώ την μεγαλύτερη τιμή ποσοστού ανεργίας παρουσίασε ο νομός Ευρυτανίας το 1991, με ποσοστό 11,0%.

- ♦ Για την περίοδο 1992-95, οι Νομοί Ευβοίας και Ευρυτανίας, εμφανίζουν ποσοστά ανεργίας που ξεπερνούν το μέσο ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας. Ιδιαίτερα ο νομός Ευβοίας είναι αυτός στον οποίο οι οικονομικές εξελίξεις κατά την περίοδο μετά το 1990, διαμόρφωσαν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Περιφέρεια. Η ανεργία στον Νομό επιδεινώθηκε

ιδιαίτερα την τριετία 1993-1995. Η μεγάλη αυτή αύξηση της ανεργίας υπήρξε αποτέλεσμα του κλεισίματος μιάς σειράς επιχειρήσεων, κύρια από τον χώρο του Μετάλλου, αλλά και η μείωση της απασχόλησης σε μία σειρά άλλων μονάδων.

- ♦ Κατά την ίδια περίοδο, η ανεργία στους Νομούς Βοιωτίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας εμφανίζεται με ποσοστά σημαντικά χαμηλότερα από τους νομούς Ευβοίας και Ευρυτανίας αλλά και συγκριτικά με το αντίστοιχο ποσοστό της περιφέρειας ή το προσεγγίζουν ή παρουσιάζουν χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας.

1.4 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Προκειμένου να μελετήσουμε την κατάσταση από άποψη ύπαρξης βασικών υποδομών στην περιφέρεια, θα εξετάσουμε την τεχνικές, κοινωνικές και οικονομικές υποδομές της και πως αυτές κατανέμονται μέσα στους πέντε νομούς της, έτσι ώστε μέσα από την χωροθέτηση και την επάρκεια των υποδομών αυτών να καταλήξουμε σε πολύτιμα συμπεράσματα για την ύπαρξη και το μέγεθος ενδεχόμενων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην περιφέρεια.

(ΙΙΑ, Η Εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου, Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας).

1.4.1 Τεχνικές Υποδομές

Μεταφορές

Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας περιλαμβάνει τμήμα της Εθνικής Οδού Αθήνας - Θεσσαλονίκης, ο οποίος αποτελεί τμήμα του οδικού άξονα Πατρών-Αθηνών-Θεσσαλονίκης (ΠΑΘΕ) και τρεις διαπεριφερειακούς άξονες, καθώς και μία σειρά επαρχιακών και κοινοτικών δρόμους. Το οδικό δίκτυο παρουσιάζει προβλήματα βατότητας όσον αφορά την ενδοχώρα της περιφέρειας, και ειδικότερα το ορεινό τμήμα της.

Οι θαλάσσιες μεταφορές της Περιφέρειας εκτελούνται, βασικά, μέσω των λιμανιών Χαλκίδας, Στυλίδας και Ιτέας, τα οποία παρουσιάζουν ανεπάρκειες όσον αφορά την υποδομή και τον εξοπλισμό.

Οι αεροπορικές μεταφορές της περιφέρειας εκτελούνται μέσω των αεροδρομίων της Σκύρου και των Αθηνών, μιάς και το αεροδρόμιο της Τανάγρας καλύπτει μόνο στρατιωτικές χρήσεις.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο καλύπτεται από το δίκτυο του Ο.Σ.Ε. και συγκεκριμένα από τις σιδηροδρομικές γραμμές Αθηνών-Θεσσαλονίκης, Οινόης-Χαλκίδας, Λιανοκλαδίου-Λαμίας-Στυλίδας και άλλες γραμμές τοπικής σημασίας.

Πιο συγκεκριμένα, για κάθε νομό της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, η κατάσταση των μεταφορών έχει ως εξής:

Νομός Βοιωτίας

Οδικό δίκτυο: Ο νομός διασχίζεται από τον οδικό άξονα Αθήνας - Θεσσαλονίκης που αποτελεί και το διεθνές οδικό δίκτυο της χώρας. Αυτό επιφέρει τη συγκέντρωση δορυφορικών δραστηριοτήτων της πρωτεύουσας.

Ετσι, εκτός από το διεθνή άξονα, το πρωτεύον οδικό δίκτυο αποτελείται από τους άξονες:

- ◆ Θήβα - Λειβαδιά - Αράχωβα - Δελφοί
- ◆ Θήβα - Ερυθρές - Ελευσίνα
- ◆ Κάστρο - Ορχομενός - Λειβαδιά - Λαμία, ο οποίος αποτελεί βασικό άξονα σύνδεσης με το νομό Φθιώτιδας.
- ◆ Δίστομο - Αντίκυρα, ο οποίος συνδέει το λιμάνι των Αντικύρων με το πρωτεύον διανομαρχιακό δίκτυο του νομού.

Το δευτερεύον οδικό δίκτυο αποτελείται από ένα σημαντικό αριθμό επιμέρους αξόνων που συνδέουν διάφορα οικιστικά κέντρα του νομού τα οποία δεν εξυπηρετεί το πρωτεύον. Οι κυριώτεροι από τους άξονες αυτούς είναι:

- ◆ Δίστομο - Κυριάκι - Αγ. Άννα - Αγ. Τριάδα - Ευαγγελίστρια - Δόμβραινα - Αλίαρτος
- ◆ Δόμβραινα - Ξηρονομή - Θεσπές - Θήβα
- ◆ Θήβα - Μουρίκι - Ορμος Σκροπονερίου
- ◆ Σχηματάρι - Ονός - Αγ. Θωμάς - Σκούρτα
- ◆ Καπαρελίου - Πλαταιών - Ερυθρών - Ασωπίας - Σχηματαρίου
- ◆ Αλίαρτος - Ακραιφνιο
- ◆ Ορχομενός - Αγ. Δημήτριος - Αλαλκομενές - Πύλη - Δαφνούλα - Νεοχώρι - Θήβα

Σιδηροδρομικό δίκτυο: Ο νομός διασχίζεται από το κεντρικό σιδηροδρομικό δίκτυο του ΟΣΕ και συγκεκριμένα από τις σιδηροδρομικές γραμμές Αθηνών - Θεσσαλονίκης και Οινόης - Χαλκίδας, ενώ παράλληλα έχει ξεκινήσει και η κατασκευή διπλής γραμμής από Οινόη έως Τιθορέα.

Θαλάσσιες μεταφορές: Υπάρχει το εμπορικό λιμάνι στα Αντίκυρα που εξυπηρετεί την εμπορευματική κίνηση μεταλλευμάτων από το εργοστάσιο Αλουμίνας της ΠΕΣΙΝΕ αλλά και τη μεταφορά βωξίτη από τα μεταλεία του Ελικώνα, καθώς επίσης και την μεταφορά γεωργικών προϊόντων, όπως βαμβακιού.

Αεροπορικές μεταφορές: Ο νομός εξυπηρετείται κατά κύριο λόγο από το αεροδρόμιο των Αθηνών, αφού το αεροδρόμιο της Τανάγρας καλύπτει στρατιωτικές μόνο χρήσεις.

Νομός Ευβοίας

Οδικό δίκτυο: Το πρωτεύον οδικό δίκτυο, αρθρώνεται από τους άξονες :

- ♦ Κάρυστος - Αλιβέρι - Αμάρυνθος - Ερέτρια - Βασιλικό - Χαλκίδα.
- ♦ Χαλκίδα - Μαντούδι - Ιστιαία - Αιδηψός.
- ♦ Χαλκίδα - Ερέτρια - Αμάρυνθος - Λέπουρα - Κύμη.

Ο πρώτος άξονας είναι ο μοναδικός για το νότιο μισό μέρος του νομού, εξυπηρετώντας τον τουρισμό της περιοχής. Ο δεύτερος άξονας εξυπηρετεί το βόρειο μισό κομμάτι του νομού, ενώ ο τρίτος άξονας εντάσσεται στο εθνικό οδικό δίκτυο και συνδυάζεται με την κατασκευή του λιμανιού στην Κύμη.

Σιδηροδρομικό δίκτυο: Ο νομός εξυπηρετείται από το δίκτυο του ΟΣΕ και συγκεκριμένα από τη σιδηροδρομική γραμμή Οινόης - Χαλκίδας όπου εκτός των επιβατών διακινούνται μεταλλεύματα και γεωργικά λιπάσματα.

Θαλάσσιες μεταφορές: Λιμενικές εγκαταστάσεις υπάρχουν στις εξής περιοχές: Χαλκίδα, Αιδηψό, Πολιτικά, Ερέτρια, Στύρα, Μαρμάρι, Αλιβέρι, Κάρυστο, Κύμη, Μαντούδι. Ως πιο σημαντικά από τα παραπάνω λιμάνια κρίνονται αυτά της Χαλκίδας και της Κύμης. Το λιμάνι της Χαλκίδας εξυπηρετεί περίπου 2.000 πλοία το χρόνο και είναι το πέμπτο λιμάνι σε εμπορική κίνηση στην Ελλάδα. Το λιμάνι της Κύμης χρησιμεύει κατά κύριο λόγο για τη διακίνηση του βωξίτη αλλά και ως αλιευτική σκάλα.

Αεροπορικές μεταφορές: Στο νομό υπάρχει το αεροδρόμιο της Σκύρου το οποίο υποστηρίζει τις αεροπορικές μεταφορές αλλά ο νομός εξυπηρετείται και από το αεροδρόμιο των Αθηνών.

Νομός Ευρυτανίας

Οδικό δίκτυο: Ο νομός παρουσιάζει ιδιαιτερότητα γιατί η οδική συγκοινωνία είναι το μοναδικό δίκτυο επικοινωνίας και αυτή η ιδιαιτερότητα επηρεάζει όχι μόνο την οικονομία της περιοχής, αλλά και τη φυσιογνωμία της. Επιπλέον αν ληφθεί υπόψη ότι το υπάρχον οδικό δίκτυο χαρακτηρίζεται μέτριο και σε κάποια σημεία του κακό και ότι υπάρχουν οικισμοί που δεν συνδέονται με το οδικό δίκτυο συμπεραίνουμε την ανεπάρκεια του δικτύου να καλύψει τις ανάγκες του νομού.

Οι άξονες στο πρωτεύον οδικό δίκτυο είναι:

- ♦ Λαμία - Καρπενήσι - Αγρίνιο
- ♦ Καρπενήσι - Δομνίτσα - Ναυπακτία
- ♦ Καρπενήσι - Προσσός
- ♦ Καρπενήσι - Φουρνάς - Καρδίτσα.

Οι άξονες αυτοί συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη των προβληματικών περιοχών και στη συγκράτηση του πληθυσμού.

Χαρακτηριστική και αποφασιστικής σημασίας είναι η παρουσία εκτεταμένου δασικού οδικού δικτύου, το οποίο καλύπτει σε μεγάλο βαθμό την επιφάνεια του νομού, χρειάζεται όμως βελτίωση για να μπορεί έτσι να εξυπηρετεί και την χειμερινή περίοδο.

Νομός Φθιώτιδας

Η ανάπτυξη του νομού συνδέεται με την ύπαρξη της εθνικής οδού Αθήνας - Θεσσαλονίκης, τόσο της νέας που διασχίζει το νομό κατά μήκος των ακτών του, όσο και της παλαιάς εθνικής οδού που χρησιμεύει για τις εσωτερικές συγκοινωνίες του. Αποτέλεσμα αυτού είναι, ότι σχεδόν όλη η παραγωγική διαδικασία του νομού είναι εγκατεστημένη κοντά σε αυτό το δίκτυο, ενώ ταυτόχρονα η ενδοχώρα είναι εγκαταλειμμένη. Επιπρόσθετα, η ανεξέλεγκτη συγκέντρωση των παραγωγικών μονάδων δημιουργεί προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Οδικό δίκτυο: Το ενδονομαρχιακό οδικό δίκτυο του νομού δεν βρίσκεται σε καλή κατάσταση, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, με αποτέλεσμα το χειμώνα η οδική επικοινωνία να είναι τις πιο πολλές φορές αδύνατη. Αναμφισβήτητα, το φαινόμενο αυτό είναι ανασταλτικός παράγοντας για την αναπτυξιακή προσπάθεια.

Οι άξονες στο πρωτεύον οδικό δίκτυο είναι:

- ♦ Αθήνα - Θήβα - Λιβαδειά - Λάρισα
- ♦ Αταλάντη - Ελάτεια - Κάτω Τιθορέα

Το δευτερεύον οδικό δίκτυο αποτελείται από ένα σημαντικό αριθμό επιμέρους αξόνων που συνδέουν διάφορα οικιστικά κέντρα του νομού τα οποία δεν εξυπηρετεί το πρωτεύον. Οι κυριώτεροι από τους άξονες αυτούς είναι:

- ♦ Σπερχειάδα - Μακρακώμη - Δομοκός
- ♦ Λουτρά Υπάτης - Υπάτη - Σπερχειάδα - Εθν. Οδ. Λαμίας - Καρπενήσι
- ♦ Αμφίκλεια - Φτερόλακκας

Σιδηροδρομικό δίκτυο: Ο νομός εξυπηρετείται από το δίκτυο του ΟΣΕ και συγκεκριμένα από τις γραμμές Αθηνών - Θεσσαλονίκης και από την τοπικής σημασίας γραμμή Λιανοκλαδίου - Λαμίας - Στυλίδας. Η χάραξη από Τιθορέα έως Δομοκό παρουσιάζει προβλήματα λόγω του ότι διέρχεται από ορεινή περιοχή με μεγάλες κλίσεις και πολλές στροφές ενώ η συγκοινωνία διακόπτεται συχνά από γεωκατακρμνήσεις. Η βελτίωση στο δίκτυο είναι εν' εξελίξει, αφού κατασκευάζεται διπλή γραμμή και γίνονται όλα εκείνα τα απαραίτητα πρόσθετα έργα για τον εκσυγχρονισμό της.

Θαλάσσιες μεταφορές: Ο νομός εξυπηρετείται από τα λιμάνια της Στυλίδας όπου διακινούνται γεωργικά μεταποιημένα προϊόντα και μεταλλευμάτα, του Αγ Κωνσταντίνου και της Λάρυμνας που είναι εμπορευματικά για εξαγωγή γεωργικών μεταποιημένων προϊόντων και σιτηρών, αλλά και επιβατικά. Επιπλέον, υπάρχουν υπάρχουν πορθμεία στην Αρκίτσα και στη Γλύφα όπου παρέχουν δυνατότητα σύνδεσης Στερεάς Ελλάδας - Εύβοιας και μικρές λιμενικές εγκαταστάσεις (σκάλες) σε παραθαλάσσιους οικισμούς όπως Αταλάντη, Λιβανάτες, Αγ. Ιωάννου Θεολόγου, Αγ. Μαρίνα, Καραβόμυλος, Αχλάδι, Μώλος.

Αεροπορικές μεταφορές: Ο νομός εξυπηρετείται από το αεροδρόμιο των Αθηνών ενώ λειτουργεί και αεροδρόμιο νότια της Λαμίας που χρησιμοποιείται για ψευκαστικούς λόγους και από ιδιωτικά μικρά αεροπλάνα.

Νομός Φωκίδας

Οδικό δίκτυο: Η κατάσταση του δικτύου χαρακτηρίζεται μέτρια. Προβλήματα παρουσιάζονται τόσο στην επαρχία Παρνασσίδας όσο και στην επαρχία Δωρίδας, τα οποία εντείνονται κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Το οδικό δίκτυο επιπλέον συμβάλλει στην οδική σύνδεση της Ανατολικής με την Δυτική Στερεά Ελλάδα αλλά και με την Δυτική Ελλάδα γενικότερα.

Το πρωτεύον οδικό δίκτυο διαμορφώνεται από τους άξονες:

- ♦ Αράχωβα - Δελφοί - Ιτέα - Γαλαξείδι - Ναύπακτος
- ♦ Μπράλος - Άμφισσα - Ιτέα

Οι δύο αυτοί άξονες αποτελούν τους κεντρικούς πόλους ανάπτυξης του νομού και συνδέουν την Ανατολική με τη Δυτική Ελλάδα.

Αντίθετα, το δευτερεύον οδικό δίκτυο αποτελείται από επαρχιακούς δρόμους που εξυπηρετούν κυρίως την επαρχία της Δωρίδας, αλλά τα ορεινά της επαρχίας Παρνασσίδας.

Σιδηροδρομικό δίκτυο: Δεν υπάρχει στο νομό σιδηροδρομικό δίκτυο. Υπάρχει μόνο στη Λιλαία, σιδηροδρομικός σταθμός, που συνδέεται με τον άξονα Αθήνας - Θεσσαλονίκης, και εξυπηρετεί εμπορευματικές κυρίως μεταφορές.

Θαλάσσιες μεταφορές: Στα παράλια του Κορινθιακού Κόλπου, στο νότιο τμήμα του νομού υπάρχει ένα εκτεταμένο δίκτυο παραθαλάσσιων οικισμών: Ιτέα, Γαλαξείδι, Ερατεινή, Αγ. Νικόλαος, Αγ. Σπυρίδωνας, που συνδέονται οδικά μεταξύ τους. Το λιμάνι της Ιτέας λειτουργεί τόσο ως επιβατικό μιάς και συνδέεται με Ferry Boats με Κόρινθο, Ξυλόκαστρο, Αίγιο, Πάτρα, όσο και ως εμπορικό για τη διακίνηση μεταλλευμάτων, κυρίως βωξιτών.

Το Γαλαξείδι, συνεχίζοντας μιά μακράϊωνη ναυτική παράδοση, λειτουργεί σήμερα ως λιμάνι γενικών εξυπηρετήσεων. Τον ίδιο χαρακτήρα έχουν και τα λιμάνια του Αγ. Νικολάου, Αγ. Σπυρίδωνα και Ερατεινής

Τηλεπικοινωνίες

Η τηλεπικοινωνιακή υποδομή της περιφέρειας και των επιμέρους νομών της χαρακτηρίζεται ως μέτρια. Στον Πίνακα 1.22 που ακολουθεί παρουσιάζονται στοιχεία του αριθμού των τηλεφωνικών συσκευών που αντιστοιχούν σε 100 κατοίκους για τη χρονική περίοδο 1991-1995. Παρατηρείται διαχρονικά αύξηση του αριθμού των τηλεφωνικών συσκευών ανά 100 κατοίκους, η οποία όμως δεν είναι πολύ μεγάλη αν αυτή συγκριθεί με τον αυξητικό ρυθμό που παρατηρείται στο σύνολο της χώρας για την ίδια χρονική περίοδο. Για παράδειγμα, το 1995 αντιστοιχούσαν 43 τηλεφωνικές συσκευές σε 100 κατοίκους της Στερεάς Ελλάδας όταν στο σύνολο της χώρας αντιστοιχούσαν 60 τηλεφωνικές συσκευές σε 100 κατοίκους!

Όσον αφορά την τηλεπικοινωνιακή κατάσταση των νομών της περιφέρειας, από τα δεδομένα του πίνακα, παρατηρούμε ότι η Εύβοια παρουσιάζει μιά σταθερή αύξηση, ενώ δεν δείχνει να 'ναι εξίσου καλή η κατάσταση στην Ευρυτανία που παρουσιάζει τη χειρότερη κατάσταση στην εξεταζόμενη χρονική περίοδο. Καλή εικόνα παρουσιάζουν ο νομός Φθιώτιδας και Φωκίδας ενώ ο νομός Βοιωτία παρουσιάζει χαμηλότερο αριθμό τηλεφωνικών συσκευών ανά 100 κατοίκους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.22

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΝΑ 100 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

ΠΕΡΙΟΧΗ	1991	1992	1993	1994	1995
ΒΟΙΩΤΙΑ	34	34	34	35	38
ΕΥΒΟΙΑ	39	41	43	45	47
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	30	29	30	31	32
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	39	40	40	45	43
ΦΩΚΙΔΑ	43	43	42	43	44
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	38	39	40	42	43
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	48	51	54	56	60

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

Ενέργεια

Τα στοιχεία της συνολικής κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος που παρατίθενται στον Πίνακα 1.23 που ακολουθεί, αποτελούν έναν καλό “δείκτη” για την αναπτυξιακή πορεία τόσο της περιφέρειας όσο και των νομών της.

Παρατηρούμε ότι την μεγαλύτερη κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος παρουσιάζει ο νομός Βοιωτίας που είναι και ο πιο βιομηχανοποιημένος της περιφέρειας ενώ την μικρότερη κατανάλωση παρουσιάζουν οι νομοί Ευρυτανίας και Φωκίδας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.23

**ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ (σε MWh)
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991-95**

ΠΕΡΙΟΧΗ	1991	1992	1993	1994	1995
ΒΟΙΩΤΙΑ	4266719	4300674	4019138	4010587	4180684
ΕΥΒΟΙΑ	955080	991717	953292	1298665	1152489
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	36323	37356	38254	33808	35599
ΦΘΙΩΤΙΑ	358849	402138	454373	489386	488201
ΦΩΚΙΔΑ	91506	99437	83578	88395	93911
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	5708477	5831322	5548905	5920841	5950884

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

1.4.2 Κοινωνικές Υποδομές

Υγεία

Σύμφωνα με τα δεδομένα που ισχύουν στις περιφέρειες της Ελλάδας, όσον αφορά την ιατρική υποδομή τους, η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εξαιρετικά υποβαθμισμένη. Ο λόγος είναι ότι πλην της περιφέρειας Αττικής, η εικόνα που επικρατεί στα θέματα υγείας είναι λίγο ως πολύ ίδια και χαρακτηρίζεται από ελλείψεις και προβλήματα τόσο σε κτιριακές εγκαταστάσεις και νοσοκομιακές κλίνες όσο και σε επάρκεια νοσηλευτικού και επιστημονικού προσωπικού.

Συγκεκριμένα, η κατάσταση που επικρατεί για κάθε νομό της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, για θέματα ιατρικής περίθαλψης και υγείας, εμφανίζει την ακόλουθη εικόνα:

Νομός Βοιωτίας

Ο νομός Βοιωτίας διαθέτει 2 νοσοκομεία (Θήβας, Λειβαδιάς), 3 κέντρα υγείας, 29 αγροτικά ιατρεία και 78 φαρμακεία. Στους Πίνακες 1.24 και 1.25 που ακολουθούν δίνονται τα στοιχεία υγείας και ιατρικής περίθαλψης του νομού:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.24

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΑΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	228	228	220	202	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	121	134	135	133	125
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	69	72	74	77	79
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	72	78	78	78	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.25

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ ΑΝΑ 1000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΑΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	1,7	1,7	1,64	1,5	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	0,90	1	1	1	0,93
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	0,51	0,53	0,55	0,57	0,58
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	0,53	0,58	0,58	0,58	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Από τα δεδομένα των παραπάνω πινάκων και αν ληφθεί υπόψη ότι ο αριθμός των νοσοκομειακών κλινών σε εθνικό επίπεδο είναι 5 ανά 1000 κατοίκους και ο αριθμός των ιατρών 4 ανά 1000 κατοίκους, καταλαβαίνουμε ότι στο νομό υπάρχει έντονη έλλειψη προσωπικού και υλικοτεχνικής υποδομής.

Νομός Ευβοίας

Στο νομό Ευβοίας η κατάσταση είναι λίγο καλύτερη. Έτσι, υπάρχουν 6 κέντρα υγείας, 44 αγροτικά ιατρεία, αρκετές ιδιωτικές κλινικές και 135 φαρμακεία. Στους Πίνακες 1.26 και 1.27 που ακολουθούν δίνονται τα στοιχεία υγείας και ιατρικής περίθαλψης του νομού:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.26

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΛΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	300	285	256	261	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	388	398	348	413	442
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	126	130	121	135	140
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	125	129	131	135	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.27

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ ΑΝΑ 1000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΛΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	1,43	1,36	1,22	1,25	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	1,86	1,90	1,66	1,98	2,12
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	0,60	0,62	0,58	0,64	0,67
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	0,59	0,61	0,62	0,64	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Από τα δεδομένα των παραπάνω πινάκων και αν ληφθεί υπόψη ότι ο αριθμός των νοσοκομειακών κλινών σε εθνικό επίπεδο είναι 5 ανά 1000 κατοίκους και ο αριθμός των ιατρών 4 ανά 1000 κατοίκους, καταλαβαίνουμε ότι στο νομό υπάρχει έλλειψη προσωπικού και υλικοτεχνικής υποδομής, αλλά η κατάσταση είναι καλύτερη από την Βοιωτία.

Νομός Ευρυτανίας

Στο νομό Ευρυτανίας η κατάσταση σε θέματα υγείας χαρακτηρίζεται από σοβαρές ελλείψεις, τόσο σε θέματα υλικοτεχνικής υποδομής όσο και σε θέματα προσωπικού. Έτσι, στο νομό υπάρχουν 1 γενικό νοσοκομείο στο Καρπενήσι, 17 αγροτικά ιατρεία, 1 ιατροφαρμακευτικό κέντρο και 6 φαρμακεία. Στους Πίνακες 1.28 και 1.29 που ακολουθούν δίνονται τα στοιχεία υγείας και ιατρικής περίθαλψης του νομού:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.28

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΛΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	50	50	50	50	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	39	41	46	38	39
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	5	5	4	4	4
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	5	5	5	6	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.29

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ ΑΝΑ 1000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΛΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	2,05	2,05	2,05	2,05	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	1,60	1,68	1,89	1,56	1,60
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	0,20	0,20	0,16	0,16	0,16
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	0,20	0,20	0,20	0,24	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Νομός Φθιώτιδας

Στο νομό Φθιώτιδας υπάρχουν το νοσοκομείο της Λαμίας, 41 αγροτικά ιατρεία, αρκετές ιδιωτικές κλινικές, 4 λουτροπηγές και 102 φαρμακεία. Στους Πίνακες 1.30 και 1.31 που ακολουθούν δίνονται τα στοιχεία υγείας και ιατρικής περίθαλψης του νομού:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.30

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΑΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	434	388	435	414	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	271	262	272	292	324
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	100	105	108	113	110
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	97	99	101	102	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.31

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ ΑΝΑ 1000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΑΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	2,53	2,26	2,53	2,41	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	1,58	1,52	1,58	1,70	1,89
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	0,58	0,61	0,63	0,65	0,64
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	0,56	0,57	0,58	0,59	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Νομός Φωκίδας

Στον ορεινό νομό Φωκίδας υπάρχουν το νοσοκομείο της Άμφισσας, 2 κέντρα υγείας και αγροτικά ιατρεία. Στους Πίνακες 1.32 και 1.33 που ακολουθούν δίνονται τα στοιχεία υγείας και ιατρικής περίθαλψης του νομού και όπως βλέπουμε υπάρχει μία πτωτική τάση τόσο στις κλίνες όσο και στον αριθμό των ιατρών. Με άλλα λόγια το σύστημα υγείας παρουσιάζει σοβαρές ελλείψεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.32

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΛΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	158	158	108	108	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	63	76	75	46	65
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	20	14	20	19	22
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	19	19	19	18	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.33

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ ΑΝΑ 1000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΛΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	3,57	3,57	2,44	2,44	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	1,42	1,72	1,69	1,04	1,47
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	0,45	0,31	0,45	0,43	0,49
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	0,43	0,43	0,43	0,40	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Συμπερασματικά, παρατηρώντας την κατάσταση της ιατρικής υποδομής, για το σύνολο της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, μπορούμε να την χαρακτηρίσουμε ως ανεπαρκή, γεγονός το οποίο ωθεί πολλούς από τους ασθενείς να αναζητήσουν παροχή ιατρικών υπηρεσιών εκτός Περιφέρειας, είτε στην Αθήνα είτε στην Πάτρα. Στους Πίνακες 1.34 και 1.35 που ακολουθούν δίνονται τα στοιχεία υγείας και ιατρικής περίθαλψης της περιφέρειας:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.34

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΑΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	1170	1109	1069	1035	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	882	911	876	922	995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	320	326	327	348	355
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	318	330	334	339	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.35

ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΝΑ 1000 ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΚΑΙΝΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΩΝ	2	1,9	1,83	1,77	-
ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ	1,51	1,56	1,50	1,58	1,70
ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ	0,54	0,55	0,56	0,59	0,60
ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	0,54	0,56	0,57	0,58	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Παιδεία - Εκπαίδευση

Το σύστημα εκπαίδευσης της περιφέρειας και των επιμέρους νομών της παρουσιάζεται και στοιχειοθετείται μέσα από τους πίνακες που ακολουθούν. Οι πίνακες περιέχουν στοιχεία των κτιριακών εγκαταστάσεων, των μαθητών και σπουδαστών και του διδακτικού προσωπικού.

Έτσι, για καθένα από τους νομούς της περιφέρειας έχουμε:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.36
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ	99	96	97	97	92
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Δ/Σ	543	522	481	468	456
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ Δ/Σ	9689	9243	9005	8290	7732
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ	30	30	31	34	33
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΥΜ.	420	446	457	405	424
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝ.	5234	5241	5098	5056	4832
ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΥΚΕΙΩΝ	23	25	25	28	29
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΛΥΚ.	275	313	298	310	328
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΛΥΚ.	3280	4157	4286	4118	4169

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.37

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ	197	195	196	190	185
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Δ/Σ	1022	1011	897	939	911
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ Δ/Σ	17563	16571	15483	14963	13982
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ	39	38	38	38	38
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΥΜ.	545	568	546	580	588
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝ.	8691	8823	8956	8846	8690
ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΥΚΕΙΩΝ	24	32	34	34	34
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΛΥΚ.	296	414	468	474	510
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΛΥΚ.	4451	6920	6880	7078	7108

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.38

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ	55	53	47	44	42
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Δ/Σ	122	122	92	120	110
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ Δ/Σ	1371	1335	1275	1242	1169
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ	9	9	9	9	8
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΥΜ.	110	96	96	84	80
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝ.	785	749	749	750	771
ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΥΚΕΙΩΝ	6	7	7	7	7
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΛΥΚ.	11	39	39	38	40
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΛΥΚ.	397	566	532	543	523

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.39

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ	148	146	143	139	130
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Δ/Σ	614	627	656	628	612
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ Δ/Σ	10867	10964	10428	10015	9527
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ	35	35	35	35	35
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΥΜ.	502	529	522	568	518
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝ.	6733	6649	6636	6330	6106
ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΥΚΕΙΩΝ	23	28	28	28	29
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΛΥΚ.	306	403	401	450	422
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΛΥΚ.	4355	5611	5694	5655	5531

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.40

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΦΩΚΙΑΔΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ	48	48	47	46	46
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Δ/Σ	158	158	142	160	134
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ Δ/Σ	2404	2315	2098	2030	1977
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ	10	11	11	11	11
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΥΜ.	105	117	103	103	113
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝ.	1254	1253	1246	1237	1216
ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΥΚΕΙΩΝ	7	8	8	8	8
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΛΥΚ.	69	85	94	93	102
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΛΥΚ.	838	976	968	955	978

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.41

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991-95

	1991	1992	1993	1994	1995
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ	547	538	530	516	495
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ Δ/Σ	2459	2440	2268	2315	2223
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ Δ/Σ	41894	40428	38289	36540	34387
ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ	123	123	124	127	125
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΥΜ.	1682	1767	1724	1740	1723
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝ.	22697	22728	22685	22219	21615
ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΥΚΕΙΩΝ	83	100	102	105	107
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΛΥΚ.	957	1239	1300	1365	1402
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΛΥΚ.	13321	18230	18360	18349	18309

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

Από τα στατιστικά στοιχεία εκπαίδευσης των νομών της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, που δόθηκαν στους πίνακες 1.36 - 1.41 που προηγήθηκαν, μπορεί να προκύψει ο πίνακας που ακολουθεί, ο οποίος περιέχει μετασχηματισμούς των παραπάνω δεδομένων οι οποίοι πρόκειται να μας βοηθήσουν να εξάγουμε πολύτιμα συμπεράσματα για την κατάσταση της εκπαίδευσης στην υπό μελέτη περιφέρεια. Έτσι μετά από τους κατάλληλους μετασχηματισμούς έχουμε τον ακόλουθο Πίνακα 1.42 των δεικτών υποδομών εκπαίδευσης για την περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας και το σύνολο της χώρας, για το έτος 1995:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.42
ΔΕΙΚΤΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΕΙΚΤΕΣ	ΧΩΡΑ	ΣΤΕΡΕΑ	Βοιωτία	Εύβοια	Ευρυτανία	Φθιώτιδα	Φοκίδα
Μαθητές / Λύκειο (1995)	243,4	171,1	143	209	74,7	191	122
Μαθητές / Γυμνάσιο (1995)	222,5	172,9	146	229	96,4	174	111
Διδάσκοντες / Λύκειο (1995)	18,8	13,1	11,3	15,0	5,7	14,5	12,7
Διδάσκοντες / Γυμνάσιο (1995)	16,6	13,8	12,9	15,5	10,0	14,8	10,3

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

Σύμφωνα με τα δεδομένα των πινάκων που προηγήθηκαν παρατηρούμε ότι:

Στον τομέα της εκπαίδευσης, τόσο στα Γυμνάσια όσο και στα Λύκεια, ο νομός **Βοιωτίας** παρουσιάζει αναλογία διδασκόντων που υστερεί τόσο σε σχέση με το μέσο επίπεδο της Περιφέρειας όσο και σε σχέση με τη χώρα. Ευνοϊκές τιμές παρουσιάζουν οι δείκτες μαθητών ανά γυμνάσιο και ανά Λύκειο τόσο σε σχέση με την Περιφέρεια, όσο και με τη χώρα.

Ο νομός **Ευβοίας** παρουσιάζει αναλογία διδασκόντων προς μαθητές καλύτερους από το μέσο επίπεδο της Περιφέρειας. Οι δείκτες μαθητών ανά γυμνάσιο και ανά Λύκειο, βρίσκονται σε δυσμενέστερα επίπεδα από ότι το σύνολο της Περιφέρειας, αντίστοιχα εκείνων της χώρας.

Για τον νομό Ευρυτανίας παρουσιάζεται αναλογία διδασκόντων προς μαθητές καλύτερους από το μέσο επίπεδο τόσο της Περιφέρειας, όσο και της χώρας, αποτέλεσμα προφανώς του μικρού αριθμού των μαθητών και της συνεχούς μείωσής του, λόγω των έντονων φαινομένων της υπογεννητικότητας και της γήρανσης του πληθυσμού στον νομό. Στις ίδιες αιτίες οφείλονται και οι ευνοϊκές τιμές που παρουσιάζουν οι δείκτες μαθητών ανά γυμνάσιο και ανά Λύκειο.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, ο νομός Φθιώτιδας παρουσιάζει αναλογία διδασκόντων προς μαθητές καλύτερους από το μέσο επίπεδο της Περιφέρειας, αλλά με σημαντική υστέρηση σε σχέση με τη χώρα. Οι ευνοϊκότερες, σε σχέση με τη χώρα τιμές που παρουσιάζουν οι δείκτες μαθητών ανά γυμνάσιο και ανά Λύκειο, οφείλονται στην μείωση του αριθμού των μαθητών στον Νομό κατά τα τελευταία έτη.

Τέλος, για τον τομέα εκπαίδευσης του νομού Φωκίδας, τόσο για τα Γυμνάσια όσο και για τα Λύκεια, παρουσιάζεται αναλογία διδασκόντων που υστερεί τόσο σε σχέση με το μέσο επίπεδο της Περιφέρειας όσο και σε σχέση με τη χώρα. Οι ευνοϊκές τιμές που παρουσιάζουν οι δείκτες μαθητών ανά γυμνάσιο και ανά Λύκειο, οφείλονται στον μικρό αριθμό μαθητών στο νομό.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ένας συγκεντρωτικός πίνακας που περιέχει δείκτες κοινωνικών υποδομών τόσο των νομών όσο και της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας καθώς επίσης και του συνόλου της Χώρας. Ο πίνακας 1.43 ακολουθεί αμέσως παρακάτω:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.43

ΔΕΙΚΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ
ΣΥΝΟΛΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ & ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΕΙΚΤΕΣ	ΧΩΡΑ	ΣΤΕΡΕΑ	Βοιωτία	Εύβοια	Ευρυτανία	Φθιώτιδα	Φωκίδα
ΙΧ / 1000 κατ. (1995)	207,6	93,5	84,3	106,6	30,4	105,8	60,0
τηλέφωνα / 1000 κατ. (1995)	596	427	376	470	323	430	436
Νοσ. Κλίνες / 1000 κατ. (1994)	4,98	1,77	1,5	1,25	2,05	2,41	2,44
Ιατροί / 1000 κατ. (1995)	3,92	1,70	0,93	2,12	1,60	1,89	1,47
Φαρμακεία/ 1000 κατ. (1994)	0,78	0,58	0,58	0,64	0,24	0,59	0,40
Μαθητές / Λύκειο (1995)	243,4	171,1	143	209	74,7	191	122
Μαθητές / Γυμνάσιο (1995)	222,5	172,9	146	229	96,4	174	111
Διδάσκοντες / Λύκειο (1995)	18,8	13,1	11,3	15,0	5,7	14,5	12,7
Διδάσκοντες / Γυμνάσιο (1995)	16,6	13,8	12,9	15,5	10,0	14,8	10,3

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

1.4.3 Οικονομικές Υποδομές

Στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας λειτουργεί μιά βιομηχανική περιοχή (ΒΙ.ΠΕ), η ΒΙ.ΠΕ Λαμίας. Η ΒΙ.ΠΕ Λαμίας ανήκει στη Γ' περιοχή κινήτρων (Ν. 1892/90) και οι επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες απολαμβάνουν κίνητρα περιοχής Δ' ως προς τις επιχορηγήσεις επενδύσεων του άρθρου 4 και την επιδότηση του επιτοκίου του άρθρου 11. (ΕΤΒΑ:1992).

Η ΒΙ.ΠΕ Λαμίας παρουσιάζει τα εξής γενικά χαρακτηριστικά:

- ♦ Συνολική έκταση 1.600 στρμ.
- ♦ Βιομηχανικά γήπεδα 878 στρμ.
- ♦ Βιοτεχνικά γήπεδα 240 στρμ.
- ♦ Κοινόχρηστες εξυπηρετήσεις 85 στρμ.
- ♦ Δρόμοι 85 στρμ.
- ♦ Πράσινο 85 στρμ.

Οι όροι δόμησης της ΒΙ.ΠΕ Λαμίας έγιναν σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα από 24.5.85 (ΦΕΚ 275 Δ'/31.5.85) και το Προεδρικό Διάταγμα από 6.9.90 (ΦΕΚ 576 Δ'/18.10.90).

Οι Γενικοί Όροι Δόμησης της ΒΙ.ΠΕ Λαμίας είναι οι ακόλουθοι:

- ♦ Η ελάχιστη απόσταση των κτιρίων από τα πλάγια και οπίσθια όρια του οικοπέδου ορίζεται σε 5 μέτρα, εκτός αν προκύπτουν μεγαλύτερες αποστάσεις Δ, σύμφωνα με το Ν.1577/1985 "Γ.Ο.Κ.". Δεν απαιτείται η τήρηση των παραπάνω αποστάσεων προκειμένου για ειδικές κατασκευές αναγκαίων λειτουργικών εγκαταστάσεων, όπως καλνοδόχοι κτλ.
- ♦ Ελάχιστη απόσταση των ανεγερθησομένων εντός του αυτού οικοπέδου κτιρίων, 5 μέτρα.
- ♦ Παρεκκλίσεις για το μέγιστο ύψος ειδικών κατασκευών που είναι αναγκαίες για τη λειτουργία των εγκαταστάσεων, όπως γερανογέφυρες, πύργοι ψύξης, υδατόπυργοι κτλ. δίνονται σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 1577/1985 "ΓΟΚ" (Δ' 210).

Όσον αφορά τις προδιαγραφές των βιομηχανικών και βιοτεχνικών οικοπέδων αυτές έχουν ως εξής:

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ

- ♦ Εμβαδόν: 2.000 τ.μ.
- ♦ Πρόσωπο: 30 μ.
- ♦ Ποσοστό κάλυψης: 60% της επιφάνειας του οικοπέδου.
- ♦ Συντελεστής δόμησης: 2.
- ♦ Μέγιστο ύψος κτιρίων: 20 μ.

ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ

- ♦ Εμβαδόν: 1.000 τ.μ.
- ♦ Πρόσωπο: 20 μ.
- ♦ Ποσοστό κάλυψης: 60% της επιφάνειας του οικοπέδου.
- ♦ Μέγιστο ύψος κτιρίων: 20 μ.

Όσον αφορά τις ωφέλειες των επιχειρηματιών – επενδυτών, από την εγκατάσταση των επιχειρήσεων τους στην ΒΙ.ΠΕ, αυτές είναι:

- ♦ Άμεση Εγκατάσταση.
- ♦ Προνομακή Επιδότηση και Επιχορήγηση της Επένδυσης.
- ♦ Αφορολόγητες Εκπτώσεις.
- ♦ Αυξημένες Αποσβέσεις.
- ♦ Προνομακή Φορολογική και Δασμολογική Μεταχείριση για αγορά οικοπέδων, για μετεγκατάσταση επιχειρήσεων και για έξοδα δανεισμού.
- ♦ Προνομακά Πιστωτικά Μέτρα.

Στη συνέχεια παρατίθεται ο Πίνακας 1.44 ο οποίος παρουσιάζει τον αριθμό των βιομηχανιών και βιοτεχνιών ανά νομό στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, σύμφωνα με στοιχεία του οικονομικού περιοδικού ΕΠΙΛΟΓΗ για τα έτη 1993, 1994.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, παρατηρούμε ότι την μεγαλύτερη βιομηχανική και βιοτεχνική δραστηριότητα παρουσιάζουν κατά φθίνουσα σειρά ο νομός Ευβοίας, Φθιώτιδας, Βοιωτίας, Φωκίδας Ευρυτανίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.44**ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΩΝ
ΑΝΑ ΝΟΜΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991-95**

ΠΕΡΙΟΧΗ	1991	1992	1993	1994	1995
ΒΟΙΩΤΙΑ	-	-	393	393	-
ΕΥΒΟΙΑ	-	-	530	530	-
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	-	-	21	21	-
ΦΘΙΩΤΙΑΔΑ	-	-	432	432	-
ΦΩΚΙΑΔΑ	-	-	89	89	-
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	-	-	1.465	1.465	-

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997. Όπου (-) δεν υπάρχουν στοιχεία.

Από την επεξεργασία των δεδομένων του προηγούμενου πίνακα καταλήγουμε στα ποσοστά συμμετοχής των νομών στην βιομηχανική και βιοτεχνική δραστηριότητα της περιφέρειας, τα οποία παρουσιάζονται ακολούθως και είναι τα εξής:

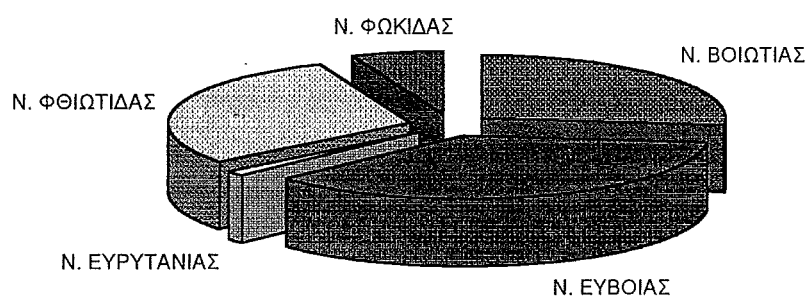
**ΠΟΣΟΣΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΝΟΜΩΝ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1993-94**

Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	26,8 %
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	36,2 %
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	1,4 %
Ν. ΦΘΙΩΤΙΑΔΑΣ	29,5 %
Ν. ΦΩΚΙΑΔΑΣ	6,1 %

Πηγή: Επιλογή, Ελληνική Οικονομία 1997.

Ακολουθεί και το κυκλικό Διάγραμμα των ποσοστών συμμετοχής των νομών της Στερεάς Ελλάδας στη βιομηχανική και βιοτεχνική δραστηριότητα, κατά τη χρονική περίοδο 1993-94:

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΝΟΜΩΝ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1993-94**

1.5 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας παρουσιάζει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον από ιστορικής, αρχαιολογικής και λαογραφικής άποψης. Πήρε την ονομασία της μετά την Επανάσταση του 1821 και την ίδρυση του ελεύθερου κράτους, επειδή αποτελούσε το κατεζοχόν ηπειρωτικό τμήμα του, αλλά και για να διακρίνεται από την Πελοπόννησο και τα νησιά. Τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων της είναι αλώβητα και άξια παρατήρησης. Συνοψίζει δε πολύ μεγάλο μέρος της ιστορίας μας ως λαού με τα μνημεία της και τους αρχαιολογικούς χώρους των Θηβών και των Δελφών, της Τανάγρας, των Πλαταιών, της Χαιρώνειας, των Λεύκτρων, του Ορχομενού κτλ., τα μεσαιωνικά της κάστρα και τους βυζαντινούς ναούς της.

(Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν ΗΑΙΟΥ).

Από τις περιοχές της Στερεάς, η Βοιωτία έπαιξε στην αρχαιότητα το σημαντικότερο ρόλο καθώς εδώ αναπτύχθηκε μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαιότητας, η Θήβα, η οποία από τα προϊστορικά χρόνια είχε μεγάλη σημασία και αργότερα ηγεμόνευσε για ένα μικρό διάστημα (μέσα του 4ου αι. π.Χ.) στην αρχαία Ελλάδα.

Αναφορικά με τον τομέα της πολιτιστικής υποδομής και των δραστηριοτήτων περισσότερο αναπτυγμένη εμφανίζεται η Εύβοια και η Φθιώτιδα, ενώ η Ευρυτανία παρουσιάζει τη μικρότερη εξέλιξη εξαιτίας της ιδιομορφίας της γεωγραφικής της θέσης και της γεωμορφολογίας της.

Ειδικότερα, η υπάρχουσα κατάσταση ανά νομό περιγράφεται ως εξής:

Ο νομός Βοιωτίας έχει αξιόλογους αρχαιολογικούς χώρους όλων των περιόδων, οι οποίοι όμως δεν έχουν αξιοποιηθεί αν και τα τελευταία παρατηρείται έντονη αρχαιολογική δραστηριότητα τόσο από Έλληνες όσο και από ξένους αρχαιολόγους. Η πόλη που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αρχαιολογικό ενδιαφέρον είναι η Θήβα, η οποία υπήρξε μία από τις σημαντικότερες πόλεις της αρχαίας Ελλάδας, αλλά και ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα του Μυκηναϊκού πολιτισμού, που αποτελεί και τη λαμπρότερη περίοδο στην ιστορία της. Στη Θήβα βρίσκεται η Εφορία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων στην οποία υπάγονται οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία του νομού. Από τα τρία αρχαιολογικά μουσεία της περιοχής (Θηβών, Χαιρωνείας και Σχηματαρίου) σημαντικότερο είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο των Θηβών, στις αίθουσες του οποίου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την εξέλιξη

της τέχνης στη Βοιωτία από την Πρωτοελλαδική μέχρι τη Ρωμαϊκή εποχή. Εκτός από τα παραπάνω μουσεία υπάρχει και η Αρχαιολογική Συλλογή Θεσπιών.

Από τις 11 βιβλιοθήκες του νομού σπουδαιότερες είναι η Δημοτική βιβλιοθήκη των Θηβών με ικανοποιητικό αριθμό τόμων και η δημόσια κεντρική βιβλιοθήκη που διαθέτει η Λιβαδειά.

Πολιτιστικά κέντρα υπάρχουν στους μεγάλους δήμους και τις κοινότητες, ενώ περισσότερο δραστηριοποιημένα είναι τα πολιτιστικά κέντρα των Θηβών και της Λιβαδειάς. Ειδικά το Πνευματικό Κέντρο της Λιβαδειάς στεγάζει και την πινακοθήκη του Δήμου από το 1992 με μόνιμη έκθεση 70 έργων του ζωγράφου Λάζαρη.

Το 1964 ιδρύθηκε ο Δημοτικός οργανισμός Αρχαίου Δράματος Θηβαϊκού Κύκλου με σκοπό τη διδασκαλία και ερμηνεία του αρχαίου δράματος και υπάρχει και ένας ερασιτεχνικός θίασος (Εταιρεία Πολιτιστικής Δημιουργίας) με έδρα τη Θήβα. Στη Λιβαδειά υπάρχει Δημοτικό θέατρο που στεγάζεται στο Πνευματικό κέντρο.

Στη Λιβαδειά υπάρχει Δημοτικό Ωδείο που εκτός από τη μουσική διδασκαλία διαθέτει και χορωδία. Το Ωδείο λειτουργεί από το 1993. Δύο μουσικές σχολές λειτουργούν στη Θήβα και τη Λιβαδειά και υπάρχουν τρεις φιλαρμονικές ορχήστρες. Στο δήμο Λιβαδειάς το Πνευματικό Κέντρο διοργανώνει "Φεστιβάλ Δημοτικού Τραγουδιού" με ερασιτέχνες τραγουδιστές από την περιφέρεια καθώς επίσης και ένα 20ήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων τα "Τροφάνεια", που διεξάγονται στο ανοικτό θέατρο και περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες.

Ο νομός Βοιωτίας, σε ότι αφορά τον τομέα των πολιτιστικών εγκαταστάσεων βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο. Οι σπουδαιότερες πολιτιστικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται στη Λιβαδειά και στη Θήβα. Οι περισσότερες από τις πολιτιστικές δραστηριότητες αναλαμβάνονται από τους τοπικούς συλλόγους και σωματεία.

(ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, Κόμβος ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού στο Διαδίκτυο (INETNET), με Διεύθυνση: www.culture.gr).

Ο νομός Ευβοίας δεν έχει να επιδείξει σημαντικούς και πολύ αξιόλογους αρχαιολογικούς χώρους. Έχει όμως πολλά και σημαντικά λείψανα προϊστορικών κυρίως εγκαταστάσεων, αναπτυγμένων σε όλη την Εύβοια και ιδιαίτερα στις ακτές της. Προϊστορικοί οικισμοί έχουν εντοπιστεί κυρίως στην περιοχή της Χαλκίδας και της Ερέτριας, που έχουν γίνει αντικείμενο συστηματικής έρευνας τα τελευταία χρόνια. Ο πιο ενδιαφέρον από τους προϊστορικούς οικισμούς είναι η Μάνικα, ενώ ο σημαντικότερος από τους αρχαιολογικούς χώρους της Εύβοιας είναι η Ερέτρια.

Στη Χαλκίδα έχουν έρθει στο φως τμήματα της αρχαίας πόλης και του νεκροταφείου της, κυρίως σε οικόπεδα. Λείψανα από το ιερό της Άρτεμις έχουν αποκαλυφθεί στην περιοχή της Αυλίδας, η οποία έχει συνδεθεί με μυθολογικές παραδόσεις, που αφορούν τον Τρωϊκό πόλεμο.

Από τη Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή εποχή σημαντικότερο μνημείο είναι η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στη Χαλκίδα. Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει το μοναστήρι του Αγ. Νικολάου στη Λίμνη. Εκτός από τα αξιόλογα κειμήλια διαθέτει και βιβλιοθήκη με Ελληνικά και Τούρκικα χειρόγραφα.

Από τους πολλούς μεσαιωνικούς πύργους και τα κάστρα, που υπάρχουν σε όλη την Εύβοια το μεγαλύτερο και σπουδαιότερο είναι το αναστηλωμένο φρούριο στην Κάρυστο.

Επίσης στο νομό υπάρχει και Εφορία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων, η οποία εδρεύει στη Χαλκίδα.

Από τα τρία αρχαιολογικά μουσεία, Χαλκίδας, Ερέτριας και Καρύστου, το σπουδαιότερο είναι το μουσείο Χαλκίδας με ευρήματα από ανασκαφές σε διάφορα σημεία του νησιού. Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Ερέτριας, περιλαμβάνει πλούσια ευρήματα κυρίως από τις παλαιές και νέες ανασκαφές στην πόλη και τα ιερά. Αρχαιολογικά μουσεία διαθέτουν επίσης η Κάρυστος και η Σκύρος. Αξιόλογες, είναι και οι αρχαιολογικές συλλογές της Αιδηψού, της Ιστιαίας και των Ωρεών.

Από τα λαογραφικά μουσεία, σημαντικότερο είναι της Κύμης και της Χαλκίδας. Ενδιαφέρουσες είναι επίσης οι λαογραφικές συλλογές της Ιστιαίας και της Αγίας Άννας. Στη Σκύρο βρίσκεται Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο.

Από τις 15 βιβλιοθήκες, που υπάρχουν στο νομό σημαντικότερη είναι η Δημόσια Κεντρική βιβλιοθήκη της Χαλκίδας με μεγάλο αριθμό τόμων, καθώς επίσης και η δημοτική βιβλιοθήκη της Καρύστου.

Από τα πολιτιστικά κέντρα που λειτουργούν στους δήμους και τις κοινότητες του νομού, μεγάλη δραστηριότητα αναπτύσσουν το Πνευματικό Ίδρυμα Καρύστου και το Λύκειο Ελληνίδων Χαλκίδας.

Θεατρικές αίθουσες διαθέτουν τόσο η Χαλκίδα όσο και οι περιοχές των Λουτρών Αιδηψού και της Λίμνης Ευβοίας.

Λειτουργούν 5 ωδεία με έδρα τη Χαλκίδα. Υπάρχουν επίσης δύο μουσικές σχολές από μία στη Χαλκίδα και την Κάρυστο, τρεις χορωδίες και τρεις δημοτικές φιλαρμονικές από τις οποίες σημαντικότερη είναι η Δημοτική Φιλαρμονική Χαλκίδας.

Στη Χαλκίδα υπάρχει το γνωστό Εργαστήρι Τέχνης του Δ. Μυτιρά.

Η πόλη που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον είναι η Χαλκίδα, πρωτεύουσα του νομού, με το περίφημο κάστρο της και τις αξιόλογες πολιτιστικές εγκαταστάσεις της.

(ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, Κόμβος ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού στο Διαδίκτυο (INTERNET), με Διεύθυνση: www.culture.gr).

Απεναντίας ο νομός Ευρυτανίας διαθέτει αξιόλογα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία από τα οποία σημαντικότερα είναι : η πρωτοχριστιανική εκκλησία του Αγίου Λεωνίδα Κλαυσίου, η εκκλησία της Μεταμόρφωσης Σωτήρα Βράχας και η εκκλησία της Αγίας Τριάδας Καρπενησίου. Από τα μοναστήρια της περιοχής ξεχωρίζει το μοναστήρι Προυσσού, στο οποίο σώζεται η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, έργο κατά την παράδοση του Ευαγγελιστή Λουκά. Υπάρχει σε αυτό πλούσια βιβλιοθήκη και συλλογή κειμηλίων. Αξιολογότατο, από άποψη εικόνων και εκκλησιαστικών κειμηλίων είναι και το μοναστήρι της Τατάρνας.

Στο νομό υπάρχουν τρία Μουσεία, από τα οποία σημαντικότερο είναι το Λαογραφικό Μουσείο Γρανίτσας, που διαθέτει αίθουσα για εκθέσεις και βασική βιβλιοθήκη. Λαογραφική συλλογή υπάρχει επίσης στη Δομνίστα και στο παλαιό Μικρό Χωριό, ενώ στο Ραπτόπουλο λειτουργεί συγκρότημα παραδοσιακών χορών και αίθουσα παραδοσιακών εκδηλώσεων.

Από τις 7 βιβλιοθήκες του νομού σπουδαιότερη είναι η βιβλιοθήκη του Συνδέσμου "Ευγένιος ο Αιτωλός" του Καρπενησίου, καθώς και η Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Συνολικά λειτουργούν 15 Πολιτιστικά Κέντρα στο Καρπενήσι και τις Κοινότητες του νομού, με σημαντικότερο το Πολύκεντρο Καρπενησίου. Μικροί πολιτιστικοί σύλλογοι λειτουργούν στις διάφορες κοινότητες και υπάγονται στην Πανευρυτανική Ένωση, που έχει έδρα στην Αθήνα. Επίσης, σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα αναπτύσσει και ο Μορφωτικός και Εξωραϊστικός Σύλλογος Φουρνά.

Στο Καρπενήσι υπάρχει Δημοτική Φιλαρμονική και λειτουργούν τρεις χορωδίες.

Μεγάλο μέρος των πολιτιστικών εκδηλώσεων αφορά στη διοργάνωση παραστάσεων παραδοσιακών χορών για τις οποίες υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον από την πλευρά των κατοίκων. Ο Δήμος Καρπενησίου διοργανώνει το καλοκαίρι ετήσιες γιορτές μουσικής λαϊκής παράδοσης στις οποίες συμμετέχουν διάφορα μουσικά συγκροτήματα.

Αξιοσημείωτος είναι και ο παραδοσιακός οικισμός των Κορυσχάδων, όπου πολλά αρχοντικά αναστηλώνονται, ενώ στην κορυφή του λόφου σώζονται ερείπια Ακρόπολης και μεσαιωνικού κάστρου. Ο νομός είναι ελάχιστα αναπτυγμένος στον τομέα των πολιτιστικών εγκαταστάσεων.

Η πολιτιστική παραγωγή αφορά σχεδόν αποκλειστικά τη διατήρηση και ανάδειξη της χορευτικής παράδοσης. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο Καρπενήσι λειτουργεί κινηματογραφική λέσχη, που συνεχίζει τις δραστηριότητες της με πολλές δυσκολίες και οι προβολές της γίνονται στη βιβλιοθήκη της πόλης.

(ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, Κόμβος ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού στο Διαδίκτυο (INTERNET), με Διεύθυνση: www.culture.gr).

Στο νομό Φθιώτιδας υπάρχουν αρχαιολογικά λείψανα όλων σχεδόν των περιόδων. Τα σημαντικότερα προϊστορικά αρχαιολογικά ευρήματα έχουν εντοπιστεί στην Αμφίκλεια.

Στη Λαμία έχουν έρθει στο φως τμήματα της αρχαίας πόλης και μάλιστα στο ψηλότερο σημείο της Λαμίας διατηρούνται λείψανα από το οχυρό της Ακρολαμίας. Ο μοναδικός περιφραγμένος και φυλασσόμενος αρχαιολογικός χώρος είναι στον Άγιο Ιωάννη Θεολόγο. Στην Τιθορέα εξάλλου υπάρχουν μεγάλα τμήματα των αρχαίων τειχών από τα καλύτερα διατηρημένα της κεντρικής Ελλάδας. Στην Ατλάντη υπάρχει υπόγεια νεκρική κρύπτη των Ρωμαϊκών χρόνων.

Εκτός από το μεσαιωνικό κάστρο της Λαμίας, που χρονολογείται στη βυζαντινή εποχή μεσαιωνικά φρούρια σώζονται επίσης στην Υπάτη και τη Μενδενίτσα ενώ μεγάλα τμήματα μεσαιωνικών τειχών διατηρούνται στον Αχινό και στο Δομοκό και στην Πελασγία.

Ο νομός έχει αξιόλογες βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες και μονές, πολλές από τις οποίες ήταν κέντρα και ορμητήρια των αγωνιστών κατά το 1821.

Στις ιστορικές θέσεις του νομού ανήκουν οι Θερμοπύλες, γνωστές από την μάχη των Ελλήνων κατά των Περσών το 480 π.Χ., και η γέφυρα της Αλαμάνας, όπου πολέμησε ο Αθανάσιος Διάκος. Στα μεταγενέστερα μνημεία ανήκει η γέφυρα Γοργοποτάμου.

Στη Λαμία, επίσης, βρίσκεται και η έδρα της Εφορίας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Από τις τρεις αρχαιολογικές συλλογές, της Λαμίας, της Αταλάντης και του Καλαποδιού σημαντικότερη είναι η αρχαιολογική συλλογή της Λαμίας. Ακόμη, υπάρχουν και τρεις ιδιωτικές συλλογές με αρχαιολογικά εκθέματα, είδη λαϊκής τέχνης, βιβλία και χειρόγραφα.

Στο νομό λειτουργούν και 6 λαογραφικά μουσεία και συλλογές και 29 βιβλιοθήκες. Η μεγαλύτερη και σημαντικότερη είναι η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λαμίας. Αξιόλογες είναι και οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες της Υπάτης και της Αμφίκλειας.

Υπάρχουν και αρκετά πνευματικά κέντρα στους Δήμους και στις κοινότητες του νομού με αξιολογότερο το Πνευματικό Κέντρο Δομοκού.

Από τους πολυάριθμους πολιτιστικούς συλλόγους μεγαλύτερη δραστηριότητα αναπτύσσουν ο Ομιλος Φίλων Θεάτρου Λαμίας, ο Μουσικός Ομιλος Λαμίας ΟΡΦΕΥΣ, ο σύλλογος Αρχαιοφίλων, το Λύκειο Ελληνίδων, ο εκπολιτιστικός Ομιλος Γυναικών Λαμίας, ενώ στον τομέα της λαογραφίας τη μεγαλύτερη δραστηριότητα αναπτύσσει στην Αμφίκλεια (Δαδί) η τοπική ένωση “Δαδιώτικη Εστία”.

Ενδιαφέρον επιδεικνύεται και στον τομέα της διατήρησης της χορευτικής κληρονομιάς μιάς και υπάρχουν 8 χορευτικοί σύλλογοι.

Στη Λαμία υπάρχει επίσης Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο, Θέατρο Σκιών που ιδρύθηκε το 1981 και δίνει παραστάσεις και μία κινηματογραφική λέσχη που ιδρύθηκε το 1974. Ο δήμος διοργανώνει κάθε χρόνο Πανελλήνια Συνδιάσκεψη Κινηματογραφικών Λεσχών.

Υπάρχει ένα ωδείο και 10 μουσικές σχολές με 600 μαθητές. Η Δημοτική Φιλαρμονική έχει δραστηριότητα από το 1958. Λειτουργούν επίσης τρεις χορωδίες, στη Λαμία, στην Αταλάντη και στη Στυλίδα.

Στη Λαμία οργανώνεται κάθε φθινόπωρο ετήσιο Φεστιβάλ (Φθιωτικά) που διαρκεί δέκα ημέρες και περιλαμβάνει πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Ο νομός Φθιώτιδας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρουσιάζει σχετικά επαρκή πολιτιστική υποδομή. Η σημαντικότερη πόλη είναι η Λαμία, πρωτεύουσα του νομού η οποία είναι κέντρο πολιτιστικών δραστηριοτήτων του νομού.

(ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, Κόμβος ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού στο Διαδίκτυο (INETNET), με Διεύθυνση: www.culture.gr).

Ο νομός Φωκίδας παρουσιάζει εξαιρετικό αρχαιολογικό ενδιαφέρον εξαιτίας των Δελφών, που αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Στα εκτεταμένα ερείπια του περιλαμβάνονται το περίφημο μαντείο των Δελφών, το Θέατρο, το Στάδιο, το Ιερό της Αθηνάς κ.ά.

Από τα βυζαντινά και τα μεταβυζαντινά μνημεία του νομού περίφημα είναι η Μονή του Οσίου Λουκά, το μεσαιωνικό μνημείο της Άμφισσας, η βυζαντινή εκκλησία του Σωτήρα, η εκκλησία των Ταξιαρχών στη Δεσφίνα, το μοναστήρι της Παναγίας της Βαρνάκοβας και ο ναός του Αγίου Νικολάου στο Γαλαξείδι.

Στους Δελφούς εδρεύει και η Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Το Μουσείο των Δελφών ένα από τα σπουδαιότερα του Ελληνικού χώρου, περιέχει ονομαστά έργα της αρχαίας ελληνικής τέχνης που βρέθηκαν στις ανασκαφές του ιερού των Δελφών.

Αρχαιολογικά Ευρήματα από ανασκαφές και σημαντικά ναυτικά ενθυμιάματα είναι εκτεθειμένα στο Μουσείο Γαλαξειδίου. Αίθουσα Ιστορικών εκθεμάτων υπάρχει στο χωριό Αρτοτίνα, μικρή συλλογή στο Καστέλλι της Παρνασσίδας και δύο ιδιωτικές συλλογές στην Άμφισσα.

Από τα έξι λαογραφικά μουσεία σημαντικότερο είναι εκείνο της Άμφισσας.

Από τις 11 βιβλιοθήκες του νομού αξιολογότερη είναι η μεγάλη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Άμφισσας με ορισμένες πρώτες και σπάνιες εκδόσεις καθώς επίσης και η ιδιωτική βιβλιοθήκη Κραβαρτόγιαννου. Αξιολογή βιβλιοθήκη με μεγάλο αριθμό τόμων λειτουργεί και στο Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, όπου υπάρχει επίσης και αξιολογή Δημόσια Βιβλιοθήκη.

Μεγάλη ακτινοβολία έχει το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών που έχει κύριο σκοπό την αναβίωση των Δελφών σε παγκόσμιο πνευματικό κέντρο. Αναπτύσσει δραστηριότητες σε τρεις κυρίως τομείς: α) Γραμμάτων και Τεχνών, β) Διεθνών Επιστημονικών Συναντήσεων, και γ) διμερών και πολυμερών συναντήσεων μεταξύ Ελλάδος, Ευρώπης και άλλων περιοχών του

κόσμου. Επίσης, διοργανώνει στις εγκαταστάσεις του ενδιαφέρουσες διεθνείς συναντήσεις και εκδηλώσεις.

Αξιολογα πνευματικά κέντρα είναι της Αμφισσας και το Κυριακοπούλειο Πνευματικό Κέντρο της Ιτέας.

Από τα πολιτιστικά σωματεία τη μεγαλύτερη δραστηριότητα αναπτύσσει η Εταιρεία Φωκικών Μελετών, που ιδρύθηκε το 1970 και εκδίδει 2 περιοδικά. Σε ότι αφορά τον τομέα των παραδοσιακών χορών υπάρχει Λαογραφικός Χορευτικός Ομιλος, που ιδρύθηκε από το Πολιτιστικό Κέντρο Φωκίδας.

Ο νομός παρουσιάζει αυξημένο ενδιαφέρον από την άποψη των μνημείων κυρίως λόγω των Δελφών, οι οποίοι στη νεότερη εποχή αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης και επηρέασαν το έργο μεγάλων δημιουργών στην Ευρώπη και σε όλο το κόσμο. Η Δελφική Ιδέα συνεπήρε πολλούς πνευματικούς ανθρώπους, οι οποίοι έκαναν τους Δελφούς σκοπό της ζωής τους, όπως ο ποιητής Αγγελος Σικελιανός, η Ισιδώρα Ντάνκαν κ.ά. Σήμερα το Δημαρχείο Δελφών έχει θεσπίσει το θεσμό “Αμφικτυονία” που οργανώνει μία ποικιλία δραστηριοτήτων (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, ομιλίες κ.ά.).

Σε ότι αφορά τον τομέα των πολιτιστικών εγκαταστάσεων κέντρο είναι η πρωτεύουσα του νομού Αμφισσα. Ιστορικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και το Γαλαξείδι, το οποίο άκμασε τον 18ο και 19ο αιώνα.

(ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, Κόμβος ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού στο Διαδίκτυο (INETNET), με Διεύθυνση: www.culture.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

2.1 ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

Η χρήση της περιφερειακής ποσοτικής ανάλυσης αποκτά διαρκώς όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την περιφερειακή ανάπτυξη, προάγοντάς την σε ένα μοναδικό εργαλείο έρευνας, όπως στην διερεύνηση των περιφερειακών φαινομένων, στην μελέτη της φυσιογνωμίας των περιφερειών και των λοιπών χωρικών μονάδων, στον προσδιορισμό των περιφερειακών αλλά και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, στον περιφερειακό σχεδιασμό και στην διαμόρφωση και αξιολόγηση της περιφερειακής πολιτικής.
(Κόνσολας: 1997).

Οι ποσοτικές μέθοδοι της περιφερειακής ανάλυσης έχουν σχεδιασθεί και εφαρμοσθεί κάτω από τις πιο διαφορετικές συνθήκες και με το πιο διαφορετικό περιεχόμενο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι έχουν αναπτυχθεί τεχνικές ποσοτικής ανάλυσης ειδικά σχεδιασμένες για την μελέτη των επιμέρους περιφερειών (νομοί, αστικές περιοχές, επαρχίες, κτλ.). Σκοπός των τεχνικών αυτών είναι ο προσδιορισμός της επίδρασης της περιφερειακής ή εθνικής πολιτικής σε περιφερειακή κλίμακα καθώς και των τυχόν αλληλεπιδράσεων των διαφόρων χωρικών επιπέδων μεταξύ τους (Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

Η βασική επιδίωξη της περιφερειακής πολιτικής αφορά την άμβλυνση των περιφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Συγκεκριμένα μπορού να διακρίνουμε δύο τύπους περιφερειακών ανισοτήτων (Polese: 1994):

- ♦ ανισότητες στο επίπεδο ευημερίας ή το πραγματικό εισόδημα των κατοίκων των επιμέρους χωρικών μονάδων και
- ♦ ανισότητες στην κατανομή των δραστηριοτήτων, θέσεων εργασίας και πληθυσμού.

Ένας άλλος προσδιορισμός των ανισοτήτων μπορεί να γίνει με την βοήθεια των τριών κριτηρίων (Κόνσολας: 1983) που ακολουθούν:

- ♦ Ειδολογικό κριτήριο (διαφορές στις ευκαιρίες ανάπτυξης)
- ♦ Χωροταξικό κριτήριο (διαφορές κέντρου-περιφέρειας)
- ♦ Αναπτυξιακό κριτήριο (διαφορές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ)

Σύμφωνα με το τελευταίο κριτήριο και ανάλογα με το μέγεθος και τον ρυθμό μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μπορούμε να κατατάξουμε τις χωρικές μονάδες σε: ανεπτυγμένες, φθίνουσες, αναπτυσσόμενες και προβληματικές.

Για την μέτρηση των περιφερειακών ανισοτήτων αξιοποιούνται τα μέτρα διασποράς και συγκέντρωσης. Τα πρώτα μετρούν τις διαπεριφερειακές ανισότητες ως προς το μέσο περιφερειακό επίπεδο, ενώ τα δεύτερα προσδιορίζουν τις ανισότητες σε σχέση με την συνολική κατάσταση της περιφερειακής ισότητας.

(Παπαδασκαλόπουλος:1995).

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης πρόκειται να χρησιμοποιηθούν από τα μέτρα διασποράς η μέση απόκλιση τετραγώνου (σ), ο συντελεστής μεταβλητότητας (CV), ο σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας (WCV), ενώ από τα μέτρα συγκέντρωσης ο συντελεστής Gini. Ο υπολογισμός των δεικτών που προαναφέρθηκαν θα γίνει με τα στοιχεία απασχόλησης και ΑΕΠ της ΕΣΥΕ για το έτος 1991.

2.1.1 Μέτρα Διασποράς

Τα μέτρα διασποράς διακρίνονται σε:

- α) Μέτρα διασποράς των άκρων τιμών, τα οποία στηρίζονται μόνο στις ακραίες τιμές δίνοντας κατά συνέπεια μία γενική εικόνα των ανισοτήτων. Παρόλα αυτά μπορεί να φανούν χρήσιμα, στην περίπτωση εκείνη που δεν είναι διαθέσιμο το σύνολο της απαιτούμενης πληροφορίας.
- β) Μέτρα συνολικής διασποράς, τα οποία μας δίνουν πλήρη επίγνωση των αποκλίσεων όλων των τιμών μιάς παραμέτρου από την μέση τιμή και δεν παρουσιάζουν την αδυναμία του προηγούμενου είδους μέτρων διασποράς που αναφέρθηκαν.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

Όπως ήδη έχει αναφερθεί από τα μέτρα συνολικής διασποράς πρόκειται να χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα:

♦ Μέση απόκλιση τετραγώνου :
$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}}$$

όπου: X_r , η τιμή του χαρακτηριστικού στη χωρική μονάδα r .

$\bar{X}$, ο αριθμητικός μέσος των τιμών του χαρακτηριστικού.

N , το πλήθος

♦ Συντελεστής μεταβλητότητας :
$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 .$$

Ο Συντελεστής Μεταβλητότητας είναι ίσως το πιο σημαντικό μέτρο της κατηγορίας αυτής, γιατί δίνει τις υπάρχουσες αποκλίσεις των τιμών του εξεταζόμενου χαρακτηριστικού ως ποσοστό της κεντρικής τιμής του και επιτρέπει έτσι τη διενέργεια συγκρίσεων.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

♦ Σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας :
$$WCV = \frac{\sqrt{\sum (Y_r - \bar{Y})^2 X_r}}{\bar{Y}} * 100$$

όπου : Y_r , κατά κεφαλήν εισόδημα του νομού

$\bar{Y}$, μέσο εισόδημα περιφέρειας

X_r , συμμετοχή του πληθυσμού του νομού στον πληθυσμό της περιφέρειας.

Ο Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας, WCV, (Williamson, 1956), μετρά την διασπορά του κατά κεφαλήν περιφερειακού εισοδήματος από τον εθνικό μέσο όρο, σταθμισμένη με τη συμμετοχή της περιφέρειας στο συνολικό πληθυσμό.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

Στην περίπτωση μας, θα μετρηθεί η διασπορά του κατά κεφαλήν εισοδήματος κάθε νομού της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας από τον μέσο όρο της περιφέρειας, σταθμισμένη με την συμμετοχή του νομού στον συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας.

2.1.2 Μέτρα Συγκέντρωσης

Η δεύτερη ομάδα μέτρων που πρόκειται να χρησιμοποιήσουμε για την μέτρηση της απόκλισης της κατανομής των τιμών που παίρνει μία μεταβλητή ενδονομαρχιακά σε μία περιφέρεια, είναι τα μέτρα συγκέντρωσης με τα οποία μετράται η απόκλιση από την συνολική κατάσταση της ισότητας. Τα μέτρα αυτά είναι η καμπύλη Lorenz, ο συντελεστής Gini-Hirschman, ο συντελεστής συγκέντρωσης R, ο συντελεστής Gini και ο δείκτης Theil. (Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

Ο συντελεστής Gini είναι ένα από τα μέτρα συγκέντρωσης, το οποίο πρόκειται να υπολογιστεί για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης και δίνεται από τον ακόλουθο τύπο:

$$\text{Ο Συντελεστής Gini: } G = \frac{1}{2} \sum_r^n \sum_{\pi} P_r \cdot P_{\pi} \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_{\pi}}{P_{\pi}} \right|$$

όπου: P_r , η συμμετοχή του πληθυσμού του νομού r , στον συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας

Y_r , η συμμετοχή του εισοδήματος του νομού r , στο συνολικό περιφερειακό εισόδημα

P_{π} , η συμμετοχή του πληθυσμού του νομού π , στον συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας

Y_{π} , η συμμετοχή του εισοδήματος του νομού π , στο συνολικό περιφερειακό εισόδημα

r, π , ένα τυχαίο ζεύγος νομών.

2.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΕΝΔΟΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

2.2.1 Υπολογισμός μέτρων συνολικής διασποράς

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν τα μέτρα συνολικής διασποράς που προαναφέρθηκαν για την μέτρηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας.

Έτσι για την απασχόληση και το ΑΕΠ ανά τομέα παραγωγής θα έχουμε:

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	x	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	10863	-3368,2	11344771,24
ΕΥΒΟΙΑΣ	12230	-2001,2	4004801,44
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	2121	-12110,2	146656944
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	18065	3833,8	14698022,44
ΦΩΚΙΔΑΣ	3055	-11176,2	124907446,4
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	46334		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 14231,2$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 7766,75$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 54,57\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	λ	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	14994	4369,8	19095152,04
ΕΥΒΟΙΑΣ	21388	10763,8	115859390,4
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	1832	-8792,2	77302780,84
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	11111	486,8	236974,24
ΦΩΚΙΔΑΣ	3796	-6828,2	46624315,24
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	53121		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 10624,2$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 7198,87$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 67,76\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	χ	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	18504	1701	2893401
ΕΥΒΟΙΑΣ	29143	12340	152275600
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	3725	-13078	171034084
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	25134	8331	69405561
ΦΩΚΙΔΑΣ	7510	-9293	86359849
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	84016		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 16803,2$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 9818,03$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 58,43\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	x	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	46905	8288,8	68704205,44
ΕΥΒΟΙΑΣ	66785	28168,8	793481293,4
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	7895	-30721,2	943792129,4
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	57035	18416,8	339178522,2
ΦΩΚΙΔΑΣ	14461	-24155,2	583473687
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	193081		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 38616,2$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 23360,78$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 60,50\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΑΕΠ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	χ	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	51353	17799,2	316811520,6
ΕΥΒΟΙΑΣ	49737	16183,2	261895962,2
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	2575	-30978,8	959686049,4
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	56814	23260,2	541036904
ΦΩΚΙΔΑΣ	7290	-26263,8	689787190,4
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	167769		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 33553,8$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 23533,8$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 70,14\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6 .
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΑΕΠ
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	x	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	124422	62689,2	3929935797
ΕΥΒΟΙΑΣ	103529	41796,2	1746922334
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	6286	-55446,8	3074347630
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	59384	-2348,8	5516861,44
ΦΩΚΙΔΑΣ	15043	-46689,8	2179937424
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	308664		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 61732,8$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 46768,92$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 75,76\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7.
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΔΕΠ
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	x	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	51835	1207,4	1457814,76
ΕΥΒΟΙΑΣ	90996	40638,4	1629607719
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	10840	-39787,6	1583053114
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	77099	26471,4	700735018
ΦΩΚΙΔΑΣ	22368	-28259,6	798604992,2
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	253138		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 50627,6$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 30703,28$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 60,64\%$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΔΕΠ, 1991

ΝΟΜΟΙ	x	$(x - \bar{x})$	$(x - \bar{x})^2$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	227610	188993,8	35718656438
ΕΥΒΟΙΑΣ	244262	205645,8	42290195058
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	19700	-18916,2	357822622,4
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	193296	154679,8	23925840528
ΦΩΚΙΔΑΣ	44702	6085,8	37036961,64
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	729571		

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991. Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών. Τρέχουσες τιμές σε εκατ. δρχ.

$$\bar{X} = \frac{\sum X_r}{N} = 145914,2$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}} = 143059,11$$

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100 = 98,04\%$$

Στην συνέχεια και προκειμένου να υπολογιστεί ο σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας, WCV, θα χρειαστεί να κατασκευαστεί ο Πίνακας 2.9 που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ WCV ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991

ΝΟΜΟΙ	ΑΕΠ (ΣΕ ΛΙΣ)	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (ΣΕ ΧΙΛ.)	ΑΕΠ / ΑΠΑΣΧΟΛ. Y_r	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (%)	$(Y_r - \bar{Y})^2$	$(Y_r - \bar{Y})^2 \cdot X_r$
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	227,610	46,905	4852,6	0,243	1837283,5	446459,88
ΕΥΒΟΙΑΣ	244,262	66,785	3657,4	0,346	25705,1	8893,952
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	19,700	7,895	2495,3	0,041	1003723,3	41152,653
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	193,296	57,035	3389,1	0,295	11671,2	3442,994
ΦΩΚΙΔΑΣ	44,702	14,461	3091,2	0,075	164754,2	12356,563
ΣΥΝΟΛΟ	729,571	193,081	17485,6	1,000		512306,043
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ			3497,1			

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

$$WCV = \frac{\sqrt{\sum (Y_r - \bar{Y})^2 X_r}}{\bar{Y}} * 100 = \frac{\sqrt{512306,043}}{3497,1} * 100 = 20,47\%$$

Τέλος, θα παρατεθούν οι συγκεντρωτικοί πίνακες των μέτρων συνολικής διασποράς, (Πίνακας 2.10 κα 2.11) τόσο για την απασχόληση όσο και για το ΑΕΠ, σύμφωνα με τα εξαγόμενα αποτελέσματα που προηγήθηκαν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10

ΜΕΤΡΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ, 1991

	I-ΓΕΝΗΣ	II-ΓΕΝΗΣ	III-ΓΕΝΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
σ	7766,75	7198,87	9818,03	23360,78
CV	54,75%	67,76%	58,43%	60,50%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11

ΜΕΤΡΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ Α.Ε.Π. ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

	I-ΓΕΝΗΣ	II-ΓΕΝΗΣ	III-ΓΕΝΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
σ	23533,80	46768,92	30703,28	143059,11
CV	70,14%	75,76%	60,64%	98,04%

Με τη βοήθεια των συγκεντρωτικών πινάκων 2.10 και 2.11 καταλήγουμε στα εξής:

Όσον αφορά την απασχόληση, για το 1991, βλέπουμε ότι η υψηλότερη τιμή της βρίσκεται στον τριτογενή τομέα με 29.143 απασχολούμενους στο Ν. Ευβοίας και η αμέσως επόμενη στον τριτογενή τομέα του Ν. Φθιώτιδας με 25.134 απασχολούμενους. Σύμφωνα με τις τιμές της μέσης απόκλισης τετραγώνου η πιο μεγάλη διασπορά εμφανίζεται στην συνολική απασχόληση με τιμή 23360,78 και ακολουθεί του τριτογενή τομέα παραγωγής με τιμή 9,818,03.

Πολύ σημαντικό όμως μέτρο διασποράς, ίσως το σημαντικότερο είναι ο συντελεστής μεταβλητότητας CV. Με τη βοήθεια αυτού του συντελεστή βλέπουμε ότι, οι πιο υψηλές αποκλίσεις, όσον αφορά την απασχόληση, εμφανίζονται στον δευτερογενή τομέα με 67,76%, γεγονός που επαληθεύεται από το ότι, κοιτάζοντας τον πίνακα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού βλέπουμε τον Ν. Ευρυτανίας με 1.832 απασχολούμενους και το Ν. Ευβοίας με 21.388 απασχολούμενους. Αντίθετα, ανισοκατανομή της απασχόλησης στον πιο μικρό βαθμό, αλλά όχι αισθητά μικρότερο, εμφανίζει ο πρωτογενής τομέας με 54,75%.

Στην περίπτωση του ΑΕΠ τώρα, πάλι για το έτος 1991, η πιο υψηλή διασπορά παρατηρείται στο συνολικό ΑΠΠ με τιμή για τον συντελεστή μεταβλητότητας CV = 98,04% και μέση απόκλιση τετραγώνου $\sigma = 143059,11$ και από τους τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων την μεγαλύτερη διασπορά εμφανίζει ο δευτερογενής τομέας παραγωγής με συντελεστή μεταβλητότητας CV = 36,8 % και μέση απόκλιση τετραγώνου $\sigma = 13961,3$.

Παρόλα αυτά την πιο σαφή εικόνα των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στην κατανομή του ΑΕΠ της περιφέρειας, δίνει ο σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας, WCV, μιάς και λαμβάνεται υπόψη σε αυτόν η σταθμισμένη συμμετοχή κάθε νομού στη συνολική απασχόληση.

Η τιμή του παραπάνω συντελεστή είναι 20,47% γεγονός το οποίο μας οδηγεί να συμπεράνουμε ότι υπάρχει σχετικά χαμηλή απόκλιση του ΑΕΠ στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας.

2.2.2 Υπολογισμός μέτρων συγκέντρωσης

Από τα μέτρα συγκέντρωσης που ως γνωστό μετρούν την απόκλιση της κατανομής των τιμών που παίρνει μία μεταβλητή ενδονομαρχιακά σε μία περιφέρεια, στην παρούσα ενότητα πρόκειται να υπολογιστεί ο συντελεστής Gini, ανά τομέα παραγωγής, ο οποίος προσεγγίζει πολύ καλά τις περιφερειακές ανισότητες και στην περίπτωση μας και τις ενδοπεριφερειακές, γιατί είναι σταθμισμένος με τα γινόμενα των πληθυσμών. Παρουσιάζει όμως και αυτός το μειονέκτημα που παρουσιάζουν οι συντελεστές συγκέντρωσης. Δηλαδή το μέγεθος του εξαρτάται από την εκάστοτε διοικητική διαίρεση. Έτσι για παράδειγμα, μικρός αριθμός νομών συμπιέζει προς τα κάτω την τιμή του συντελεστή Gini.

Η τιμή του κυμαίνεται μεταξύ των τιμών 0 που αντιπροσωπεύει την μέγιστη ισότητα, ενώ στην περίπτωση της μέγιστης ανισότητας τείνει στο 1. Συγκεκριμένα, η μέγιστη τιμή του συντελεστή είναι $(1 - P_{\min})$.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

Ο μαθηματικός τύπος που δίνει το συντελεστή Gini είναι ο ακόλουθος:

$$\text{Ο Συντελεστής Gini: } G = \frac{1}{2} \sum_r^n \sum_\pi P_r \cdot P_\pi \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_\pi}{P_\pi} \right|$$

όπου: P_r , η συμμετοχή του πληθυσμού του νομού r , στον συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας

Y_r , η συμμετοχή του εισοδήματος του νομού r , στο συνολικό περιφερειακό εισόδημα

P_π , η συμμετοχή του πληθυσμού του νομού π , στον συνολικό πληθυσμό της περιφέρειας

Y_π , η συμμετοχή του εισοδήματος του νομού π , στο συνολικό περιφερειακό εισόδημα

r, π , ένα τυχαίο ζεύγος νομών.

Για να υπολογιστεί ο συντελεστής Gini ανά τομέα παραγωγικής δραστηριότητας, θα μας χρειαστούν δεδομένα ΑΕΠ και πληθυσμού για την περιφέρεια και τους νομούς της. Με άλλα λόγια κρίνεται επιβεβλημένη η κατασκευή των Πινάκων 2.12 - 2.14 που ακολουθούν:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12

**ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΓΙΝΙ Ι-ΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991**

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΕΠ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Υ	P	Υ/P
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	51353	46905	0,306	0,242	1,260
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	49737	66785	0,296	0,345	0,857
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	2575	7895	0,015	0,040	0,375
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	56814	57035	0,338	0,295	1,146
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	7290	14461	0,043	0,074	0,580
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	167769	193081			

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα που προηγήθηκε ο συντελεστής Gini, για τον πρωτογενή τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων το 1991 θα έχει τιμή:

$$G_{I-γενη} = \frac{1}{2} \sum_r^n \sum P_r \cdot P_\pi \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_\pi}{P_\pi} \right| = 0,064$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.13

**ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ ΓΙΝΙ ΙΙ-ΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991**

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΕΠ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Υ	P	Υ/P
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	124422	14994	0,403	0,282	1,428
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	103529	21388	0,335	0,402	0,833
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	6286	1832	0,020	0,034	0,590
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	59384	11111	0,192	0,209	0,919
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	15043	3796	0,048	0,071	0,682
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	308664	53121			

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

Όμοια σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα που προηγήθηκε ο συντελεστής Gini, για τον δευτερογενή τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων το 1991 θα έχει τιμή:

$$G_{II-γενη} = \frac{1}{2} \sum_r^n \sum P_r \cdot P_\pi \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_\pi}{P_\pi} \right| = 0,071$$

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.14

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ GINI III-ΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
 ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1991

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΕΠ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	Υ	P	Υ/P
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	51835	18504	0,204	0,220	0,929
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	90996	29143	0,359	0,346	1,036
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	10840	3725	0,042	0,044	0,965
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	77099	25134	0,304	0,299	1,018
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	22368	7510	0,088	0,089	0,988
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	253138	84016			

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991.

Και τέλος σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα που προηγήθηκε ο συντελεστής Gini, για τον τριτογενή τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων το 1991 θα έχει τιμή:

$$G_{III-γενη} = \frac{1}{2} \sum_r^n \sum_\pi P_r \cdot P_\pi \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_\pi}{P_\pi} \right| = 0,010$$

Συνοψίζοντας, ο συντελεστής Gini, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των υπολογισμών που προηγήθηκαν παρατηρούμε ότι εμφανίζει τη χαμηλότερη τιμή στον τριτογενή τομέα παραγωγής (0,01) και την υψηλότερη στον δευτερογενή τομέα (0,071).

Ο συντελεστής Gini, ο οποίος έχει την ιδιότητα να προσεγγίζει καλύτερα τις ανισότητες γιατί είναι σταθμισμένος με τα γινόμενα της Απασχόλησης μας δείχνει τις μεγαλύτερες διανομαρχιακές ανισότητες στον δευτερογενή τομέα παραγωγής και τις χαμηλότερες στον πρωτογενή.

2.3 ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ (CS) ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (CL)

Για τον προσδιορισμό της εξειδίκευσης των νομών στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας και της συμπεριφοράς των κλάδων της, χρησιμοποιείται μιά ομάδα συντελεστών οι οποίοι στηρίζονται σε αθροιστικά μεγέθη επί του συνόλου της περιφέρειας. Με αυτό τον τρόπο, γίνονται συγκρίσεις των νομών έμμεσα, ενώ είναι προτιμότερη η χρήση στοιχείων απασχόλησης, κατά τον υπολογισμό των συντελεστών αυτών.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης και προκειμένου να εξετάσουμε την εξειδίκευση και κλαδική συμπεριφορά των νομών της Στερεάς Ελλάδας, ώστε να διαγνώσουμε την ύπαρξη ενδεχομένων ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, θα αρκεστούμε στον υπολογισμό των συντελεστών ειδίκευσης (CL) και εγκατάστασης (CS). Έτσι, για τους δύο αυτούς συντελεστές ισχύουν τα ακόλουθα:

♦ Ο Συντελεστής Εγκατάστασης (CL), δίνεται από τον ακόλουθο μαθηματικό τύπο:

$$CL = \frac{1}{2} \sum \left| \frac{A_{in}}{A_m} - \frac{A_r}{A_n} \right|$$

όπου: A_{in} = απασχόληση του κλάδου i στο νομό r

A_r = συνολική απασχόληση του νομού r

A_m = απασχόληση κλάδου i στο σύνολο της περιφέρειας

A_n = συνολική απασχόληση της περιφέρειας

Με το συντελεστή εγκατάστασης CL, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο εγκαθίσταται μιά δραστηριότητα σε μιά χωρική μονάδα σε σχέση με την εγκατάσταση του συνόλου των δραστηριοτήτων.

Η τιμή του συντελεστή αυτού κυμαίνεται μεταξύ 0 και 1. Αν είναι ο συντελεστής ίσος με το 0 τότε η δραστηριότητα εγκαθίσταται στην χωρική μονάδα κατά αντίστοιχο τρόπο με την εγκατάσταση του συνόλου των δραστηριοτήτων. Αν όμως ο συντελεστής είναι ίσος με το 1

τότε ισχύει ακριβώς το αντίστροφο, δηλ. ότι η δραστηριότητα εγκαθίσταται εντελώς διαφορετικά από το σύνολο των δραστηριοτήτων.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

♦ Ο Συντελεστής ειδίκευσης (CS), δίνεται από τον τύπο:

$$CS = \frac{1}{2} \sum \left| \frac{A_{ir}}{A_r} - \frac{A_{in}}{A_n} \right|$$

όπου: A_{ir} = απασχόληση του κλάδου i στο νομό r

A_r = συνολική απασχόληση του νομού r

A_{in} = απασχόληση κλάδου i στο σύνολο της περιφέρειας

A_n = συνολική απασχόληση της περιφέρειας

Ο συντελεστής ειδίκευσης (CS) μας δείχνει τον βαθμό συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων σε μια ορισμένη χωρική μονάδα.

Ο συντελεστής αυτός κυμαίνεται μεταξύ 0 και 1.

Αν $CS = 0$, τότε ο νομός δεν είναι ειδικευμένος σε σχέση με την περιφερειακή κατανομή των δραστηριοτήτων και έχει την ίδια κλαδική διάρθρωση με εκείνη της περιφέρειας.

Αν $CS = 1$, τότε η κλαδική διάρθρωση του νομού είναι εντελώς διαφορετική από εκείνη της περιφέρειας.

(Παπαδασκαλόπουλος: 1995).

2.3.1 Υπολογισμός Συντελεστή Εγκατάστασης (CL)

Προκειμένου να υπολογιστεί ο συντελεστής εγκατάστασης (CL) ενός τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας, πρώτα από όλα απαιτείται η δημιουργία ενός πίνακα δεδομένων που θα περιέχει στοιχεία απασχόλησης για κάθε νομό της περιφέρειας κατά τομέα παραγωγής.

Έτσι, θα προκύψει ο Πίνακας 2.15 που ακολουθεί αμέσως παρακάτω:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.15

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, 1991

ΠΕΡΙΟΧΗ	Ι - ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΙΙ - ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΙΙΙ - ΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	Σ Υ Ν Ο Λ Ο
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	10863	14994	18504	44361
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	12230	21388	29143	62761
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	2121	1832	3725	7678
Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	18065	11111	25134	54310
Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ	3055	3796	7510	14361
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	46334	53121	84016	183471

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού 1991.

Από την εφαρμογή του τύπου του συντελεστή εγκατάστασης CL , σε δεδομένα απασχόλησης του 1991, για την περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα για τον συντελεστή ανά τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων:

$$CL_I = 0,098$$

$$CL_{II} = 0,101$$

$$CL_{III} = 0,022$$

Από τα αποτελέσματα που προέκυψαν παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι δραστηριότητες του τριτογενή τομέα παραγωγής είναι εγκατεστημένες στους νομούς της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας κατά τρόπο ταυτόσημο με την εγκατάσταση του συνόλου των δραστηριοτήτων, ενώ ακολουθούν ο πρωτογενής και τελευταίος ο δευτερογενής τομέας παραγωγής. Με άλλα λόγια θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι παρατηρείται κατά κύριο λόγο μιά τριτογενοποίηση της απασχόλησης στην υπό μελέτη περιφέρεια, ενώ ακολουθούν στις προτιμήσεις των απασχολουμένων ο πρωτογενής και τελευταίος ο δευτερογενής τομέας παραγωγικών δραστηριοτήτων.

2.3.2 Υπολογισμός Συντελεστή Ειδίκευσης (CS)

Τα δεδομένα της απασχόλησης του πίνακα που προηγήθηκε, θα φανούν επίσης χρήσιμα και στον υπολογισμό του συντελεστή ειδίκευσης (CS), των επιμέρους νομών της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας για το 1991, ο οποίος δίνεται από τον ακόλουθο μαθηματικό τύπο:

$$CS = \frac{1}{2} \sum \left| \frac{A_{ir}}{A_r} - \frac{A_{in}}{A_n} \right|$$

Με τη βοήθεια του μαθηματικού τύπου που προηγήθηκε υπολογίζεται τελικά ο συντελεστής ειδίκευσης (CS) για κάθε νομό της περιφέρειας και τα αποτελέσματα τα οποία προκύπτουν είναι τα ακόλουθα:

- ♦ Για το νομό Βοιωτίας: CS = 0,048
- ♦ Για το νομό Ευβοίας: CS = 0,058
- ♦ Για το νομό Ευρυτανίας: CS = 0,051
- ♦ Για το νομό Φθιώτιδας: CS = 0,085
- ♦ Για το νομό Φωκίδας: CS = 0,065

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα για τον Συντελεστή Ειδίκευσης CS, παρατηρείται ότι ο νομός Φθιώτιδας, με CS = 0,085, δείχνει να διαφοροποιείται, ως προς την κλαδική του διάρθρωση, σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τους υπόλοιπους νομούς, από εκείνη του συνόλου της περιφέρειας. Αντίθετα, ο νομός Βοιωτίας παρουσιάζεται να είναι ως ο λιγότερο διαφοροποιημένος σε σχέση με την περιφερειακή κατανομή των δραστηριοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Από τις αρχές της δεκαετίας του '70 άρχισε να γίνεται συνείδηση ότι η πολυπλοκότητα των αναπτυξιακών, περιβαλλοντικών και οικονομικών προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας απαιτούσε μιά νέα αντιμετώπιση. Καθοριστικοί όροι σ' αυτή τη νέα θεώρηση ήταν η ανάγκη κοινωνικής συμμετοχής και συναίνεσης, διεπιστημονικής και πολυεπίπεδης προσέγγισης, περιβαλλοντικής και οικολογικής ισορροπίας και σεβασμού της ανθρώπινης προσωπικότητας μέσα από την αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών εξελίξεων. Βασικά εργαλεία επίτευξης των στόχων αυτών είναι τα Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

(Μανιάτης: 1993).

Όπως είναι γνωστό οι εξελίξεις της τεχνολογίας ειδικότερα στον τομέα της πληροφορικής κινούνται, την εποχή αυτή, με αστραπιαίες ταχύτητες. Η διείσδυση της ψηφιακής τεχνολογίας σε κάθε επιστημονικό και τεχνικό κλάδο είναι πλέον δεδομένη. Αυτό ισχύει και στα θέματα ανάλυσης του χώρου και των σχετικών με το σχεδιασμό επιστημών και δραστηριοτήτων. Φυσικά οι τεχνολογικές εξελίξεις είχαν από παλαιά εισχωρήσει στο σχεδιασμό του χώρου. Όμως ειδικά η πληροφορική επιβλήθηκε με μια πρωτόγνωρη ταχύτητα και "επιθετικότητα", δημιουργώντας όμως και ένα είδος εξάρτησης, που μας κάνει να την βλέπουμε ως αναντικατάστατη. Έτσι η πληροφορική για πολλούς αποτελεί σήμερα αναπόσπαστο στοιχείο της υποστήριξης και της εξέλιξης του χώρου και είναι μάλιστα ασυναγώνιστη. Απαιτείται λοιπόν να εξετάσουμε το θέμα από κοντά για να αντιληφθούμε τις δυνατότητες που προσφέρει η πληροφορική και ειδικότερα τα συστήματα γεωγραφικής πληροφορίας στη χωρική ανάλυση.

(Αραβαντινός: 1997).

Η παρουσίαση που ακολουθεί, μπορεί να θεωρηθεί ως μια εισαγωγική περιγραφή των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών σε σχέση με την οργάνωση και χρήση τους για την επίλυση προβλημάτων ανάλυσης και σχεδιασμού του χώρου. Είναι λοιπόν

κατανοητό ότι δεν παρουσιάζονται εξειδικευμένες περιοχές που έχουν να κάνουν με τον προγραμματισμό και το χειρισμό του λογικού ή την οργάνωση του λογισμικού μέρους αυτών των συστημάτων, απλά παρουσιάζονται οι δυνατότητες που προσφέρουν τα συστήματα αυτά, ως εργαλεία ανάλυσης αλλά και σχεδιασμού του χώρου. Πολλοί υπερεκτιμούν τις ικανότητες του ΓΣΠ να σχεδιάσουν τις εξελίξεις. Θεωρητικά αυτό δεν θα έπρεπε σε καμιά περίπτωση να συμβεί. Η ανθρώπινη διάνοια θα πρέπει να παραμείνει ο αποφασιστικός παράγοντας των αποφάσεων. Όμως η προετοιμασία του “εδάφους” με την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων που γίνεται μέσα από το ΓΣΠ είναι ένα γεγονός που δεν μπορεί πια να αγνοηθεί.

3.2 Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Βασικός στόχος της ένταξης της πληροφορικής, γενικά και ειδικότερα των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (ΓΣΠ), στο σχεδιασμό του χώρου είναι αφ' ενός η συστηματική διερεύνηση των προβλημάτων του χώρου και αφ' ετέρου η εφαρμογή των σχεδίων και η παρακολούθηση της διαχείρισης και της λειτουργίας των χωρικών ενοτήτων με ένα καθολικό τρόπο. Τα ΓΣΠ χρησιμοποιούνται για τον ψηφιακό σχεδιασμό, την μαγνητική / ηλεκτρονική αποθήκευση, διαχείριση, ανάλυση και αξιολόγηση της χωρικής πληροφορίας. Όταν η χωρική πληροφορία είναι καταχωρημένη σε έναν Η/Υ τότε μέσω ενός ΓΣΠ μπορούμε να κάνουμε ερωτήσεις στη Βάση Δεδομένων και να διαχειριστούμε, να αναλύσουμε και να παρουσιάσουμε με ταχύτητα πληροφορίες σε χάρτες, πίνακες, κείμενα και σχέδια.

(Αραβαντινός: 1997).

Η αναγκαιότητα για τη χρησιμοποίηση των ΓΣΠ στο χωρικό σχεδιασμό και την περιφερειακή ανάπτυξη τίθεται από τη διαπίστωση, ότι η πολυπλοκότητα και η αλληλεπίδραση των θεμάτων πληροφορίας που θέτουν οι σύγχρονες ανάγκες του σχεδιασμού και ιδιαίτερα του πολεοδομικού σχεδιασμού, απαιτούν τη χρησιμοποίηση των ΓΣΠ σε συνδυασμό με τη δημιουργία μιας Γεωγραφικής Βάσης Δεδομένων που να παρέχει τη δυνατότητα επεξεργασίας, διερεύνησης και απεικόνισης σε μορφή χαρτών ή σχεδίων, ποσοτικών στοιχείων που αποσκοπούν στην ολοκληρωμένη ανάλυση θεμάτων που σχετίζονται με το σχεδιασμό του χώρου. Η χρησιμοποίηση, σ' αυτή την περίπτωση, ενός ολοκληρωμένου Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών ικανοποιεί ένα διπλό στόχο: πρώτο, συμβάλλει στην ποιοτική βελτίωση της έρευνας σε θέματα πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού και δεύτερο, προσφέρει τη δυνατότητα μιας διαχρονικής ενημέρωσης και ελέγχου των μεγεθών που συμβάλλουν στη δημιουργία αναπτυξιακής πολιτικής. Η χρησιμοποίηση, λοιπόν, ενός τέτοιου συστήματος επιφέρει άμεσα ποιοτικά και ποσοτικά οφέλη, λόγω της έγκαιρης και εύκολης πρόσβασης στο αρχαικό υλικό, στη διαδικασία και στη μεθοδολογία ανάπτυξης του σχεδιασμού, ενώ ταυτόχρονα, διατηρείται το υλικό παρελθόντων ετών που αναφέρεται στην ίδια περιοχή ενδιαφέροντος. Έτσι προσφέρεται στον μελετητή η αυτόματη αξιολόγηση της εξέλιξης των πραγμάτων, με δυνατότητα σύγκρισης και πρόβλεψης. Ένα άλλο ζήτημα που θα πρέπει να τονιστεί, είναι

ότι τα συστήματα αυτά καταργούν τις χρονοβόρες και επαναλαμβανόμενες σχεδιαστικές εργασίες μειώνοντας έτσι και το ανάλογο κόστος καθώς και τον κίνδυνο της απώλειας πολύτιμων στοιχείων.

(Αραβαντινός: 1997).

3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ Γ.Σ.Π. ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Είναι κοινός τόπος ότι κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, από όπου και να προέρχεται, τελικά καταλήγει να εκφράζεται και να λειτουργεί στο χωρικό επίπεδο, γιατί ο φυσικός - γεωγραφικός χώρος αποτελεί το υπόβαθρο πάνω στο οποίο εξελίσσονται, αλλά και από το οποίο υποστηρίζονται, οι βασικές και ανελαστικές ανάγκες του ανθρώπου. Συνεπώς η διάσταση της οργάνωσης του χώρου, είτε αυτή αναφέρεται στα θέματα των οικισμών είτε σε θέματα περιφερειακής πολιτικής και προστασίας του περιβάλλοντος, ενυπάρχει μέσα στον προβληματισμό της κάθε απόφασης που αφορά στις ανθρώπινες δραστηριότητες. Αυτός είναι και ο λόγος που νομοτελειακά οδήγησε το χωροταξικό σχεδιασμό στην περιοχή της διεπιστημονικής συνεργασίας, χωρίς αυτή την προσέγγιση τα σχέδια μας δεν θα είναι ολοκληρωμένα και τελικά είτε θα υπολείπονται των δυνατοτήτων που παρέχει μια χωροκοινωνική συγκυρία είτε θα την αγνοούν, έτσι ώστε ο σχεδιασμός μας να είναι ουτοπικός και κατά συνέπεια ανεφάρμοστος. (Αραβαντινός: 1997).

Όλο αυτό το πολυδιάστατο και άκρως αλληλεξαρτημένο σύστημα της διεπιστημονικής προσέγγισης στο σχεδιασμό και την οργάνωση του χώρου, σε σχέση με την πολεοδομική οργάνωση, την οικονομική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, μέχρι πριν λίγα χρόνια, είχε μια εμπειρική-ενστικτώδη ή θεωρητική αντιμετώπιση. Και τούτο, επειδή οι εμπλεκόμενοι συνθετικοί παράγοντες αυτού του συστήματος ήταν τόσο πολλοί που μπορούσαν μεν να οριοθετηθούν αντιληπτικά, αλλά ήταν πάρα πολύ δύσκολο να συνυπολογιστούν πρακτικά. Και ακόμη κάτι πιο αποφασιστικά: να προβληθούν και να υπολογιστούν ποσοτικοί και ποιοτικοί παράγοντες σε συνάρτηση με τη διάσταση του χρόνου. Όλοι αυτοί οι προβληματισμοί και αναζητήσεις των επιστημόνων του χώρου, όσον αφορά στην τεκμηρίωση και στις τεχνικές πλευρές του σχεδιασμού, βρήκαν την απάντησή τους στην περιοχή της πληροφορικής. Ωστε σήμερα η πληροφορική να μην είναι μόνο αναπόσπαστο μέσο για την ανάπτυξη του σχεδιασμού, αλλά να αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ των διαφόρων επιστημών που υφίστανται στην περιοχή της σχεδιασμένης οργάνωσης του χώρου, των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και της προστασίας του περιβάλλοντος. Οδηγούμεθα λοιπόν στο να υποστηρίξουμε, χωρίς αυτό να είναι υπερβολή, ότι *“η πληροφορική είναι η επιστημονική οντότητα που σήμερα κάνει πραγματικότητα*

την έννοια του ολοκληρωμένου σχεδιασμού, γιατί μας δίνει τη δυνατότητα της ποσοτικής σύνθεσης, σύγκρισης και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ποσοτικών παραγόντων και επιστημονικών περιοχών, που συγκροτούν την έννοια της διεπιστημονικής προσέγγισης στο σχεδιασμό του χώρου”.

(Αραβαντινός: 1997).

Ανάλογα σχήματα προβληματισμού εισήγαγε στον περιφερειακό σχεδιασμό η γεωγραφική πληροφορία, αφού σ' αυτό το χώρο αναπτύχθηκαν προγράμματα σχεδιασμού με κύριο ενδιαφέρον τα θέματα ανάλυσης και σχεδιασμού του χώρου. Τα προγράμματα αυτής της σειράς αποδείχτηκαν πολύτιμο εργαλείο ανάλυσης για τις επιστήμες του χώρου και ιδιαίτερα για τον περιφερειακό σχεδιασμό, επειδή μέσα απ' αυτά εξετάζονται ζητήματα που (ο περιφερειακός σχεδιασμός) αντιμετωπίζει σε καθημερινή βάση. Μερικά από αυτά είναι:

- ◆ Τεκμηρίωση
- ◆ Γρήγορη και συναρτησιακή πληροφόρηση
- ◆ Συγκριτική πληροφορία σε σχέση με ποσοτικά και χρονικά μεγέθη
- ◆ Συνάρτηση μεγεθών και σχεδιαστική τους απεικόνιση
- ◆ Αποθήκευση και ανάκληση σχεδίων και χαρτών
- ◆ Αξιολόγηση και συσχέτιση προτάσεων ανάπτυξης
- ◆ Συστηματική προσέγγιση στη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος
- ◆ Παρακολούθηση πολεοδομικών λειτουργιών και προγραμμάτων ανάπτυξης.

Όπως θα έγινε αντιληπτό από τα προηγούμενα, τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών, είναι σχεδιασμένα για διαχείριση, ανάλυση και σχεδιαστική ή χαρτογραφική απεικόνιση δεδομένων με χωρικό προσδιορισμό.

Σύμφωνα με τον Bourroughs πρόκειται για προσπάθεια ανάπτυξης ενός συνόλου δυναμικών εργαλείων για συλλογή, ταξινόμηση, προσπέλαση και παρουσίαση χωρικών δεδομένων για διάφορους σκοπούς.

(Bourrough: 1986).

Η περιγραφή των Γεωγραφικών Συστημάτων στρέφεται γύρω από δύο παράγοντες που επηρεάζουν τον ορισμό τους, το σκοπό χρήσης τους και τα μέσα προσαρμογής στις διάφορες εφαρμογές τους, όπως γεωγραφία, πολεοδομικός σχεδιασμός, μηχανική επεξεργασία δεδομένων, έμπειρα συστήματα, αρχιτεκτονική τοπίου, επιστήμες

περιβάλλοντος κ.ά. Ο δεύτερος παράγοντας αναφέρεται στα μέσα της πληροφορικής που χρησιμοποιούνται προκειμένου να βελτιώσουν και να ελέγξουν τη χωρική πληροφορία.

Συγκεκριμένα, *“τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών παρέχουν τα μέσα ηλεκτρονικού σχεδιασμού της χωρικής πληροφορίας, την οποία επεξεργάζονται σε χαρτογραφική ή σε σχεδιαστική μορφή συσχετίζοντας τη σχεδιαστική ψηφιακή πληροφορία με περιγραφικά δεδομένα”*.

(Αραβαντινός: 1997).

3.4 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Ψηφιακή χαρτογραφική και σχεδιαστική πληροφορία

Βασικό στοιχείο των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (ΓΣΠ) είναι το είδος της πληροφορίας που περιέχει. Συνήθως σε κάθε ΓΣΠ υπάρχουν δύο είδη πληροφοριών: Οι χωρικές πληροφορίες και οι περιγραφικές. Οι περιγραφικές πληροφορίες (attribute data) είναι τα δεδομένα εκείνα, που περιγράφουν φαινόμενα που υπάρχουν ή συμβαίνουν στο χώρο, όπως ο πληθυσμός ενός πολεοδομικού συνόλου, ο αριθμός των κατοικιών, ο αριθμός των βιομηχανικών και των βιοτεχνικών εγκαταστάσεων, οι κύριες και οι δευτερεύουσες χρήσεις ενός ή του συνόλου των οικοδομικών τετραγώνων. Αυτές οι πληροφορίες εάν αποθηκευτούν σε μια Βάση Δεδομένων δημιουργούν ένα πληροφοριακό σύστημα. Το σύστημα αυτό από μόνο του μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αναζήτηση πληροφοριών που αφορούν επιμέρους χωρικές ενότητες σαν μονάδες ή σαν σύνολα σε κάθετο και οριζόντιο συσχετισμό. Ωστόσο η πληροφορία αυτή, αν και χρήσιμη, δεν έχει απεικονιστικό χαρακτήρα. Για να συμβεί αυτό θα πρέπει να δημιουργηθεί η ζεύξη μεταξύ της βάσης δεδομένων με το ΓΣΠ, ώστε η παρουσίαση των στοιχείων που υπάρχουν στη βάση των περιγραφικών ή των αλφαριθμητικών δεδομένων να πάρει απεικονιστικό ή σχεδιαστικό χαρακτήρα.

3.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Από τα προηγούμενα θα έγινε αντιληπτό, ότι βασικό στοιχείο υποστήριξης ενός (ΓΣΠ) είναι η Βάση Δεδομένων, απο την οποία μεταφέρουμε την πληροφορία στο ψηφιακό υποβάθρο. Δηλαδή για να αξιοποιήσουμε και να μετατρέψουμε την περιγραφική πληροφορία σε χάρτη ή σχέδιο απαιτείται η ύπαρξη του ανάλογου ψηφιακού ή χαρτογραφικού ή σχεδιαστικού υποβάθρου. Αυτό Θα μας επιτρέψει να πετύχουμε την συνεργασία μεταξύ των δύο αυτών συνθετικών στοιχείων του ΓΣΠ μέσω της σύνδεσης των χωρικών-χαρτογραφικών πληροφοριών, με τις περιγραφικές-στατιστικές πληροφορίες που είναι και το πρώτο αλλά το βασικό βήμα για τη δημιουργία ενός Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών μίας χωρικής ενότητας.

Είναι σημαντικό να γίνει ο διαχωρισμός ανάμεσα στην αποθηκευμένη σε ψηφιακή μορφή χαρτογραφική ή σχεδιαστική πληροφορία και σε ένα κοινό χάρτη ή σχέδιο. Η ψηφιακή χαρτογράφηση είναι η ηλεκτρονικά αποθηκευμένη μορφή ενός χάρτη. Για να γίνει αυτό, ο κοινός χάρτης πρέπει να ψηφιοποιηθεί, δηλαδή η χαρτογραφική πληροφορία που περιέχει (σημεία, γραμμές, κόμβους, επιφάνειες) να μεταφραστεί σε διανυσματικά μεγέθη τα οποία αποτελούνται από ακολουθία ζευγών συντεταγμένων x, y . Αυτή η ψηφιοποιημένη μορφή της πληροφορίας μπορεί ν' αναπαραχθεί αυτή καθαυτή, δηλαδή σαν ένας απλός χάρτης ή σχέδιο. Όμως η σύνδεση του ψηφιακού χάρτη με τα περιγραφικά στοιχεία της Βάσης Δεδομένων θα μας δώσει νέες μορφές χαρτών ή σχεδίων, που θα περιέχουν πολλαπλά επίπεδα πληροφορησης ή ακόμα και αποτελέσματα που προέρχονται από τους συσχετισμούς των περιγραφικών πληροφοριών που υπάρχουν μέσα στη βάση δεδομένων.

(Αραβαντινός: 1997).

Τα γραφικά και περιγραφικά δεδομένα, όταν αποθηκευτούν σε μια Γεωγραφική Βάση Δεδομένων που συνδέεται με χαρτογραφικά χαρακτηριστικά, μέσω συγκεκριμένων κωδικών μπορούν να ενοποιηθούν την πληροφορία αποδίδοντας έτσι ένα χάρτη όπου οι επί μέρους πληροφορίες να εμφανίζονται με τον επιθυμητά για την κάθε περίπτωση τρόπο. Για παράδειγμα, κάποιον Ο.Τ.Α., το ορίζουμε με έναν κωδικό (α). Όλες οι ιδιότητες αυτού του Ο.Τ.Α. (υψόμετρο, χησις γης, πληθυσμιακά, κοινωνικά, οικονομικά μεγέθη κλπ.)

αποτελούν περιγραφικές πληροφορίες, οι οποίες ομαδοποιούνται και αντιπροσωπεύονται από αυτόν τον κωδικό (α). Έτσι μέσω της κωδικής επικοινωνίας πραγματοποιείται η συσχέτιση του Ο.Τ.Α. με τις ιδιότητές του. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την αυτόματη παρουσίαση σε χαρτογραφική απεικόνιση των όποιων συνδυασμών των ενοτήτων ή των πληροφοριακών στοιχείων υπάρχουν στη Βάση Δεδομένων. Δηλαδή εισάγοντας κάποιες από τις ιδιότητες των χρήσεων γης, των πληθυσμιακών, οικοδομικών και λοιπών στοιχείων μίας χωρικής μονάδας, να είμαστε σε θέση να εξασφαλίσουμε συσχετίσεις αναφορικά με τον Ο.Τ.Α. ή τους Ο.Τ.Α. που εμπεριέχουν το συγκεκριμένο πληροφοριακό χαρακτηριστικό που μας ενδιαφέρει. Και αντίστροφα, εισάγοντας, προς αναζήτηση, τον Ο.Τ.Α. να εμφανίζουμε όλες του τις ιδιότητες. Η λογική δόμηση αυτών των δεδομένων απαιτεί μια “χωρική αναφορά” ή μια ιδιότητα θέσης που αποθηκεύεται σε κάθε εγγραφή (record) των αρχείων διαχείρισης ή της βάσης δεδομένων. Αυτή η χωρική αναφορά συνδέεται κατόπιν με συντεταγμένες που ορίζονται από ένα γαιοδετικό σύστημα αναφοράς, το οποίο αποθηκεύεται στον ψηφιακό χάρτη. Η προσπέλαση, διαχείριση και παρουσίαση των περιγραφικών, γεωγραφικών και χαρτογραφικών δεδομένων προάγεται από τον καθορισμό όλων των “τοπολογικών σχέσεων” μεταξύ όλων των σημείων, των γραμμών και των επιφανειών που περιέχονται στην χαρτογραφική πληροφορία. Όλα αυτά επιτυγχάνονται με ένα σύνολο μέσων που χρησιμοποιούνται για την αυτοματοποίηση των διαδικασιών, με σκοπό να παράσχουν νέες τεχνικές ανάλυσης των δεδομένων που χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη του χωροταξικού και του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. (Αραβαντινός, 1997). Μερικά από αυτά είναι:

Τεχνολογία Αυτοματοποιημένης Χαρτογραφίας: Πρόκειται για ένα σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών που παρέχει ευελιξία στη διαχείριση της χαρτογραφικής πληροφορίας.

Διαχείριση Βάσεων Δεδομένων: Πρόκειται για μέσα διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων που παρέχει ευελιξία στη διαχείριση των αποθηκευμένων πληροφοριών.

Εγγραφές Πληροφοριών Γης (Land Records Information): Πρόκειται για εγγραφές πληροφοριών σχετικές με τα χαρτογραφικά και περιγραφικά δεδομένα, που απαιτούνται από ένα Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών για την ακριβή αποθήκευση χαρτών και περιγραφικών δεδομένων συσχετισμένων με γεωγραφικές θέσεις.

Δομές Τοπολογικών Δεδομένων: Οι δομές των τοπολογικών δεδομένων παρέχουν σαφείς προσδιορισμούς των χωρικών σχέσεων ανάμεσα σε σημεία, γραμμές και πολύγωνα.

Η έννοια του ολοκληρωμένου συστήματος

Το ΓΣΠ μαζί με τη Βάση Δεδομένων αποτελούν ένα ολοκληρωμένο σύστημα.

Αυτό σημαίνει ότι οι διαφορετικές πληροφορίες και οι θεματικές ενότητες από τις οποίες αποτελείται η Βάση Δεδομένων καταχωρούνται με έναν εννιαίο τρόπο, ώστε να εξάγονται αποτελέσματα από τον συνδυασμό και το συσχετισμό μερικών ή και άλλων των **Θεματικών ενότητων** της Βάσης Δεδομένων και των ενότητων εφαρμογής.

Οι **Θεματικές ενότητες της βάσης γεωγραφικών δεδομένων** είναι καθοριστικής σημασίας στοιχεία της Βάσης Δεδομένων ενός Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών που χρησιμοποιούνται σαν μέσο ανάλυσης σχεδιασμού ή οργάνωσης του χώρου. Οι ενότητες αυτές μπορούν να ενημερώνονται από τους χρήστες του συστήματος ανάλογα με τα ερευνητικά ή τα επαγγελματικά τους ενδιαφέροντα. Εάν δε το Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών λειτουργεί σε δίκτυο με Κεντρική Βάση Δεδομένων και διαχείρισης στοιχείων, τότε παρέχεται η δυνατότητα στους επί μέρους χρήστες που θα συνδεθούν με την κεντρική βάση δεδομένων να πραγματοποιούν διαφορετικές αναλύσεις, χρήσεις, επεξεργασίες και παρουσιάσεις των στοιχείων της Βάσης Δεδομένων, όπως παραγωγή και εκτύπωση σχεδίων, χαρτογραφική απεικόνιση σχεδίων, λήψη πινακοποιημένων αναφορών, υποβολή ερωτήσεων με σκοπό την ικανοποίηση διαφορετικών δράσεων, προγραμμάτων και αναγκών.

(Αραβαντινός: 1997).

Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η διαμόρφωση ολοκληρωμένων Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών προϋποθέτει:

- ♦ Την αξιόπιστη ποιοτική και ποσοτική πληροφορία, (που ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα), για στοιχεία του κοινωνικοοικονομικού και γεωγραφικού χώρου.
- ♦ Την οριζόντια και κάθετη ολοκλήρωση των πληροφοριών με συγκρίσιμη χωρική και χρονική αναφορά (ενιαία ταξινόμηση).

- ♦ Την διακίνηση και ροή των πληροφοριών σε δίκτυα που θα συνεργάζονται οι αρμόδιοι φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (Στατιστικές Υπηρεσίες, Ερευνητικά Κέντρα, Πανεπιστήμια, Επιμελητήρια, Ενώσεις Εργοδοτών και Εργαζομένων, Φορείς της Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αναπτυξιακές Εταιρείες και Επιχειρήσεις).
- ♦ Την διάχυση της πληροφορίας σε χρήστες (επιχειρήσεις, νοικοκυριά, ειδικές ομάδες) και διασφάλιση των προϋποθέσεων πρόσβασης ιδίως σε αυτούς που αποκλείονται λόγω υψηλού κόστους αγοράς των υπηρεσιών (συλλογική κατανάλωση της πληροφορίας).

Τέλος, όπως φαίνεται από τον πίνακα που ακολουθεί, η πρώτη και η δεύτερη ομάδα θεματικών ενοτήτων αποτελούν το κεντρικό σύστημα της Βάσης Δεδομένων και περιέχουν τα βασικά υπόβαθρα, χάρτες γεωμορφολογίας, δικτύων, διοικητικών ορίων και ακολουθούν, μέσα από σχέσεις σύνθεσης των προηγούμενων με τις επόμενες θεματικές ενότητες, νέες μορφές σχεδίων και πληροφοριών. Πρέπει να σημειωθεί, ότι κάθε στοιχείο των θεματικών ενοτήτων εντάσσεται βάσει συντεταγμένων στους ανάλογους θεματικούς χάρτες και μ' αυτό τον τρόπο γεωγραφικού καθορισμού, δίνεται η δυνατότητα του εντοπισμού της τοποθέτησής του στο χώρο. Έτσι είναι δυνατόν να εξελιχθεί στη συνέχεια το σύστημα σε ένα πολύτιμο εργαλείο για την οργάνωση του χώρου και για το σχεδιασμό της πολιτικής της περιφερειακής ανάπτυξης.

Απεικονιστικό Αποτέλεσμα

1. Τοπογραφικά υπόβαθρα

Κτηματογραφικά υπόβαθρα

Υπόβαθρα διοικητικών ορίων

Υπόβαθρα πολεοδομικών ενοτήτων

Υπόβαθρα πληθυσμιακών πληροφοριών

Υπόβαθρα ρύπανσης και σεισμογένειας

2. Μητρώα δραστηριοτήτων

Συγκέντρωση απασχόλησης

3. Μητρώα σύνθετων αναλύσεων

Στοιχεία κατοικίας

Κλαδικές κατανομές χώρων εργασίας

Κυκλοφοριακοί φόρτοι

Κατανομές υλικοτεχνικής υποδομής

Κατανομές υλικοκοινωνικής υποδομής

4. Ανεξάρτητα μητρώα

Περιβαλλοντικά στοιχεία

Κυκλοφοριακά στοιχεία

Τιμές γης

Κατηγορία Βάσης Δεδομένων

Αρχεία χαρτών

Στοιχεία Χαρτών

Σχεδιασμός Χωροταξικών
ενοτήτων και περιφερειών

Σχεδιασμός και ανάλυση

Πληροφορικό υλικό

Οικονομικά στοιχεία
Δημογραφικά στοιχεία
Γεωμορφολογικά στοιχεία
Κλίμακες και
επίπεδα ανάλυσης

Στοιχεία-χρήσεις-ανάλυση
Ιδιοκτησιακό καθεστώς
Εκμεταλλευσιμότητα

Αρχεία δικτύων

Κατηγοριοποίηση δικτύων

Χαρακτηριστικά δικτύου
Προγνώσεις
Λειτουργικότητα δικτύου

Αρχεία χρήσεων

Κατηγοριοποίηση και κατανομές
πληθυσμών και δραστηριοτήτων

Είδος χρήσεων
Απεικόνιση
δραστηριοτήτων
Χαρακτηριστικά περιοχών
και επιπτώσεων

Χάρτες Υποδομών

Δίκτυα ενέργειας επικοινωνιών
αποχετεύσεων

Χαρακτηριστικά λειτουργικότητας
προβλέψεις - ανάγκες - προβλήματα

Κατηγορία

Κύριας χωρικής υποδομής

Εδαφολογικά στοιχεία

Γεωμορφολογικά στοιχεία

Γεωλογικά

Υψομετρικές καμπύλες

Περιβαλλοντικά

Περιοχές ειδικού ενδιαφέροντος

*(Πολεοδομικός Σχεδιασμός για μία Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου, Αθ. Αραβαντινός
Εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1997).*

Κλείνοντας σε αυτό το κεφάλαιο, κρίνεται αναγκαίο να δοθούν επιγραμματικά τα πιο σημαντικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των Γ.Σ.Π. Αυτό δηλαδή το οποίο πρέπει να τονιστεί είναι το ότι τα Γ.Σ.Π. μπορεί να αποτελούν χρήσιμα και ευέλικτα εργαλεία χωρικής ανάλυσης και σχεδιασμού αλλά δεν είναι ούτε η πανάκεια όλων των προβλημάτων αλλά ούτε και ένα αξεπέραστο εμπόδιο για μία αυτοματοποιημένη, αποδοτική και οικονομική προσέγγιση στην επίλυσή τους. (Κουτσόπουλος: 1993)

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Η διεθνής βιβλιογραφία έχει να δείξει τα παρακάτω πλεονεκτήματα σχετικά με τη χρήση των Γ.Σ.Π.:

- ♦ Τα στοιχεία διατηρούνται σε έναν μικρό χώρο (cd, δισκέτα κτλ.).
- ♦ Η διατήρηση και η ανάληψη των στοιχείων γίνεται σε πολύ μικρότερο κόστος ανά μονάδα στοιχείων.
- ♦ Η ανάληψη των στοιχείων είναι σημαντικά γρηγορότερη.
- ♦ Διαφορετικά προγράμματα Η/Υ επιτρέπουν μία μεγάλη ποικιλία επεξεργασίας των στοιχείων, σαν αυτές που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα.
- ♦ Χωρικά και μη-χωρικά χαρακτηριστικά μπορούν να επεξεργαστούν ταυτόχρονα και σε συσχέτιση το ένα με το άλλο.
- ♦ Πολλαπλοί και γρήγοροι έλεγχοι για τη γεωγραφία - φυσιογνωμία μίας περιοχής, μπορούν να γίνουν με τη χρήση διαφόρων μοντέλων.
- ♦ Ανάλυση διαχρονικών αλλαγών μπορεί να γίνει χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα.
- ♦ Οι περισσότερες αναλύσεις είναι φθηνότερες και αποδοτικότερες από τις κλασικές “χειροποίητες” προσεγγίσεις.
- ♦ Μπορούν να γίνουν αναλύσεις για κάποιες ειδικές περιπτώσεις οι οποίες είναι σχεδόν αδύνατον να γίνουν με το χέρι (πχ. ψηφιακή ανάλυση εδάφους).
- ♦ Τέλος, δημιουργούν συνθήκες για μία ολοκληρωμένη διαδικασία, όπου η συλλογή στοιχείων, η ανάλυση και η διαδικασία αποφάσεων αποτελούν μία συνεχή ροή.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

- ◆ Το σχετικά μεγάλο κόστος των υπαρχόντων στοιχείων σε κατάλληλη μορφή για είσοδο στον ηλεκτρονικό υπολογιστή.
- ◆ Το μεγάλο κόστος για την αρχική δημιουργία του συστήματος.
- ◆ Το μεγάλο κόστος για την τεχνική υποστήριξη ενός Γ.Σ.Π.
- ◆ Σε πολλές περιπτώσεις το οριακό κέρδος είναι μικρότερο του κόστους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ

Από όλα όσα έχουν αναφερθεί έως τώρα είναι κοινά αποδεκτό ότι, για την κατανόηση και ερμηνεία της πολυπλοκότητας των σύγχρονων αναπτυξιακών προβλημάτων και κοινωνικοοικονομικών σχέσεων που διαμορφώνονται σε ερευνητικό επίπεδο, απαιτείται συστηματοποίηση και ολοκλήρωση των πληροφοριών που αφορούν οικονομικές, στατιστικές και χωρικές / γεωγραφικές διαδικασίες. Αυτή ακριβώς τη δυνατότητα συστηματοποίησης και ολοκλήρωσης είναι ικανά να μας την παράσχουν τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών.

Ένα Γ.Σ.Π. είναι μία ειδική περίπτωση πληροφορικού συστήματος, όπου η πληροφοριακή βάση αποτελείται από παρατηρήσεις για χωρικά κατανομημένα χαρακτηριστικά, δραστηριότητες ή γεγονότα που καθορίζονται στο χώρο σαν σημεία (points), γραμμές (lines) ή επιφάνειες (polygons). Στην περίπτωση της περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας που εξετάζουμε η χωρική πληροφορία προήλθε από την ψηφιοποίηση χαρτών της ΓΥΣ, κλίμακας 1:50.000. Η ψηφιοποίηση και η σύνδεση των διαφόρων γεωγραφικών υποβάθρων (coverages) προκειμένου να παραχθούν οι χάρτες της Στερεάς Ελλάδας, πραγματοποιήθηκε σε περιβάλλον UNIX με τη βοήθεια του λογισμικού ARC INFO ver. 7.1.0. Ακολούθως τα δεδομένα αυτά εισήχθησαν στο λογισμικό Arcview ver. 3.0a όπου και έγινε η τελική επεξεργασία και παραγωγή των χαρτών που ακολουθούν.

Επιγραμματικά, το θεματικό περιεχόμενο των χαρτών έχει ως εξής:

- ◆ Στον Χάρτη 1, παρουσιάζεται η διοικητική διαίρεση της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, με τα όρια Δήμων (πριν το νομοσχέδιο ενοποίησης τους - ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ) και τα όρια των πέντε νομών που απαρτίζουν την περιφέρεια.
- ◆ Στον Χάρτη 2, παρουσιάζεται η γεωμορφολογική άποψη της περιφέρειας σε επίπεδο Δήμου όπως αυτή προκύπτει σύμφωνα με τα μέσα σταθμικά υψόμετρα κάθε Δήμου. (Πηγή ΕΣΥΕ)

- ♦ Στον Χάρτη 3, παρουσιάζεται η πληθυσμιακή μεταβολή, με την μορφή κυκλικών διαγραμμάτων, που συντελέστηκε στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας κατά την χρονική περίοδο της δεκαετίας 1981 - 91, σύμφωνα με τα στοιχεία της των απογραφών ΕΣΥΕ.
- ♦ Στον Χάρτη 4, παρουσιάζεται η κατανομή του πληθυσμού της περιφέρειας κατά επίπεδο αστικότητας σε αγροτικό (πληθυσμός έως 2.000 κατοίκους), ημιαστικό (πληθυσμός 2.000-10.000 κατοίκους) και αστικό πληθυσμό (πληθυσμός πάνω από 10.000 κατοίκους). Η κατανομή αυτή απεικονίζεται σε επίπεδο Δήμου σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή του 1991.
- ♦ Στον Χάρτη 5, παρουσιάζεται με την μορφή κυκλικών διαγραμμάτων η κατανομή του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος ανά τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων σε επίπεδο νομού, για τα έτη 1981 και 1991 σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ.
- ♦ Στον Χάρτη 6, παρουσιάζεται με την μορφή κυκλικών διαγραμμάτων, η κατανομή της Απασχόλησης ανά τομέα παραγωγικών δραστηριοτήτων σε επίπεδο νομού, για τα έτη 1981 και 1991 σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ.
- ♦ Στον Χάρτη 7, παρουσιάζεται η μεταβολή της ανεργίας σε επίπεδο νομού με τη βοήθεια κυκλικών διαγραμμάτων για τα έτη 1981 και 1991 σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ.
- ♦ Τέλος στον Χάρτη 8, παρουσιάζεται η εξειδίκευση κάθε νομού της περιφέρειας με την βοήθεια του συντελεστή ειδίκευσης (CS) και διαφορετικών χρωματικών αποχρώσεων όπως προκύπτουν από τις τιμές του προαναφερόμενου συντελεστή.

